

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1907. Andra Kammaren. N:o 13.

Onsdagen den 20 februari.

Kl. 11 f. m.

§ 1. •

Justerades protokollet för den 13 innevarande februari.

§ 2.

Upplästes följande till kammaren inkomna protokoll:

År 1907 den 19 februari sammanträdde kamrarnes valmän för att utse revisorer och revisorssuppleanter för granskning af riksbankens afdelningskontors i orterna räkenskaper och förvaltning; och befunnos, efter valens slut, hafva blifvit utsedde till

revisorer:

vid kontoret i *Göteborg*

herr <i>Cavalli, A.</i> , stadskamrerare, Göteborg	med 40 röster
» <i>Mörner, S. C. H. M.</i> , öfverstelöjtnant, Göteborg	» 40 »
» <i>Gädda, O. E.</i> , f. d. riksdagsman, Svarteberg ...	» 40 »
» <i>Palm, Constantin</i> , grosshandlare, Göteborg.....	» 40 »

vid kontoret i *Malmö*

herr <i>Tonning, Olof</i> , landtbrukare, Hammerlöf	med 40 röster
grefve <i>Hamilton, G. K.</i> , f. d. professor, Lund	» 40 »
herr <i>Jönsson, A.</i> , f. d. landstingsman, Kjöflinge	» 40 »
» <i>Jönsson, P.</i> , landstingsman, Örsjögård, Rydsgård	» 40 »

vid kontoret i *Falun*

herr <i>Edlund, N. M. E.</i> , flottningsschef, Leksand	med 40 röster
» <i>Thorell, A.</i> , t. f. landsfiskal, Leksand	» 40 »
» <i>Jansson, J. P.</i> , f. d. riksdagsman, Saxhyttan, Nyhammar	» 40 »
» <i>Lidman, A.</i> , redaktör, Hedemora.....	» 40 »

Andra Kammarens Prot. 1907. N:o 13.

vid kontoret i *Gäfle*

herr <i>Steffansson, E.</i> , disponent, Sofiedal, Gäfle	med 40 röster
» <i>Söderhjelm, M.</i> , major, Gäfle	» 40 »
» <i>Engström, E.</i> , grosshandlare, Gäfle.....	» 40 »
» <i>Göransson, A.</i> , f. d. riksdagsman, Åsen, Kungsgård	» 40 »

vid kontoret i *Halmstad*

herr <i>Bökman, E.</i> , rektor, Halmstad	med 40 röster
friherre <i>Hermelin, R.</i> , domänintendent, Fröllinge, Getinge	» 40 »
herr <i>Gudmundson, A. M.</i> , f. d. riksdagsman, Vastad, Slöinge	» 40 »
» <i>Gyllensvärd, A. G.</i> , f. d. riksdagsman, Fågel- sång, Voxtorp.....	» 40 »

vid kontoret i *Hernösand*

herr <i>Jacobsson, K. H.</i> , rektor, Hernösand.....	med 40 röster
» <i>Malmström, Ernst</i> , disponent, Svanö, Frånö	» 40 »
» <i>Bergström, C.</i> , f. d. riksdagsman, Skidsta, Ullånger	» 40 »
» <i>Lidén, J. E.</i> , grosshandlare, Ramvik.....	» 40 »

vid kontoret i *Jönköping*

herr <i>Romberg, A. N.</i> , hofrättsråd, Jönköping	med 40 röster
grefve <i>Spens, I. W.</i> , landssekreterare, Jönköping.....	» 40 »
herr <i>Erickson, O.</i> , domänintendent, Bjersby, Hult ...	» 40 »
» <i>Säve, G. A.</i> , läroverksadjunkt, Jönköping	» 40 »

vid kontoret i *Kalmar*

herr <i>von Tell, Philip</i> , major, Kalmar	med 40 röster
» <i>Wickbom, J. A. O.</i> , rektor, Kalmar	» 40 »
» <i>Holmqvist, O.</i> , disponent, Svartingstorp, Läckeby	» 40 »
» <i>Hultgren, A.</i> , landtbrukare, Kollinge, Söderåkra	» 40 »

vid kontoret i *Karlskrona*

herr <i>Kruse, K. R. T.</i> , kaptän, Karlskrona.....	med 40 röster
» <i>Schartau, J. A.</i> , häradshöfding, Karlskrona	» 40 »
» <i>Clementson, Sv.</i> , landstingsman, Kopprarp, Trensum	» 40 »
» <i>Nelson, K. M.</i> , landstingsman, Björkeryd	» 40 »

vid kontoret i *Karlstad*

herr <i>Falk, H. H. W.</i> , kaptän, Karlstad.....	med 40 röster
» <i>Rohdin, R.</i> , rådman, Karlstad	» 40 »
» <i>Olsson, Emil</i> , f. d. riksdagsman, Kyrkebol, Ottebol	» 40 »
» <i>Olsson, Oscar</i> , godsägare, Höije, Edsgatan.....	» 40 »

vid kontoret i *Kristianstad*

herr <i>Johnsson, H.</i> , f. d. riksdagsman, Östra Broby... med	40	röster
friherre <i>v. Otter, B. S.</i> , f. d. major, Kristianstad.....	» 40	»
herr <i>Jönsson, N.</i> , landtbrukare, Efverödsgård, Efveröd	» 40	»
» <i>Witzell, C.</i> , f. d. riksdagsman, Örkelljunga	» 40	»

vid kontoret i *Linköping*

herr <i>Edlund, Wilh.</i> , disponent, Mjölby	med 40	röster
» <i>Sjögreen, A. P.</i> , f. d. ryttmästare, Boxholm.....	» 40	»
» <i>Hagberg, C. O.</i> , godsägare, Linköping.....	» 40	»
» <i>Petersson, A. E.</i> , f. d. riksdagsman, Hamra, Brokind	» 40	»

vid kontoret i *Luleå*

herr <i>Björkman, A. P.</i> , f. d. fördelningsläkare, Luleå med	40	röster
» <i>Johanson, Nils</i> , häradshöfding, Luleå	» 40	»
» <i>Ekbom, K.</i> , häradshöfding, Piteå.....	» 40	»
» <i>Ström, O. H.</i> , v. konsul, Nederkalix.....	» 40	»

vid kontoret i *Mariestad*

herr <i>Millqvist, A.</i> , godsägare, Simmatorp, Skara..... med	40	röster
» <i>Sandels, A.</i> , godsägare, Mariestad	» 40	»
» <i>Almin, Richard</i> , landtbrukare, Björsäter, Lugnås	» 40	»
» <i>Nordholm, C.</i> , landtbrukare, Hinsberg, Lekberg	» 40	»

vid kontoret i *Nyköping*

friherre <i>Falkenberg, A.</i> , major, Nyköping	med 40	röster
herr <i>Weinberg, B.</i> , godsägare, Hormesta, Stigtomta	» 40	»
» <i>Eriksson, Alb.</i> , arrendator, Skalunda, Kantorp	» 40	»
» <i>Widebäck, I. A.</i> , löroverksadjunkt, Strängnäs...	» 40	»

vid kontoret i *Sundsvall*

herr <i>Engelstedt, E. F.</i> , kronofogde, Sundsvall	med 40	röster
» <i>Larsson, B. M.</i> , grosshandlare, Sundsvall	» 40	»
» <i>Eckholm, R.</i> , f. d. riksdagsman, Sundsvall	» 40	»
» <i>Peterson, G. R.</i> , redaktör, Sundsvall	» 40	»

vid kontoret i *Umeå*

herr <i>Aspgren, J. O. N.</i> , öfverste, Umeå	med 40	röster
» <i>Boström, N.</i> , f. d. riksdagsman, Bodbyn	» 40	»
» <i>Broman, J.</i> , kronolänsman, Teg, Umeå	» 40	»
» <i>Åström, A.</i> , bruksdisponent, Norra Degerfors...	» 40	»

vid kontoret i *Uppsala*

herr <i>Davidson, D.</i> , juris doktor, professor, Uppsala med	40	röster
friherre <i>Stjernstedt, L. T.</i> , öfverstelöjtnant, Sunnesta		
Uppsala	» 40	»

herr *Berglund, G.*, godsägare, Stora Bärby med 40 röster
 » *Höök, C.*, f. d. riksdagsman, Edeby, Rasbokil.. » 40 »

vid kontoret i *Visby*

herr *Björlin, J. G.*, generalmajor, Visby med 40 röster
 » *Warfvinge, C. O.*, förste landtmätare, Visby ... » 40 »
 » *Larsson, K. L. J.*, riksdagsman, Bondarfve » 40 »
 » *Sundblad, A.*, kyrkoherde, Barlingbo, Visby ... » 40 »

vid kontoret i *Vänernborg*

herr *Björklund, E.*, jägmästare, Vänernborg med 40 röster
 » *Carlberg, And.*, rådmän, Vänernborg » 40 »
 » *Larsson, N. P.*, landstingsman, Byen, Åmål ... » 40 »
 » *Tholson, C.*, landtbrukare, Magnusberg, Salstad » 40 »

vid kontoret i *Västerås*

herr *Kempe, A.*, lektor, Västerås med 40 röster
 » *Lorichs, L. L.*, bruksägare, Bernshammar » 40 »
 » *Pers, Anders*, boktryckare, Västerås » 40 »
 » *Uggla, Claes*, häradshöfding, Västerås » 40 »

vid kontoret i *Växjö*

herr *Cervin, G.*, kapten, Växjö med 40 »
 » *Johansson, O. A.*, hospitalssyssloman, Växjö ... » 40 »
 » *Carlsson, B. G.*, landstingsman, Bäck » 40 »
 » *Johansson S.*, landstingsman, Grennafora » 40 »

vid kontoret i *Örebro*

herr *Montgomery-Cederhjelm, R.*, kammarherre, Se-
 gersjö, Lännäs med 40 röster
 » *Rouget de S:t Hermine, W. M.*, f. d. öfverste-
 löjtnant, Örebro » 40 »
 » *Andersson, A. G.*, bergsman, Östanor, Rällså ... » 40 »
 » *Persson, O.*, nämndeman, Bernstorp, Asker » 40 »

vid kontoret i *Östersund*

herr *Kjelsson, A.*, länsman med 40 röster
 friherre *Fleetwood, G. M. C.*, öfverstelöjtnant, » 40 »
 herr *Engström, E. O.*, landstingsman, Bispgården ... » 40 »
 » *Olsson, O.*, nämndeman, Bränna, Hackås » 40 »

suppleanter:

vid kontoret i *Göteborg*

herr *Nordenfelt, E.*, f. d. kamrerare, Göteborg med 40 röster
 » *Hedström, S.*, landstingsman, Varekil » 40 »
 » *Larsson, L.*, f. d. landstingsman, Hufveröd » 40 »
 » *Ågren, Axel H.*, grosshandlare, Göteborg » 40 »

vid kontoret i *Malmö*

herr <i>Härje, K. A.</i> , vice konsul, Malmö	med 40 röster
» <i>Nilsson, A. J.</i> , landtbrukare, Lilla Isie, Södra Åby	» 40 »
» <i>Berg v. Linde, Sigge</i> , godsägare, Axelvold	» 40 »
» <i>Antonsson, A.</i> , f. d. riksdagsman, Malmö	» 40 »

vid kontoret i *Falun*

herr <i>Holst, P.</i> , handlande, Malung	med 40 »
» <i>Wahlqvist, J. A.</i> , kamrerare, Falun	» 40 »
» <i>Nordin, G.</i> , kapten, Falun	» 40 »
» <i>Nilsson, A.</i> , förvaltare, Furudal	» 40 »

vid kontoret i *Gäfle*

herr <i>Eriksson, P.</i> , bruksdisponent, Hofors	med 40 röster
» <i>Brodin, Carl</i> , grosshandlare, Gäfle	» 40 »
» <i>Wettergren, G.</i> , disponent, Gäfle	» 40 »
» <i>Brodin, O. A.</i> , f. d. riksdagsman, Gäfle	» 40 »

vid kontoret i *Halmstad*

grefve <i>Spens, H. M.</i> , landskamrer, Halmstad	med 40 röster
herr <i>Jönsson, S.</i> , landstingsman, Påarp, Västra Karup	» 40 »
» <i>Hofflander, C. O. P.</i> , kapten, Halmstad	» 40 »
» <i>Thorbjörnsson, J.</i> , landstingsman, Nydala, Halmstad	» 40 »

vid kontoret i *Hernösand*

herr <i>Sjödin, P.</i> , skogsförvaltare, Sollefteå	med 40 röster
friherre <i>Hermelin, Th.</i> , jägmästare, Sollefteå	» 40 »
herr <i>Högberg, J. O.</i> , landstingsman, Näs, Hernösand	» 40 »
» <i>Dandanell, A. E.</i> , direktör, Nyland	» 40 »

vid kontoret i *Jönköping*

grefve <i>v. Seth, J. G.</i> , godsägare, Bratteborg	med 40 röster
friherre <i>Leukhusen, G. D.</i> , major, Eksjö	» 40 »
herr <i>Egnell, Victor</i> , borgmästare, Grenna	» 40 »
» <i>Rydell, A. P.</i> , löjtnant, Bredaryd	» 40 »

vid kontoret i *Kalmar*

herr <i>Olsson, Knut</i> , landtbrukare, Torngård, Gräsgård	med 40 röster
» <i>Reutersvärd, K.</i> , f. d. öfverstelöjtnant, Kalmar	» 40 »
» <i>Molin, V.</i> , landtbrukare, Hossmo	» 40 »
» <i>Holm, A. T. O.</i> , lektor, Kalmar	» 40 »

vid kontoret i *Karlskrona*

herr <i>Karlsson, K. P.</i> , fortifikationskassör, Karlskrona, Oskarsvärn	med 40 röster
---	---------------

herr	<i>Beyer, E.</i> , godsägare, Karlshamn	med 40 röster
»	<i>Jönsson, John</i> , landstingsman, Boa, Gränum	» 40 »
»	<i>Håkansson, Henning</i> , kontorschef, Karlskrona	» 40 »

vid kontoret i *Karlstad*

herr	<i>Mattsson, Oscar</i> , kontrollör, Arvika	med 40 röster
»	<i>Huss, R.</i> , kapten, Karlstad	» 40 »
»	<i>Ågren, P. M.</i> , grosshandlare, Karlstad	» 40 »
»	<i>Lundberg, A.</i> , handlande, Skrufstad, Grums	» 40 »

vid kontoret i *Kristianstad*

friherre	<i>Barnekow, Kjell</i> , Sinclairsholm, Vinslöf	med 40 röster
herr	<i>Pehrsson, I.</i> , landstingsman, Korsaröd, Tjörnarp	» 40 »
»	<i>Jönsson, A.</i> , f. d. riksdagsman, Yngsjö	» 40 »
»	<i>Håkansson, O.</i> , landstingsman, Karlaby, Östra Tomarp	» 40 »

vid kontoret i *Linköping*

herr	<i>Danielsson, O.</i> , godsägare, Akerby, Skärkind	med 40 röster
»	<i>Burén, Ivar</i> , landtbrukare, Boxholm	» 40 »
»	<i>Ekenstam, F. W.</i> , öfverstelöjtnant, Linköping	» 40 »
»	<i>Larsson, G.</i> , landtbrukare, Bonnorp, Stjernorp	» 40 »

vid kontoret i *Luleå*

herr	<i>Nordström, P. O.</i> , häradsskrifvare, Luleå	med 40 röster
»	<i>Rutberg, Johan Theodor</i> , kapten, Kalix	» 40 »
»	<i>Bergström, R.</i> , fabrikör, Öjebyn	» 40 »
»	<i>Eckhell, Gustaf Arvid</i> , landsfiskal, Gammelstad	» 40 »

vid kontoret i *Mariestad*

herr	<i>Lilliestierna, H.</i> , kapten, Sköfde	med 40 röster
»	<i>Andersson, A.</i> , landstingsman, Vång, Karlslund	» 40 »
»	<i>Forsman, Olaus</i> , adjunkt, Mariestad	» 40 »
»	<i>Lundblad, A.</i> , landstingsman, Nyskogen, Tidaholm	» 40 »

vid kontoret i *Nyköping*

herr	<i>Möller, O.</i> , ingenjör, Hårby, Gnesta	med 40 röster
»	<i>Schmidt, H. O.</i> , kapten, Nyköping	» 40 »
»	<i>Andersson, Richard</i> , nämndeman, Hvalsta, Kantorp	» 40 »
»	<i>Bökman, L. C. W.</i> , kronofogde, Nyköping	» 40 »

vid kontoret i *Sundsvall*

herr	<i>Thor, C. G.</i> , f. d. riksdagsman, Nedansjö	med 40 röster
»	<i>Ahlgren, E.</i> , f. d. riksdagsman, Ala, Fjäl	» 40 »
»	<i>Andersson, Petrus</i> , prokurist, Sundsvall	» 40 »
»	<i>Söderbaum, O.</i> , doktor, Sundsvall	» 40 »

vid kontoret i Umeå

herr Öhlén, John, förvaltare, Umeå	med 40 röster
» Dahlén, A., postmästare, Nordmaling	» 40 »
» Collin, K. R., lektor, Umeå	» 40 »
» Öhman, M., major, Umeå	» 40 »

vid kontoret i Uppsala

herr Modén, K. H., landtbrukare, Hammarby	med 40 röster
» Wallén, A., landstingsman, Ahlsta, Örsundsbro	» 40 »
grefve von Rosen, E., Örbyhus	» 40 »
herr Brandberg, G. F., akademikamrerare, härads- höfding, Uppsala	» 40 »

vid kontoret i Visby

herr Broander, N. J., f. d. riksdagsman, Visby	med 40 röster
» Lundblad, Conrad P., rådman, Visby	» 40 »
» Söderström, I. Norrby-, konsistorienotarie, Visby	» 40 »
» Bolin, C. W. L., major, kommissionslandtmätare, Visby	» 40 »

vid kontoret i Vänersborg

herr Hildebrand, B. E., landtbruksingeniör, Väners- borg ..	med 40 röster
» Larsson, A., f. d. riksdagsman, Flicksäter, Vä- nersborg	» 40 »
» Andersson, C. F., landtbrukare, Lunden, Skre- hall	» 40 »
» Nordin, Fred., rektor, Vänersborg	» 40 »

vid kontoret i Västerås

herr Lindevall, L., f. d. riksdagsman, Säva, Altuna	med 40 röster
» af Billbergh, Th., lektor, Västerås	» 40 »
» Molin, L. G., ombudsman, Kolbäck	» 40 »
» Vollert, C., major, Sala	» 40 »

vid kontoret i Växjö

herr Johansson, Gustaf, landstingsman, Ingelstad ..	med 40 röster
» Cavalli, L. G., major, Växjö	» 40 »
» Bergensträhle, A. E. G., kapten, Växjö	» 40 »
» Lundqvist, J. G., godsägare, Hof, Växjö	» 40 »

vid kontoret i Örebro

herr v. Hofsten, H. R., kapten, Örebro	med 40 röster
» Pehrson, P. V., bruksägare, Gelleråsen, Bofors	» 40 »
» Söderström, P., disponent, Skrekarhyttan	» 40 »
» Windahl, Axel, grosshandlare, Örebro ..	» 40 »

Onsdagen den 20 Februari.

vid kontoret i Östersund

herr <i>Himmelstrand, Viktor</i> , kronouppbörds-kassör	med 40 röster
» <i>Nordén, N. M.</i> , nämndeman, Bledäng, Ålsta ...	» 40 »
» <i>Bergvall, E.</i> , landtbrukare, Gisselgård, Rågunda	» 40 »
» <i>Kihlbaum, Axel Teodor</i> , distriktskassör	» 40 »

sedan ordningen mellan suppleanterna blifvit genom särskilda lottningar bestämd.

*Hans Andersson.**V. Folin.**Carl H. Björck.**S. H. Kvarnzelius.*

Protokollet lades till handlingarna, och beslöt kammaren, att underrättelse om de försiggångna valen skulle genom utdrag af protokollet meddelas bankouts-kottet med anmodan till utskottet att lämna såväl fullmäktige i riksbanken som vederbörande afdelningskontor i landsorten och de valde meddelande om valens utgång.

§ 3.

Enligt beslut, fattadt den 16 innevarande februari, företogs nu i herr K. H. Brantings ställe val af en ledamot i bevillningsutskottet; och blef därtill utsedd herr C. J. F. Ljunggren med 117 röster.

Närmast i röstetal kom herr D. Broström med 62 röster.

§ 4.

Justerades protokollsutdrag angående det i nästföregående paragraf omförmälta valet.

§ 5.

På därom af herr talmannen gjord framställning beslöt kammaren att nästkommande lördag den 23 februari välja en suppleant i bevillningsutskottet efter herr C. J. F. Ljunggren.

§ 6.

Föredrogos hvar för sig och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts å kammarens bord hvilande propositioner till Riksdagen:

- angående ökning af fonden för torfindustriens befrämjande;
- angående anvisande af ytterligare medel till norrländska nyodlingsfonden;

angående restitution af fraktafgifter för kalk, kalkstensmjöl och mærgel;

angående försäljning af ett till förra lagmansbostället 1 mantal Viby n:o 4 i Södermanlands län hörande område; och

angående upplåtelse till landtförsvaret af förra hospitalslägenheterna n:o 67 Elisabeth och Nils Ihres åker samt n:is 68 och 69 Trumslagareåker å Visby stads område.

§ 7.

Vidare föredrogos, men bordlades åter bankoutskottets memorial n:o 5 samt lagutskottets utlåtanden n:is 7, 8 och 9.

§ 8.

Till afgörande förelåg statsutskottets utlåtande, n:o 25 i anledning af vissa af Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för statens järnvägar.

Punkterna 1:o) och 2:o).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Efter föredragning af *punkten 3:o)*, angående anskaffande af ny rörlig materiel vid statens redan trafikerade järnvägar, begärdes ordet af

*Ang.
ny rörlig ma-
teriel vid sta-
tens järnvägar.*

Herr Johansson i Jönköping, som yttrade: Herr talman! Af de föreliggande handlingarna framgår, att en del af det betydande belopp, som Riksdagen nu går att bevilja, skall användas till anskaffande af nya 3:dje klass personvagnar vid statens järnvägar. Detta förhållande gifver mig anledning att göra en liten erinring.

Det är icke obekant, att 3:dje klass personvagnar vid statens järnvägar icke sällan med afseende å det sätt, hvarpå snygghet och renlighet där upprätthålles, gifva anledning till anmärkningar. Och ännu värre är, att det ofta sörjes mindre väl för upprätthållande af ordning och anständighet i dessa vagnar. Jag vill icke påstå, att förhållandena i dessa afseenden äro sämre i vårt land än i andra länder. Och jag vill gärna erkänna, att det i vårt land finnes enskilda järnvägar, som i dessa afseenden med än större fog kunna klandras än statens järnvägar. Men i hvarje fall kvarstår det förhållandet, att äfven på statens järnvägar härvidlag förekommer sådant, som icke borde där förekomma. Jag tillåter mig att uppläsa en liten bit ur en skildring, som just i dessa dagar stått att läsa i åtskilliga tidningar. En resande berättar:

Ang.
ny rörlig ma-
teriel vid sta-
tens järnvägar.
(Forts)

»Den tredje klassens kupé, hvori jag kom in på det till trängsel fyllda tåget, var full af druckna och halfdruckna unga arbetare från Skåne eller Blekinge — de talade den dialekt, som talas på gränsen mellan dessa landskap — och dessa förde ett språk så högljudt och rått tillika, att det knappast kan tänkas, än mindre beskrivas. Det bokstafligen forsade svordomar och oanständigt tal öfver de unge människans läppar. Somliga voro dock icke så unga; de voro säkert omkring 30 år. Stackars de fruntimmer, som kommit in i denna kupé, de måste fly ut igen. Jag talade enskildt vid konduktören, och han sade, att han tillsagt dem att vara tysta och anständiga. Men han skulle göra det igen, som han ock gjorde. Det hjälpte för några minuter. Snart tog det dock åstad igen.

En ordentlig man, som satt bredvid mig, såg på mig, att jag tänkte tala till dem, och sade: »Det är nog inte lönt att säga något åt dem, ty en äldre herre, som var här inne förut, talade ganska vänligt till dem, att de skulle vara tysta, men han måste gå ut; han kunde icke vara här inne sedan.»

Nu känna herrarne mycket väl till, att hvad som här berättats icke utgör endast ett enstaka fall. Jag har själf vid åtskilliga tillfällen råkat ut för sådant; senast en gång under förra sommarens. Det är verkligen mycket beklagligt, att sådant får förekomma. Jag tror för min del, att det ligger i järnvägsstyrelsens makt att förhindra dylikt. Vi känna alla, att det mycket väl går för sig att vänja folk att iakttaga ett anständigt uppförande i andra offentliga lokaler, som finnas i vårt land, såsom t. ex. kyrkor, föreläsningsslokaler, bibliotek o. d. Jag är fullkomligt öfvertygad, att, om lämpliga åtgärder vidtagas, det skall gå för sig att vänja vår svenska allmänhet att äfven vid järnvägsresor iakttaga ett städadt uppförande; detta så mycket mer som det stora flertalet af vår svenska allmänhet i stort sedt uppför sig monstergillt. Det är egentligen blott ett fåtal, som vanhedrar sig genom ett dåligt uppförande, förorsakar sina medpassagerare obehag och drager skam öfver vårt land. Det finnes nu visserligen föreskrifter i detta afseende, hvilka, om de följdes, skulle förebygga sådana uppträden, som det här är fråga om, men dessa föreskrifter åtlydas icke. Jag skall icke uttala mig om anledningen härtill. I vissa fall torde det bero därpå, att vederbörande tågbetjäning visar ett malplaceradt undseende för oordentliga passagerare. I andra fall åter beror det kanske på att vederbörande sakna tillräckligt stöd från sina öfverordnade. I hvarje fall är det beklagligt, att dylikt skall förekomma, och då jag anser, att järnvägsstyrelsen har makt i sina händer att förekomma dylikt, har jag icke velat lämna detta tillfälle obegagnadt att till vederbörande statsråd och kungl. järnvägsstyrelsen rikta en varm vädjan, att man måtte göra hvad man kan, för att sådant, som jag här omnämnt, icke måtte förekomma, åtminstone icke så ofta, som hittills varit fallet på statens järnvägar och särskildt i 3:dje klass kupéer. Det är icke blott alla

anständiga och hyggliga resandes bekvämlighet och trefnad, som härigenom skulle ökas, utan det skulle äfven lända till heder för vårt fädernesland, om fullt mönstergilla förhållanden i dessa afseenden blefve rådande på våra statsjärnvägar. Det är denna erinran, herr talman, som jag velat foga till beviljandet af det be-
 lopp, hvarom här är fråga.

Ang.
 ny rörlig ma-
 teriel vid sta-
 tens järnvägar.
 (Forts.)

Häruti instämde herrar *Hörnsten, Jansson* i Krakerud, *Sædén, Bosson, Hazén* och *Jonsson* i Hökhult.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 9.

Herr statsrådet m. m. *A. J. Juhlin* aflämnade Kungl. Maj:ts propositioner till Riksdagen:

med förslag till ny förordning angående bevilning af fast egendom samt af inkomst;

angående en inkomstskatt att upptagas i riksstaten för år 1908; och

angående befogenhet för riksförsäkringsanstalten att för arbetare, som af anstalten försäkras för olycksfall i arbete, upptaga försäkring jämväl för olycksfall, som inträffa utom arbetet.

De kungl. propositionerna blefvo på begäran bordlagda.

§ 10.

Härefter föredrogos hvardera för sig:

statsutskottets utlåtande, n:o 26, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af vissa till indragna landssekreterarbostället Kjöflinge n:o 1 i Hallands län hörande lägenheter; och

bevillningsutskottets betänkande, n:o 4, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående sättet för verkställande af stämpelbeläggning af stämpelpliktiga handlingar och kontrollen därå.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

§ 11.

Efter föredragning härupå af bevillningsutskottets betänkande, n:o 5, i anledning af väckt motion om ändring af § 5 i förord-

ningen angående bevilningsafgifter för särskilda förmåner och rättigheter, lämnades på begäran ordet till

Herr Zimdahl, som anförde: Herr talman, mina herrar! Ehuru min motion inom utskottet icke rönt den framgång, som med densamma varit åsyftad, skall jag icke tillåta mig att här uttala något som helst klander emot utskottet. Tvärtom finner jag anledning att skänka utskottet mitt erkännande och min tacksamhet för den välvilliga motivering, som kommit min motion till del. Emellertid vill jag begagna tillfället att här uttala, att denna fråga är af en långt större betydelse, än kanske mängden har föreställt sig. Att dess betydelse icke är ringa, bestyrkes af de många framställningar, som i saken blifvit gjorda hos Kungl. Maj:t och regeringen. Att hittills ingen framställning från regeringens sida gjorts hos Riksdagen, oaktadt regeringen, enligt hvad jag tror mig veta, varit vänligt stämd mot saken, torde vara beroende dels på de många och varierande arbeten, hvarmed våra regeringar varit öfverhopade, dels äfven på de tätta ombyten af regeringar, som nu förekommit. Man har emellertid grundad anledning hoppas, att frågan snart skall från regeringshåll komma inför Riksdagen. Och det är i denna förhoppning, som jag, herr talman, icke skall tillåta mig att här göra något yrkande, utan helt enkelt, som sagdt, lefva på hoppet.

Vidare yttrades ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 12.

*Om tullfrihet
för råtagel.*

Därnäst i ordningen förelåg till afgörande bevillningsutskottets betänkande, n:o 6, i anledning af väckt motion om tullfrihet för råtagel.

I en inom Andra Kammaren väckt, till bevillningsutskottet hänvisad motion, n:o 60, hemställde herr *G. Elowson*, att i fråga om hufvudrubriken *Hår* måtte uti tulltaxan fastställas följande i viss mån ändrade lydelse, nämligen:

Hår:

230.	tagel, beredt eller bearbetadt, 1 kilogram, 0,20	
230 ¹ / ₂ .	råtagel	fritt
231.	andra slag, ej specificerade	fria.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte för närvarande af Riksdagen bifallas.

Reservation hade emellertid afgifvits af herr *Jansson* i Krakerud, som ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till motionen.

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, yttrade

*Om tullfrihet
för råtagel.
(Forts.)*

Herr Elowson: Herr talman! Jag skall allra först be att få uttala min tacksamhet till utskottet för den välvilja, hvarmed det behandlat min motion. Denna välvilja lyser fram såväl i motiveringingen som uti den s. k. klämman. Utskottet säger nämligen i motiveringingen, att den princip, hvarpå min motion är byggd, är riktig, och utskottet kommer i klämman till det resultat, att utskottet *för närvarande* afstyrker motionen. Utskottet gifver därmed tillkänna, att antagligen en framställning i ämnet redan till nästinstundande Riksdag skulle kunna göras.

Den princip, hvarpå min motion är byggd, och hvilken princip utskottet funnit riktig, är nämligen den, att man i tullpolitiskt hänseende bör undvika att lägga tull på råvaror, således att råvaran bör vara fri från tull. Denna grundsats är, såsom jag förmodar, erkänd i en rationell tullpolitik. Bevillningsutskottet vill emellertid icke på denna riktiga grundsats tillstyrka frågans afgörande redan nu, utan vill endast hafva en utredning. Jag tror dock, att denna utredning är så enkel, att hvar och en af kammarens ledamöter skulle för sig själf kunna göra densamma på en eller två minuter. Om man exempelvis skulle göra sig den frågan, huruvida någon skulle vilja inlåta sig på hästafvel för taglets skull, så tror jag att denna fråga skulle blifva nekande besvarad. Och ännu mindre skulle någon vilja inlåta sig på uppfödande af hästar för den orsaks skull, att det finnes en tull på tagel af 20 öre per kilogram. Är således den principen riktig, att råvaran icke bör beskattas, så tror jag det vore skäl i att bifalla den motion, som jag nu framfört.

Bevillningsutskottet hänvisar i stället till en nu arbetande kommitté för revision af gällande tulltaxa. Denna kommitté har också jag, i min motion, tagit hänsyn till. Det är ju så, att tullen på tagel, såväl arbetadt som råtagel, är att hänföra till de s. k. småtullarna. Af den tabell, som jag fogat till min motion, visar det sig, att under tioårsperioden 1895—1904 tullinkomsten för artikeln tagel varit lägst under förstnämnda år, då den uppgick endast till 11,819 kronor, och högst under det sista året, 1904, då den utgjorde 27,718 kronor. Det är således en »liten» artikel, som det är här fråga om. Beträffande dessa småartiklar plägar man ju framhålla den grundsatsen såsom rationell och riktig, att man så vidt möjligt är skall söka undvika att åsätta dem införseltull. Denna omständighet har jag fäst afseende vid och hänvisat, äfven jag, till den nu arbetande tulltaxekommittén, samt därför i min motion tillkännagifvit, att jag icke velat framställa något yrkande på borttagande af tullen på tagel i sin helhet, utan endast att den nuvarande tullen af 20 öre per kilogram skulle borttagas för så vidt det är fråga om råtagel. Riktigheten häraf erkänner också bevillningsutskottet, då det begagnar det uttrycket i sitt ut-

Om tullfrihet för råtagel. (Forts.) låtande, att det är en oegentlighet att med samma tullsats belägga så vidt skilda varor som arbetadt (rent) tagel och råtagel.

Om kammaren ville bifalla motionen, så tror jag, att detta skulle för tulltaxekommittén vara till ledning, såsom utgörande från principiell synpunkt sedt ett tillkännagifvande, huruvida kommittén hade att arbeta för en protektionistiskt sinnad eller en frihandelsvänlig Riksdag.

Den lilla fråga, som jag genom min motion har berört, intager samma ställning i afseende på tullen å råvaran, som en mycket mera betydelsefull fråga, hvilken ånyo är dragen under Riksdagens pröfning, nämligen nedsättande eller borttagande af tullen på majs, hvilken ju tydligen är en råvara. Om kammaren nu för sin del skulle vilja godkänna denna min motion om tullfrihet för oarbetadt tagel, så skulle jag vilja däri se ett varsel för att kammaren sedermera, om några veckor eller så, kommer att bifalla den oändligt större frågan om tullfrihet för majs. Detta, herr talman, är för mig ett skäl, hvarför jag nu yrkar bifall till min motion och afslag å utskottets hemställan.

Herr Höjer: Herr talman! Jag undrar icke det allra ringaste på att den ärade motionären yrkat afslag på utskottets hemställan och bifall till sin motion — jag skulle gjort alldeles på samma sätt som han, om jag varit i hans kläder och haft så pass goda skäl för ett förslag. I själfva verket får jag uppriktigt bekänna, att jag är föga lämpad att försvara utskottets föreliggande betänkande, emedan jag, när motionen först föredrogs på bevillningsutskottets första afdelning, starkt lutade åt bifall till motionärens framställning. Och det var först efter det inkast eller de betänkligheter, som emot motionen framställdes på grund af den nu arbetande tulltaxekommitténs blifvande betänkande, som jag slutade med att biträda den hemställan, bevillningsutskottet i utlåtandet afgifvit. Bevillningsutskottet har visserligen icke, så vidt jag vet, såsom sin åsikt uttalat, att några tulltaxeförändringar icke skulle under några som helst förhållanden få vidtagas under den allra närmaste framtiden; ty fall kunna ju inträffa, då en dylik förändring i tullsatsen kan af en eller annan orsak vara ytterst nyttig och nödvändig, kan vara så att säga en riksangelägenhet. Men däremot har i bevillningsutskottet den åsikt blifvit uttalad, att, när det gäller mindre tullförändringar, förändringar i dessa småtullar, såsom nu här är fallet med en af dem, dessa förändringar böra anstå till dess att tulltaxekommitténs arbete föreligger färdigt. Detta arbete afser, såsom herrarne väl veta, icke allenast en revision af själfva tullsatserna, utan lika mycket, och kanske ännu mer, en modernisering af själfva tulltaxan, såväl med afseende på rubriceringen som med hänsyn till systematiseringen inom densamma. Bevillningsutskottets majoritet har ansett, att en rationell ändring af tulltaxan i detta afseende icke gärna kan företagas,

förrän Riksdagen fått en fullständig öfverblick af hithörande förhållanden, d. v. s. först sedan tulltaxekommitténs arbete föreligger färdigt. Om tullfrihet
för råtagel.
(Forts.)

Det är denna omständighet — och uteslutande denna omständighet — som gjort, att jag med undertryckande af mina naturliga sympatier för herr Elowsons motion kommit att biträda bevillningsutskottets hemställan, till hvilken jag, herr talman, yrkar bifall.

Men jag får uppriktigt bekänna, att om kammaren ger herr Elowson rätt samt mig och bevillningsutskottet orätt, så icke skall jag gråta för det.

Herr Jansson i Krakerud: Herr talman! Såvidt jag kunnat finna af bevillningsutskottets betänkande och af den siste ärade talarens yttrande, ha såväl han som bevillningsutskottet erkänt, att denna tullsats är obefogad. Det enda skäl, hvarför utskottet icke ansett sig kunna tillstyrka bifall till motionen, är det, att man först bör afvakta den fullständiga utredning af tulltaxan, som vi ha att emotse. För min del skulle jag nog kunna godkänna detta skäl, om det vore fråga om att ändra tulltaxan i andra afseenden, än det nu förevarande, men beträffande den ändring, som här föreslagits, kan jag icke finna, att någon utredning tarivas. Det är med fästadt afseende härå, som jag antecknat mig såsom reservant och därvid uttalat som min mening, att motionen bort tillstyrkas. Det finnes väl ingen här i denna kammare och troligen icke heller i den Första, som kan förstå annat, än att denna tull, om någon, är obehöflig. Ty ingen lär väl kunna säga, att tullen å råtagel spelar någon roll för de få här i vårt land, som äro i tillfälle att kunna sälja litet råtagel, så att för den skull är den alldeles obehöflig, och betraktar man tullen från industriens synpunkt, skall man finna, att den är till skada och men. Om det här vore fråga om en sådan tull som t. ex. tullen å ull, hvilken ju också är skadlig för industrien, då kunde man ju anföra det skälet, att det är många jordbrukare, som drifva fårafvel, och för dem kan ett sådant tullskydd vara till nytta. Men här i detta fall kan något sådant skäl icke anföras.

Det synes mig sålunda, som om man mycket väl skulle redan nu kunna bifalla motionen. Med fästadt afseende vid de af mig nu anförda skälen äfvensom till en del af de skäl, som utskottet anført, ber jag att få yrka afslag å utskottets hemställan och bifall till motionen.

Med herr Jansson instämde herr *Ljunggren*.

Öfverläggningen var härmed slutad. Efter det herr talmannen framställt propositioner å de därunder gjorda yrkandena, afslog

kammaren utskottets hemställan och biföll i stället den i ämnet väckta motionen.

§ 13.

Om förbud
mot försäljning
af brännvin
m. m.

A föredragningslistan fanns härefter upptaget bevillningsutskottets betänkande, n:o 7, i anledning af väckta motioner om skrivelser till Kungl. Maj:t angående förbud mot försäljning af brännvin m. m.

I en inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 113, hade herr *J. A. Jonsson* i Hökhult föreslagit, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta utreda och för Riksdagen framlägga förslag till ett sådant reglerande af rusdryckshandteringen i riket att, efter en lämplig öfvergångstid, all försäljning af brännvin blefve förbjuden till annat än medicinskt, tekniskt eller vetenskapligt ändamål.

Vidare hade samme motionär hemställt dels i motionen n:o 114, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta utreda och för Riksdagen framlägga förslag till ett sådant reglerande af rusdryckshandteringen, att, efter lämplig öfvergångstid, all tillverkning inom riket af brännvin blefve förbjuden till annat än medicinskt, tekniskt eller vetenskapligt ändamål,

dels ock i motionen n:o 116, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta utreda och för Riksdagen framlägga förslag till sådant reglerande af rusdryckshandteringen, att allt införande i riket af vin, brännvin, sprit, likörer och därmed likställda varor samt öl med mer än 3 procents alkoholhalt, blefve efter lämplig öfvergångstid, förbjudet till annat än medicinskt, tekniskt eller vetenskapligt ändamål.

Utskottet hemställde:

- 1:o) att motionen n:o 113 icke måtte af Riksdagen bifallas;
- 2:o) att motionen n:o 114 icke måtte af Riksdagen bifallas; samt
- 3:o) att motionen n:o 116 icke måtte af Riksdagen bifallas.

Vid betänkandet hade dock fogats reservationer af

herrar *Ericsson* i Ofvanmyra och *Berg* i Göteborg, hvilka hemställde:

- 1:o) att motionen n:o 113 måtte af Riksdagen bifallas;
- 2:o) att motionen n:o 114 måtte af Riksdagen bifallas; samt
- 3:o) att motionen n:o 116 måtte af Riksdagen bifallas; äfvensom

herrar *P. A. H. Cavalli*, *F. E. K. Åkerberg* och *A. E. Håkansson* mot vissa delar af motiveringen.

Efter föredragning till en början af utskottets i *punkten 1:o*) gjorda hemställan begärdes ordet af:

*Om förbud
mot försäljning
af brännvin
m. m.
(Forts.)*

Herr Jonsson i Hökhult, som yttrade: Herr talman, mina herrar! I de motioner, som jag haft äran afgifva, har jag gjort en hemställan till Riksdagen, att den måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t begära utredning af frågan om införande af förbud mot försäljning, tillverkning och import af rusgifvande drycker med mer än 3 procents alkoholhalt. Denna min hemställan har bevillningsutskottet icke ansett sig kunna tillstyrka. Till min glädje hafva emellertid två af utskottets ledamöter reserverat sig mot detta utskottets beslut och för sin del yrkat, att Riksdagen måtte bifalla motionerna.

Utskottet har såsom skäl för sitt afstyrkande af motionerna bland annat anfört — sedan utskottet först hänvisat till föregående bevillningsutskotts betänkande i fråga om förbudslagstiftning —: »Ett sådant förbud skulle innebära ett alltför stort och af förhållandena i vårt land icke berättigadt ingrepp i den enskildes själfbestämmanderätt.» Ja, det kan visserligen vara sant, att det kan tyckas vara så, men det finnes ju också en hel del enskilda medborgare i samhället, som icke gilla denna rusdryckshandtering och som därför vilja, att den helt och hållet tages bort, och det är till och med, jag går så långt, många, som ha ganska svåra betänkligheter, därför att de äro inblandade i denna rusdrycksaffär. Man måste väl äfven taga hänsyn till dessa medborgares personliga öfvertygelse och personliga intresse likasåväl som till deras önsningar, som vilja, att vi skola fortsätta att tillhandahålla rusdrycker. Skall deras vilja uppoffras, som önska, att rusdryckshandteringen kommer bort, så att vi alltfortfarande skola ha kvar rusdryckerna med alla de sorgliga följder, som de föra med sig i släptåg, eller skola de uppofta sin vilja, som önska bibehålla rusdryckerna, hvarigenom vi komma att få ett nyktert och lyckligt folk? Hvilket är det bästa? Jag frågar blott.

Om ett folks väl nödvändigtvis kräfer, att inskränkningar göras i den personliga friheten i fråga om en sådan sak som rusdryckshandteringen, då bör väl deras åsikt och mening gälla, som önska en dylik inskränkning, och då bör väl staten vidtaga åtgärder i det syftet. Och med skäl kan man väl påstå, att det i detta fall är alldeles nödvändigt, att staten vidtager sådana åtgärder, här är fråga om.

Jag tror, att mången uti det stora landet Kina måst uppofta sin egen vilja och sitt eget intresse, därigenom att de icke fortfarande kunna få röka opium, ty jag är öfvertygad om, att ett stort antal af Kinas befolkning skulle vilja ha kvar opiumrökningen. Myndigheterna i Kina ha emellertid ansett, att folkets väl nödvändigt kräfde, att ett förbud infördes mot opiumrökningen liksom äfven mot opiumtillverkning, och därför beslöto de, att efter en tid

Om förbud
mot försäljning
af brännvin
m. m.
(Forts.)

af 10 år skulle all opiumrökning upphöra, med undantag dock för de personer, som vid den tiden voro öfver 60 år gamla.

Utskottet har framhållit, att i sådana stater, där en dylik förbudslagstiftning existerar, har icke försöket utfallit tillfredsställande. Utskottet har emellertid icke på något sätt kunnat påvisa, att så verkligen är förhållandet. Huru det förhåller sig i detta afseende, vill jag icke yttra mig om, men om det så vore, att resultatet af förbudslagstiftningen i t. ex. Nordamerikas Förenta Stater icke är fullt så tillfredsställande, som man skulle önska, så är detta, kan jag säga, helt naturligt. Nationallagen i Amerika tillåter nämligen, att rusdrycker fraktas från den ena staten till den andra, och under sådana förhållanden är det ju mycket lätt för dem, som vilja ha rusdrycker, att blott rekvirera sådana och sedan få dem sig tillsända. För närvarande föreligger till behandling i kongressen ett lagförslag, som går ut därpå, att hvarje stat skall tillerkännas rätt att tillåta eller förbjuda rusdryckstrafik inom sitt område. Jag föreställer mig, att om detta förslag blir lag, kommer förhållandet att blifva ett helt annat, ty då kommer gifvetvis en stat, som infört förbudslagstiftning, att äfven förbjuda all rusdryckstrafik inom sitt område. Detta förslag har tillstyrkts af det utskott, som haft detsamma under behandling, och det finnes stora utsikter för att det skall blifva antaget af kongressen.

Vidare påpekar utskottet, att man icke kunnat i Lappland vinna några nämnvärda resultat genom det förbud mot försäljning af spirituosa, som där fanns under några år. Ja, jag känner icke till, huru förhållandena i Lappland voro under denna tid, så att därom vill jag icke yttra mig; jag vill endast anmärka, att då det fortfarande var tillåtet att försälja spirituösa drycker i de angränsande provinserna, kunde ju de i Lappland boende, som ville ha sådana drycker, förskaffa sig dem från dessa provinser. Helt annat blir förhållandet, om vi få förbudslagstiftning för hela vårt land äfvensom förbud mot import af rusdrycker från andra länder — då skulle man icke ha någon möjlighet att från närgränsande provinser förskaffa sig rusdrycker.

Utskottet framhåller, att, om vi finge förbudslagstiftning, försäljning af rusdrycker skulle ske i smyg. Ja, detta är någonting, som sagts vid åtskilliga andra tillfällen, då det varit fråga om att göra någon inskränkning i rusdryckshandteringen. Vi veta ju, hurusom, då det gällde husbehofsbrännningens afskaffande, motståndarne till denna reform framhöllo, att, äfven om förbud mot husbehofsbränning infördes, man ändå skulle fortsätta att i smyg bränna brännvin. Det kan väl hända, att några också gjorde det, men icke dröjde det länge, innan sådant blef upptäckt, och snart nog upphörde detta slags brännvinsbränning helt och hållet.

Enligt utskottets förmenande skulle man, som sagdt, skaffa sig rusdrycker i smyg, och det tyckes, som om utskottet ansåge, att det skulle vara en mycket farligare fylla, den, som man bekom-

mit på ett olagligt sätt, än ett rus, som man fått på lagligt sätt. Jag vet icke, hvad skillnad det kan vara — rusets egenskaper och verkningar äro nog desamma, huru man än fått det. Och jag tror för öfrigt icke, att det är så farligt med den saken, ty då vi få en förbudslagstiftning, som gäller hela vårt land, blir det nog icke så lätt att komma åt dessa varor hvarken på det ena eller andra sättet.

I betänkandet heter det vidare, att utskottet »anser resultaten af det i vårt land bedrifna arbetet för nykterhetens befrämjande vara sådana, att detta arbete bör fullföljas på öfvertygelsens väg». Ja, jag vill verkligen erkänna, att detta också är mycket viktigt, och den fria nykterhetsverksamheten har nog uträttat ganska väsentligt i vårt land, hvarför tillståndet här säkerligen varit helt annorlunda, om ej denna rörelse verkat med sådan kraft och energi, som den gjort.

Men fastän denna fria nykterhetsverksamhet pågått en 50, 60 år, och det mera intensivt år från år, så ser man af statistiken, att brännvinskonsumtionen är lika hög nu, som den var för 20, 25 år sedan, och ölförbrukningen har mer än tredubblats under de senaste 30 åren.

Under sådana förhållanden tyckas utsikterna att genom den fria nykterhetsverksamheten nå målet, rusdryckernas afskaffande, icke vara stora för närvarande, utan förlagda långt bort i framtiden, ifall man nu icke skulle lyckas bättre i den närmaste framtiden än hittills. Jag anser det därför nödvändigt, att Riksdagen griper in och stiftar lagar om rusdrycksförbud.

Nu medgifver visserligen utskottet, att »i nykterhetsfrågan så starka sociala intressen spela in, att till motarbetande af rusdrycksmisshuset äfven restriktiva åtgärder, som otvifvelaktigt innebära en inskränkning af den personliga friheten i förevarande hänseende, kunna vara befogade». Utskottet har således erkänt, att det finnes ett visst behof af förbudslagar, men har icke velat taga steget fullt ut.

Jag skulle vilja tillägga, att sådana restriktiva åtgärder i stället för »befogade» äro alldeles nödvändiga. Vi ha icke råd att här i vårt land uppoffra så mycket penningar på rusdryckerna, till favör för utlandet. Om vi fortsätta på samma sätt som hittills, så ökas vår handelsbalans för hvarje år med öfver 12 millioner kronor. Och det är en ganska betydande summa för vårt lilla land. Vi ha heller icke råd till att offra så mycket arbetskraft årligen, som vi nu göra genom det stora antal alkoholister, som finnas i vårt land. Vi ha 50,000 alkoholister af »första graden», och hvilket stort antal personer, som äro behäftade med alkoholism i lindrigare form! Jag har i motiveringen till min motion gjort en beräkning af förlusten i berörda afseende. Jag har där icke upptagit hvarje persons inkomster till mera än 500 kronor per år och kommer ändå till den höga siffran af 25 millioner kro-

*Om förbud
mot försäljning
af brännvin
m. m.
(Forts.)*

Om förbud
mot försäljning
af brännvin
m. m.
(Forts.)

nor, men säkert är detta alldeles för lågt räknadt, alldenstund hvarje individs förvärf i vårt land går upp till vida högre belopp. Och det är icke nog med den förlust i arbetskraft, som denna stora skara alkoholister representera, utan hvad hvarje sådan person vårlar sin familj och samhället af omkostnader och uppoffringar!

Vi få af statistiken veta, att af alla brott, som begås, de, som äro försakade af rusets verkningar, gå upp till omkring 70 procent. Hvilken förvånansvärd siffra detta är! Om rusdryckerna vore borta, tror jag helt säkert, att de flesta af dem, som hamna i fängelserna, skulle bli bevarade åt samhället.

Och ännu mera, huru många äro icke de, som dö en förtidig död hvarje år på grund af rusdryckernas verkningar? Vi ha ingen statistik i det hänseendet, som vi kunna få bestämda uppgifter från, men att detta antal är ganska stort, det tror jag vi ha reda på litet hvar.

Vidare säger utskottet till sist: »under erinran, att yrkandena på ett rusdrycksförbud icke visat sig äga stöd i någon öfvervägande folkmening, icke kunna tillstyrka bifall till de af motionären nu framställda förslag». Jag tror emellertid, att de allra flesta frågor, som afgöras här, afgöras utan att hafva mera stöd i en allmän folkmening, än denna fråga har, hvilken äger ett ganska starkt stöd öfverallt ute i landet. Vi ha ju först och främst 450,000 organiserade medlemmar i de olika nykterhetsföreningarna, som vilja ha bort rusdryckerna, och så ha vi utanför deras led ett, jag vågar påstå, ännu större antal personer, som af hela sitt hjärta vilja bli fria från denna rusdryckshandtering.

Dessutom finnas åtskilliga just utaf dem, som äro slafvar under rusdryckerna, som icke kunna, så länge sådana äro att tillgå, undvara dem, utan skola de ha dem till hvad pris som helst — hvilka innerligt önska, att de icke funnes, dessa rusdrycker. Jag har själf hört många af dessa stackars människor uttala sig så.

Jag har med detta endast velat visa, att det nog finnes icke så litet stöd i den allmänna opinionen för en förbudslagstiftning, som mången kanske tror, och jag skall nu, herr talman, icke vidare ingå på några detaljer, utan ber att få yrka bifall till den af herr O. A. Ericsson i Ofvanmyra och herr F. O. Berg i Göteborg afgifna reservationen till förmån för min motion.

I detta anförande instämde herrar *Persson* i Tällberg, *Hultkrantz*, *Lindgren* i Islingby, *Otto*, *Olsson* i See, *Sjöberg*, *Johansson* i Aflösa, *Johansson* i Öja, *Johansson* i Jönköping, *Nyström*, *Larsson* i Säby, *Bosson*, *Beckman* i Djursholm, *Broomé* i Bårslöf, *Lundblad*, *Sæden*, *Thavenius*, *Ericsson* i Alberga, *Andersson* i Baggböle och *Enander*.

Herr Bergström: Herr talman! Bevillningsutskottets yttrande i denna fråga består, som kammarens ledamöter behagade

finna vid en blick på sidan 6 i betänkandet, af två delar. I den ena delen återger bevillningsutskottet hvad föregående Riksdagars bevillningsutskott ha yttrat med anledning af liknande förslag. I den andra delen återigen säger bevillningsutskottet vid innevarande riksdag sin mening i frågan.

*Om förbud
mot försäljning
af brännvin
m. m.
(Forts.)*

Nu har den ärade motionären, liksom ock de två reservanterna från denna kammare, velat ge det hela utseendet af att bevillningsutskottet vid innevarande riksdag skulle till fullo instämma i hvad bevillningsutskottet sagt vid föregående tillfällen, att sålunda utskottet nu gjort de föregående utskottens ord till sina, och i det hänseendet har motionären, liksom också reservanterna, särskildt framhållit, att bevillningsutskottet skulle uttalat, att »ett sådant förbud skulle innebära ett alltför stort och af förhållandena i vårt land icke berättigadt ingrepp i den enskildes själfbestämmanderätt».

Jag tror, att enhvar uppmärksam läsare af detta betänkande skall finna, att det är just *emot* det uttalande, hvilket utgjort kärnpunkten i de föregående bevillningsutskottens yttranden, som det nuvarande bevillningsutskottet vänder sig, då det börjar att utsäga *sin* mening i ämnet. Utskottet framhåller ju där tydligt, att de sociala synpunkterna kunna och böra under vissa förhållanden väga öfver den individuella själfbestämmanderätten, den personliga friheten. Det synes mig, att det hade varit mera skäl att båda de ärade reservanterna och motionären, i stället för att på detta sätt taga det nuvarande bevillningsutskottet för hufvudet för hvad föregående Riksdagars bevillningsutskott i detta afseende sagt, tagit fasta på detta erkännande af det nuvarande bevillningsutskottet. Om herrarne hafva lagt märke till, att under betänkandet finnes en reservation af tre ledamöter i bevillningsutskottet från medkammaren — de reservera sig mot bevillningsutskottets motivering — så lära herrarne lätt inse, att deras reservation tillkommit just därför att de stå i allo kvar på bevillningsutskottets förut i denna fråga uttalade uppfattning.

Jag vågar för min del framhålla och betona, att detta af bevillningsutskottet afgifna betänkande icke med rätt och skäl är att betrakta som ett nykterhetsfientligt betänkande. Det är tvärtom affattadt i afgjordt nykterhetsvänlig riktning. Enhvar, mina herrar, som ägnar någon uppmärksamhet åt de sociala spörsmålen, och det borde vi i dessa tider göra alla, han måste också beakta nykterhetsfrågan och dess betydelse. Den ärade motionären har med afseende på hvad innevarande års bevillningsutskott har sagt, framhållit, att det skulle vara otillräckligt att arbeta på öfvertygelsens väg. Men bevillningsutskottet har ju till dessa ord om nykterhetsarbete på öfvertygelsens väg fogat orden: i förening med väl öfvervägda lagstiftningsåtgärder. Och jag skall i detta hänseende utöfver de skäl, som bevillningsutskottet anført för sin hemställan, be att få peka på en enda sak. Vid innevarande riksdag föreligger ju med afseende på rusdrycksfrågornas behandling icke

Om förbud
mot försäljning
af brännvin
m. m.
(Forts.)

allenast detta förslag af den ärade motionär, hvars motion kammaren nu behandlar, det föreligger äfven ett förslag, som går ut på en annan lösning — om jag så må uttrycka mig — af frågan, ett förslag, framburet i form af en massmotion från nykterhetsgruppen i nykterhetsfrågan. Detta förslag afser, liksom den ärade motionärens, en skrivelse till Kungl. Maj:t, men med begäran om utarbetande af förslag rörande kommunalt rusdrycksveto. Inom någon tid skall ju kammaren, efter förberedande behandling af sammansatta bevillnings- och lagutskottet, gå att pröfva denna fråga. Men då vill jag hemställa till kammarens ärade ledamöter och särskildt till dem, som betrakta sig som speciella målsmän för nykterhetsintresset här i landet, huruvida det kan vara lämpligt eller ens till fördel för nykterhetslagstiftningen, att vi samtidigt skulle hos regeringen begära förslag i den riktning, som den ärade motionären nu ifrågasätter, och förslag i enlighet med den af ett stort antal nykterhetsvänner framburna motionen om kommunalt veto. För min del tror jag icke, att man bör samtidigt begära båda dessa ting. Jag tror icke, att man på så sätt tjänar den sak, man vill arbeta för. Under hänvisning härtill liksom till hvad jag i öfrigt anfört, tillåter jag mig att yrka bifall till utskottets hemställan.

Med herr Bergström förenade sig herrar *Höjer* och *Branting*.

Herr Erlansson: Herr talman, mina herrar! Här föreligga vid innevarande riksdag många olika frågor rörande nykterhets-sakens befrämjande. Af alla dessa torde tvifvelsutän denna vara den bästa, icke därför att den är den radikalaste, utan därför att den torde komma att medföra de bästa verkningarna. Af vårt lands många viktiga frågor torde denna intaga ett af de främsta rummen. Och det kan hända, att om denna fråga vore löst eller snart blefve löst enligt motionärens mening, så skulle många andra frågor, som vänta på sin lösning, mycket lättare, än som nu sker, kunna lösas.

Motionären har själf bemött de flesta af bevillningsutskottets betänkligheter i frågan, och jag kan och vill fördenskull vara kort. Jag skall endast be att få understryka några ord och göra några tillägg till hvad motionären sagt. Det tycks nästan, som hade bevillningsutskottet själf känt, att dess skäl för afstyrkandet af motionen äro litet matta. Den första invändningen, som göres och som kanske är den, som tycks vara af den största innebörden för afstyrkandet, är, att förslaget skulle gripa alltför mycket in i den enskildes bestämmanderätt. Det är ju onekligt, att förslaget komme att rätt mycket så göra. Men då det gällt många andra ting och många andra frågors lösning i vårt land, så har man icke varit så betänksam däremot. Dessutom lär det väl förhålla sig så, att nykterhetsvännerna vilja icke direkt gripa in i

de enskildes bestämmanderätt och frihet, utan vilja i stället, att rusdrycksförbudet skall vara en skyddsåtgärd för personer, som icke äro mäktiga att själfva stå emot frestelserna. Sådana skyddsåtgärder förefinnas ju i vårt land på många andra områden. Hvarje sjömärke, som utsättes i hafvet, utsättes icke för att begränsa de sjöfarandes rätt att segla hvar de vilja, utan för att visa dem, hvar skär och undervattensklippor finnas, så att de kunna segla förbi dem utan att behöfva gå i kvaf. Det är väl sant, att häremot kan göras invändningar. Den allra säkraste skyddsåtgärden, vi kunna vidtaga, är onekligen den, att vi röja undan de hinder, som stå i vägen för nykterhetens befrämjande. Det har anförts, att det skulle vara till ganska ringa nytta, om rusdrycksförbud infördes, därför att då många småkrogar skulle uppstå, som sålde spirituosa i smyg. Jag tror för min del, och äfven de, som anföra dylikt, inse det nog också, att sådana skäl äro ganska ohållbara. Ty det är klart, att om smygkrogar än skulle uppstå, så skulle dock ett lagförbud ofantligt bidra till nykterhetens befrämjande. Dessa krogar skulle aldrig kunna florera såsom de nuvarande. Det framhölls af en föregående ärad talare, att vi icke skulle fästa så mycket afseende vid denna motion, då det föreligger andra, som innehålla bestämmelser om kommunalt veto. Men jag undrar, om detta kommunala veto är af en så synnerligt stor betydelse. Ty om det infördes, skulle vi stå på samma ståndpunkt som Amerikas Förenta Stater; där visserligen vissa stater hafva särskilda förbudslagar, som andra närgränsande stater sakna. Om en kommun komme att förbjuda all rusdryckshandtering inom sitt område, skulle detta i ringa mån gagna nykterhetens befrämjande, då grannkommunen, som kanske ligger på en half mils afstånd därifrån, har krogar, hvarigenom hvar och en ganska lätt skulle kunna erhålla rusdrycker. Detta komme sålunda att bra litet gagna saken i dess helhet. Och så skulle motståndarne säga: där sen I väl, att det kommunala vetot icke gagnar, folket dricker lika mycket nu som förr. Därför vore det bäst att icke hafva det. Sådana argument hafva framhållits under alla tider, men de äro strängt taget icke mycket värda. Finge vi rusdrycksförbud, så skulle visserligen en Malmöbo lätt kunna resa öfver till Köpenhamn för att få sitt behof af rusdrycker tillfredsställdt, men svårare vore det för dem, som bo längre bort, att resa dit eller till annan plats och erhålla dylik vara.

Det säges: man skall verka på öfvertygelsens väg, vi böra icke gripa in i den personliga friheten, utan upplysa om vådorna att begagna dessa drycker. Men hvad skulle man säga, om t. ex. någon fiende lagt ut minor vid inloppet till Stockholm, förutsatt, att han kommit så nära, och vi då började orda om, att vi borde upplysa alla sjöfarande om, huru minorna verkade, huru de kunna sönderrifva mage, lungor, njurar, hjärtat och göra dem odugliga att tjänstgöra, så att sjukdom och död måste följa. Ingen skulle vara nöjd härmed, utan myndigheterna skulle så fort sig göra lät

*Om förbud
mot försäljning
af brännvin
n. m.
(Forts.)*

*Om förbud
mot försäljning
af brännvin
m. m.
(Forts.)*

söka upp minorna och göra dem oskadliga. På samma sätt kan man fråga i detta fall: är det bästa sättet att arbeta för nykterhetens befrämjande att hufvudsakligen upplysa om, hvilken skada rusdryckerna förorsaka, huru de fördärfa hjärta, njurar, lungor, mage o. s. v.? Allt detta kan nog vara en nyttig lärdom, men liksom de sjöfarande icke hafva mycken nytta af sin kunskap om minorna, då fartyget, innan man vet däraf, är öfver minan, så hafva de personer icke mycken nytta af upplysningen om rusdryckernas verkningar, som redan fallit offer för lasten. Visserligen är det godt, att här i Riksdagen framlagts sådana motioner, i hvilka föreslagits inrättande vid de olika universiteten af professorer, som skola särskildt arbeta på detta område. Visserligen är det godt, att i vårt land folket får reda på verkningarna af att använda spirituosa. Men det hjälper icke långt, ty rätt som det är, är ynglingen öfver minan; den har så att säga sprängts — och ynglingen är förstörd till kropp och själ.

Det sägs, att vi egentligen icke hafva så många utaf vårt lands befolkning bakom denna motion; det är icke nog för att vi skola våga taga ett sådant steg. Jag betviflar, att det är fullkomligt sant. Jag har träffat drinkare, som under dryckenskapens inflytande under tårar förbannat regeringen och myndigheterna i vårt land, som icke ha röjt undan för dem dessa lockelsens och frestelsens krogar. Jag har talat med många sådana, som med glädje instämt däruti, att det vore en stor välsignelse, om krogarne komme bort, men de säga: vi äga icke motståndskraft, utan vi ledas af våra lustar och måste följa dem; men alla skola vi med glädje hälsa den dag, då krogarne vore borta och vi sluppe att frestas af dem.

Då det t. ex. gällde att utsträcka värnplikten för vårt lands söner, var manne den lagstiftande församlingen lika mån att då taga reda på, om den hade landets befolkning bakom sig? Nej, då gick det hastigt och lätt, utan att man vidare frågade efter hvad folket tänkte. Men nu, då det gäller en sådan fråga, som skulle åstadkomma så stor välsignelse för vårt land, ifall den blefve löst i enlighet med motionärens förslag, så har man de allra största och högsta betänkligheter. Jag vore färdig att fråga: skola Riksdagens män icke vilja gå längre, än de drifvas fram af folkmeningen; äro Riksdagens kamrar lika tröga oxar, som icke gå längre, än piskan drifver dem? Vi böra väl vara folkets förgångsmän. Vi böra väl se till, huru stor nytta och välsignelse nykterheten för med sig, och icke så mycket draga i betänkande att fatta beslut i denna fråga.

Vidare sägs det — och det är kanske ett mycket viktigt skäl: statens finanser tillåta ej, att vi fatta ett sådant beslut. Jag undrar, om det ligger så mycken sanning i det heller. Här har talats mycket därom, så att jag behöfver icke säga mer. Men jag skall dock tillåta mig att använda ett exempel eller en bild. I Ryss-

land finnes en hel del bombfabriker, där bomber tillverkas för att förflytta vissa högre personer, som anses stå hindrande i vägen. De flesta erkänna, att detta är mycket ondt. Men tänk, om staten i Ryssland, som gör hvad den kan för att bortskaffa dessa fabriker, skulle resonera som så: Vi behöfva pengar, vår ekonomi är dålig, statens finanser äro skrala; i stället för att genast få bort bombfabrikerna skola vi beskatta dem duktigt och försöka höja skatten så mycket, att de icke kunna existera, ty på detta sätt skola vi icke göra något brutalt ingrepp i folkets frihet — man skall ha frihet att begagna bomber och tillverka så mycket som möjligt, men vi skola beskatta dem duktigt, så att vi omintetgöra hela affären på detta sätt. Hvilken människa skulle tycka, att den ryska staten vore klok, om den handlade sålunda. Men är manne icke här någon jämförelse? Huru många tusenden af vårt lands söner hafva icke förpassats från detta lifvet till ett annat och fått en förtidig död till följd af dryckenskapen. Rusdryckerna åstadkomma kanske lika mycket, om ej mera, fördärf än Rysslands förfärliga bombfabriker. Men i stället för att få bort rusdryckerna, beskatta vi dem duktigt för att få pengar till staten! Ja, man må icke undra på, att det i landsbygden många gånger blir underliga omdömen om Riksdagen och dess beslut, så att det frågas: hafva de så mycket förstånd, som verkligen behöfs, när det gäller att afgöra vissa frågor?

*Om förbud
mot försäljning
af brännvin
m. m.
(Forts.)*

Motionären föreslår, att denna förändring skulle försiggå på 20 års tid, så att efter denna tid skulle det vara förbud. Ja, det vore godt, om det kunde ske då, men jag tycker, att det är bra långt att vänta. Huru många af vårt lands söner skola icke under dessa 20 år duka under, huru många hem skola icke blifva sköflade, huru många gammal fader och moder kommer icke att fälla bittra tårar under dessa 20 år. Det vore ju dock godt att veta: om tjugu år skall eländet vara slut.

Jag tror, att denna fråga är så viktig, att vi, i stället för att afvisa den, borde, så att säga, såsom en man säga ja till densamma, på det att denna förfärliga fara måtte så fort som möjligt blifva undanröjd.

Herr *Hammarström* instämde häruti.

Herr Berg i Göteborg: Herr talman! Bevillningsutskottets ärade vice ordförande, som å ämbetets vägnar försvarat utskottets betänkande i dag, har uttalat den mening, att vi reserveranter och äfven motionären ville beskylla utskottet för nykterhetsfientlighet. Om vi reserveranter hafva skrivit vår reservation så, att detta skulle kunna framgå ur densamma, så vill åtminstone jag för min del beklaga det. Jag har aldrig velat insinuera något sådant. Det är emellertid så, att pluralitetens inom bevillningsutskottet mening, angående hvad som bör göras för att befordra

Om förbud
mot försäljning
af brännvin
m. m.
(Forts.)

nykterheten är i väsentlig grad olika med den, som förfäktas af motionären och oss reservanter jämte många tusen personer i vårt land.

Inom Sverige har under långliga tider bedrifvits en ganska energisk nykterhetsverksamhet. Till att börja med var denna nykterhetsverksamhet moderatistisk, d. v. s. den riktade sig endast mot vissa slag af rusdrycker och mot det s. k. *missbruket* af alkoholhaltiga drycker. Denna nykterhetsrörelse upptogs och understöddes hufvudsakligast af de högre, de »bildade» samhällsklasserna. Emellertid har nykterhetsverksamheten gått mycket framåt under årens lopp, och särskildt på de senare 30 åren har allt mer och mer den allmänna opinionen bland dem, som arbeta för nykterheten, vändt sig därhän, att man kommit till insikt om, att det icke lönar sig att predika moderatism, utan att man måste gå till roten med det onda. Och de nykterhetskorporationer eller nykterhetsföreningar, som verkligen uträtta något afsevärdt i detta land, *de* stå på den s. k. absolutistiska ståndpunkten.

Vid lagstiftningsarbetet inom Riksdagen har man under årens lopp infört den ena restriktionen efter den andra. Och hvad vore meningen med dessa restriktioner, om icke slutmålet låge klart, och om icke detta slutmål vore att befria landet från rysdruckerna, att genomföra ett rusdrycksförbud? Åtminstone anse vi, som äro absolutiska i detta hänseende, att *det* är det enda konsekventa. Motionären är absolutist, och han har helt naturligt kommit till det resultat, att ingenting annat hjälper än att arbeta för ett rusdrycksförbud.

Herr Bergström ville göra gällande, att utskottet icke borde göras ansvarigt för hvad föregående bevillningsutskott hade yttrat i denna sak, och däri gifver jag honom naturligtvis rätt. Men utskottet säger likväl: »Under hänvisning till hvad bevillningsutskottet sålunda vid föregående tillfällen uttalat, vill utskottet» etc., och då får man den uppfattningen, att i alla fall — då icke utskottet bestämdt reserverat sig mot hvarje utaf de förut citerade punkterna — utskottet åtminstone i det mesta gått med på hvad föregående bevillningsutskott yttrat.

Jag är fullt öfvertygad om, att hvad motionären anfört bör vara alldeles tillräckligt för att visa, att förbud icke skulle innebära »ett alltför stort och af förhållandena i vårt land icke berättigadt ingrepp i den enskildes själfbestämmanderätt». Han har i motionen och äfven under diskussionen i dag framhållit mycket beaktansvärda saker, som bevisa, att så icke är förhållandet.

Då det blir tal om rusdrycksförbud, pekar man alltid på Nordamerikas Förenta Stater och förhållandena där och så äfven i det föreliggande utskottsbetänkandet. Jag medgifver gärna, att det icke alltid varit idealiskt ställdt i Amerika med afseende å denna förbudslagstiftning. Det har nämligen varit så, att de politiska partierna ofta begagnat sig af nykterhetsvännerna där; och det har i

många stater genomdrifvits förbudslagar, som icke varit tillräckligt grundade i den allmänna opinionen. Vi veta ju också alla, att förbudslagarna i många stater efter längre eller kortare tid hafva afskaffats. Emellertid finnas dock förbudslagar gällande i tre af Nordamerikas Förenta Stater, nämligen Maine, Kansas och Norra Dakota. För öfrigt existerar det i hela Nordamerika förbudslagar, fastän de icke gå så långt som förbudslagarna i dessa tre nämnda stater. 33 millioner af Nordamerikas innevånare lefva under förbudslagar i en eller annan form. En del af dem äro s. k. »local-option-lagar».

Angående förhållandena i de verkliga förbudsstaterna äro, såsom vi framhållit i vår reservation, meningarna mycket delade. För min del har jag bl. a. läst en diger bok i ämnet utaf tvenne engelska herrar, Rowntree och Sherwell. Denna bok förfäktar hufvudsakligen Göteborgssystemet, men författarne sysselsätta sig äfven med förbudsstaterna och klandra förhållandena där. Men en vän till mig, mr Guy Hayler, har skrivit en dräpande kritik af detta arbete i hvad det rör dessa förhållanden, och jag litar fullt ut lika mycket på hans omdöme som på de båda förstnämnda herrarnes. Nyligen hafva vi i pressen sett, huru en kommission utsändts af Finlands bränneri- och bryggeriägare för att studera förbudsfrågan i Amerikas Förenta Stater. Jag menar den kommission, som till ledare hade borgmästare Schauman; när dessa herrar kommo tillbaka till hemlandet, hade de de mest härresande saker att omtala från förbudsstaterna. På finska statens bekostnad hade emellertid samtidigt med dessa herrar en annan kommission utsändts, och en af medlemmarna i den kommissionen, dr. Matti Helenius-Sepälä, var helnykterhetsman. Han har kommit till helt motsatta resultat angående förhållandena i förbudsstaterna. Han, liksom hvar och en, som sysselsatt sig med dessa saker, medgifver naturligtvis, att missförhållanden existera, men han säger, såsom vi reserveranter i vår reservation framhållit, att det allmänna tillståndet i förbudsstaterna är ofantligt mycket bättre än i de stater, som vi med ett drastiskt namn bruka kalla krogstaterna. De statistiska siffrorna lämna ojäfaktiga bevis härför.

Det framhålles alltid, då man yrkar på rusdrycksförbud, att sådana förbudslagar icke skulle kunna upprätthållas. Häremot har sagts väl hundrade gånger, men jag vill säga det omigen, att det finnes ingen lag stiftad, som icke dagligdags öfverträdes. Men det faller ingen in att önska, att dessa lagar icke vore stiftade. På samma sätt tror jag, att förhållandet skulle bli, om vi nu beslöte att efter en lämplig öfvergångstid, t. ex. en sådan, som motionären föreslår, på 20 år, införa förbudslagar här i Sverige.

Det har framhållits här, att det icke skulle vara lämpligt, att vi nu röstade om och beslutade bifall till denna motion af herr Jonsson i Hökhult, därför att det föreligger andra viktiga nykterhetsmotioner. Detta resonemang förstår jag icke; ty visserligen

*Om förbud
mot försäljning
af brännvin
m. m.
(Forts.)*

Om förbud
mot försäljning
af brännvin
m. m.
(Forts.)

äro dessa sistnämnda motioner väckta vid denna riksdag, men de äro ju icke ens behandlade inom utskotten, och de hafva ju icke kommit under vår pröfning här i kammaren. Således kan jag icke alls inse, att något hinder däri föreligger, för att vi i dag skulle kunna fatta beslut i enlighet med motionärens och reservanternas förslag. Jag tror tvärtom, att det skulle vara af utomordentligt stor betydelse för dessa andra nykterhetsmotioner, om det visade sig, att åtminstone en större minoritet funnes inom denna kammare för den nu behandlade motionen. Vi äro nämligen icke så sangviniska, att vi kunna föreställa oss, att vi skulle vinna majoritet; men för min del skulle jag ingenting högre önska, och jag kommer säkerligen att begära votering i frågan, i händelse utskottets yrkande förklarar antaget.

Häruti instämde herrar *Anderson* i Hasselbol, *Kvarnzelius* och *Wavrinsky* i Stockholm.

Herr Byström: Herr talman, mina herrar! Först vill jag gifva mitt erkännande åt utskottet för dess betänkande, ty, såvidt jag kan minnas, hafva vi icke någonsin förut fått så pass vackra ord i bevillningsutskottets betänkanden i denna fråga. Jag tänker härvid särskildt på utskottets ord, då det säger, att »i nykterhetsfrågan så starka sociala intressen spela in, att till motarbetande af rusdrycksmissbruket äfven restriktiva åtgärder, som otvifvelaktigt innebära en inskränkning af den personliga friheten, i förevarande hänseende kunna vara befogade».

Vidare har utskottet ställt sig gynnsamt mot och vitsordat det, att man söker främja nykterhets-saken på öfvertygelsens väg; och jag gissar, att, när de motioner komma, som gå ut på anvisande af medel för att drifva nykterhetsarbete på öfvertygelsens väg, utskottet eller dess medlemmar i sin mån skola främja den saken, och att vi äfven då skola hafva goda vänner i bevillningsutskottet.

Samma utskott säger, att det icke är emot väl afvägda lagstiftningsåtgärder i detta fall. Ja, det är just det, som vi också vilja hafva; det är just väl afvägda lagstiftningsåtgärder, som vi nykterhetsvänner önska. Vi äro sålunda, låt mig säga, nästan eniga med utskottet på den punkten.

Sedan har utskottet hänvisat till folkmeningen och framhållit, att om den icke är för ett förbud, så bör man ej införa ett sådant. Ja, det är precis det, som vi alltid hafva sagt. Nu kan det visserligen vara litet tvifvel om, hurudan folkmeningen är i detta fall; men jag hoppas, att utskottets ledamöter, äfven från Första Kammaren, skola komma att taga mycket mera hänsyn till folkmeningen på detta område än hittills; och jag tänker, att vi särskildt skola få ett prof härfpå, när motionen om lokalt veto kommer. Ty där har man just ett tillfälle att formulera en lagbe-

stämmande i förevarande afseende så, att folkmeningen kan få göra sig gällande.

Öfverst på sidan 6 i föreliggande betänkande har utskottet också några ord, som kunna anses vara till nykterhetssakens eller rättare denna frågas förmån. Det är visserligen några helt vardagliga ord; men det är sådana där uttryck, som man tar till i vissa fall, låt mig säga i nödfall, just när man håller på att nödgas uppgifva möjligheten att stå kvar på sin gamla, motsträfviga ståndpunkt. Då brukar man i Riksdagen, nämligen som ett skäl mot den sak, man vill bestrida, säga, såsom utskottet här har gjort: »Förslag i enahanda syfte som de förevarande hafva förut framställt i Riksdagen utan att kunna tillvinna sig bevillningsutskottets förordande eller Riksdagens bifall.» Detta kunna vi därför icke vara med om. Men det är så man brukar säga, då en lag är så nära att gå igenom, att det är på sista tapeten med motståndet mot densamma; och därför må man vara utskottet tacksam för det medgifvande, som ligger i det använda uttrycket.

*Om förbud
mot försäljning
af brännvin
m. m.
(Forts.)*

Sedan är det några små invändningar, som jag har att göra mot utskottet. Den första invändningen är, att utskottet synes vara uti förevarande fall alltför ömt om den enskildes s. k. rätt. Vi veta ju alla, att om det allmänna lider af en enskilds förehafvande, så måste den enskilde i väsentlig grad underordna sig det allmänna för att afhjälpa detta lidande; och det kan icke bestridas, att icke rusdryckshandteringen är till men för det allmänna; alltså bör i detta fall den enskildes rätt underordnas under det allmännas väl.

Vidare har utskottet framhållit, att, om den föreslagna lagen skulle bli gällande, det skulle bli högst otillfredsställande resultat. Men huru vet utskottet detta? Mig synes, att bakom detta uttalande icke finnes något annat skäl, än att i utskottet finnas personer, som ej vilja hafva en lag, som skulle gå ut på rusdrycksförbud. Vi veta emellertid, att viljan är ungefär som ett glas, som man ser igenom. Är glaset t. ex. grönt och jag ser igenom det, så bli till och med de mest mogna universitetsprofessorer gröna, lika gröna som ynglingar i femte klassen i ett af våra nyaste allmänna läroverk. Är åter glaset rödt och jag ser igenom detta slags glas, så, vore det än de mest konservativa Förstakammargubbar jag hade framför mig, skulle de se ut som de argaste vänstermän i Andra Kammaren. Allt beror således på, genom hvilket synglas man ser. Nu säger utskottet, att den väg, på hvilken nykterhetsarbetet bör fullföljas, är öfvertygelsens väg. Ja, det må man väl säga; ty här behöfves äfven upplysningsarbete, så att man får viljorna ändrade.

Sedan har utskottet åberopat sig på ett par särskilda saker såsom skäl mot förbud. Den ena är förhållandena i Lappland. Men det är verkligen mycket tvifvelaktigt, huruvida t. ex. lönnkrögriet blifvit mindre i Lappland, sedan man upphäft brännvins-

*Om förbud
mot försäljning
af brännvin
m. m.
(Forts.)*

förbudet, än det var förut; och de, som äro där uppifrån, äro icke alls säkra på att upphäfvandet af förbudet var någon fördel för Lappland eller Sverige.

Så erinras om Nordamerikas Förenta Stater. Förhållandena där hafva af den föregående talaren berörts så pass vidlyftigt, att det icke kan vara mycket för mig att vid detta tillfälle tillägga. Jag vill dock säga, att beträffande de tre stater, som för närvarande hafva rusdrycksförbud, nämligen Maine, Kansas och North Dakota, har jag icke fått någon underrättelse, som går därpå ut, att de i allmänhet äro missbelättna med detta förbud. Och hvad beträffar den förstnämnda staten, nämligen Maine som fick rusdrycksförbud redan 1851 och som kunde mera stadgadt besluta därom 1856 och som gjorde förbudet till grundlag 1884, så synes man där visst icke hafva någon annan allmän mening, än att det är gagnande för staten.

Sedan finnes det tre andra stater, som också i det närmaste äro förbudsstater, nämligen Tennessee, Arkansas och Georgia. Jag skall gifva några exempel på, huru ställningen är i dessa stater. I staten Tennessee finnas 1848 »towns»; utaf dessa hafva 1835 beslutat lokalt veto. Staten har 2,020,616 invånare, och af dessa bo nu 1,732,737 på förbudsområde. I Arkansas är det elfva tolftedelar af statens område och två tredjedelar af dess befolkning, som åtnjuter prohibition. I Georgia finnas 137 counties och af dem hafva 103 infört prohibition. Som man ser, äro dessa stater nära nog förbudsstater och de blifva säkerligen ganska snart fullständiga förbudsstater. Jag vill nämligen hoppas, att nykterhetsvännerna skola kunna sörja för, att så blir förhållandet såväl där som i andra stater, som ännu endast delvis äro förbudsstater, såsom fallet är med Indiana, Ohio, Vermont, New Hampshire m. fl. Jag tror därför, att detta af utskottet anförda skäl är synnerligen litet vägande. Det kan visserligen vara olika meningar om saken, men, som sagdt, det beror mycket på det synglas, hvarigenom man ser.

Slutmeningen i mitt anförande skulle vara, att jag uttrycker min varma tacksamhet till utskottet för det erkännande, det gifvit åt nykterhets-saken. Visserligen har utskottet också anført skäl däremot, men dessa skäl hafva varit så synnerligen svaga, att det varit en riktig lust att se därpå; och i alla händelser är detta utskottsbetänkande säkerligen det bästa, som i denna eller en liknande fråga kommit från bevillningsutskottet; och för detta bör utskottet hafva erkännande. Jag har naturligtvis icke något annat yrkande att göra än det, som framställt af dem, hvilka vilja hafva allmänt rusdrycksförbud; ty detta tror jag vara det klokaste, lämpligaste och bästa för vårt land och folk.

Herr *Hazén* instämde häruti.

Herr Ericsson i Ofvanmyra: Herr talman, mina herrar! Sedan jag begärde ordet, har jag blifvit förekommen af ett par talare, nämligen herrar Erlansson och Berg. Jag skall således icke upprepa hvad de sagt, utan blott och bart yttra några ord som ett tillägg.

*Om förbud
mot försäljning
af brännvin
m. m.
(Forts.)*

Om vi skulle erhålla budskap om, att någon af våra grannstater inryckt i vårt land med en fiendehär, så råder intet tvifvel därom, att alla i denna kammare skulle uppbjuda sina krafter för att försöka drifva fiendehären utom våra landamären. Nu äro vi i det lyckliga läge, att vi ej för närvarande behöfva frukta en dylik fiende, men vi hafva i alla fall en grym och tyrannisk fiende midt inne i landet, som plundrar och förstör vårt land och folk i högsta grad, nämligen rusdryckerna. Hvad kan då orsaken vara, att vi tåla en fiende, som huserar på detta sätt? Ja, både jag och flere med mig hafva mer än en gång gjort oss den frågan, hvad anledningen därtill kan vara. Det ser ut, som om vi vore så vana vid denna tyrann, att hans plågoris bekommer oss föga. Emellertid är det dock så, att nykterhetsvännerna i vårt land enhälligt ropa: bort med rusdryckerna! De, som ligga slafvar under lasten, de ropa på samma sätt. Skulle då ej de öfriga offra sina intressen för att göra gemensam sak med dem, följa med och på det sättet gemensamt uppträda för att drifva fienden utom landets gränser; en dylik uppoffring skulle säkerligen skattas högt och erhålla sitt fulla erkännande.

Historien lär oss och vittnar därom, att smålänningar och dalkarlar mer än en gång, då fara varit å färde, uppträdt för att samla landets inbyggare till att fördrifva fienden ur landet. Nu har det skett på samma sätt. Smålänningar och dalkarlar hafva förenat sig om att höja ropet: Vi skola samlas för att drifva rusdryckerna utom våra landamären. Följen oss, och jag är förvissad om, att svenska folket både nu och i kommande tider skall gifva det lifligaste erkännande åt 1907 års Riksdag, som vågat taga det rätta steget. Jag yrkar bifall till vår reservation.

Herr Danielsson: Herr talman, mina herrar! Jag har instämt i motionens syfte. Därför kan jag nu ej underlåta att med några ord understryka hvad här yttrats till förmån för ett allmänt rusdrycksförbud. Krafvet på ett sådant förbud är icke nytt för vårt land. Fordran därpå har framställts upprepade gånger, och icke minst i dessa senaste dagar. Det har inkommit många behjärtansvärda instämmanden i motionen från åtskilliga håll landet rundt, och äro dessa till motionären inkomna instämmanden ett glädjande tecken på, att han vunnit stöd i den allmänna meningen. Jag skulle önska, att motionen vunne framgång, och det har ej legat mig minst om hjärtat, att en sådan motion skulle kommit långt tidigare än nu, ty hvart man än kommer och ser det stora fördärf, som brännvinet åstadkommer, blir den första reflexionen: Hvarför skola ej regering och Riksdag föranstalta om, att sådant

*Om förbud
mot försäljning
af brännvin
m. m.
(Forts.)*

ohyggligt ofog icke får fortfara släkte efter släkte och fördärfva folk och individer, förstöra allt, som tillhör vår välfärd. Det synes visserligen, att utskottet har visat välmening, såsom vi nyss hafva hört yttras, nämligen genom sin motivering. Men detta är väl ej nog. Det hade varit bättre, om utskottet tillstyrkt motionen än afstyrkt densamma. Det är min fulla öfvertygelse.

Jag har också några erinringar mot motiveringen, som jag tycker mig fullt berättigad att göra. Där heter: »Ett sådant förbud skulle innebära ett alltför stort och af förhållandena i vårt land icke berättigadt ingrepp i den enskildes själfbestämmanderätt.» Om så skulle gå, att detta ingrepp nu blefve lag, så vore väl ej det den första bland våra lagar, som gjorde ingrepp i själfbestämmanderätten. Vi hafva väl lagar förut, som göra ett dylikt ingrepp, så att detta vore väl ej den första och ej heller den farligaste. Jag skulle tro, att vi hafva till och med mycket större ingrepp i själfbestämmanderätten än detta. Det är styrkt och väl styrkt, att alkoholen är en vara, som är både skadlig, giftig och farlig. Sådana saker har Riksdagen före detta satt under lås i apotek. Det vore väl ej så underligt, om äfven denna giftiga vara sattes under lås.

Dessutom är det en annan sak i utskottets motivering, som jag ej kan godkänna, nämligen att nykterhetsarbetet »bör fullföljas på öfvertygelsens väg i förening med väl afvägda lagstiftningsåtgärder till förhindrande af missbruk af rusdrycker», och »att yrkandena på ett rusdrycksförbud icke visat sig äga stöd i någon öfvervägande folkmening». Det kan jag ej gilla. Det finnes en halfva af befolkningen, som jag tycker hafva full rätt att instämna i en sådan motion. Jag menar kvinnorna. Jag undrar, hur många bland dem finnas, som tillstyrka rusdryckshandteringen, och jag undrar, om denna halfva skulle stå den andra — männen — efter, utan i alldeles öfvervägande grad rösta för ett rusdrycksförbud. Jag kan, som sagdt, omöjligen få i mig, att utskottets motivering verkligen är riktig. Jag skall icke göra något vidare påstående, då saken nu blifvit så väl utredd. Men jag skulle vilja på det allra lifligaste tillstyrka, att motionen blefve bifallen, och därför ber jag att få instämna med reservanterna och yrka blifall till deras hemställan.

Herr Eriksson i Grängesberg: Herr talman, mina herrar! Det finnes en uppfattning, som tagit sig uttryck i lagbudet om mannens målsmanskap öfver kvinnan, och det är den uppfattning, som gör sig gällande allmänt bland oss män; när man skall lagstifta i en fråga, så tager man endast hänsyn till vår — männens — uppfattning. Så äfven beträffande den föreliggande frågan. Den blir naturligtvis granskad från männens ståndpunkt, och det därför, att det ännu ej sitter några kvinnor i denna kammare. När man talar om den personliga friheten, blir den så bedömd,

som vi män bedöma den, och ej som kvinnorna bedöma den. Men denna fråga är i alla fall af sådan natur, att det blir kvinnorna, som mest få lida af följderna. Männen gå ifrån sitt hem, hafva pengar på fickan, berusa sig, komma hem tomhändta. Hustrun och barnen få lida nöd, men ej mannen. Hustrun får ej säga någonting, ej heller barnen. Vi hafva sålunda ett moraliskt begrepp inblandadt, som ej tillåter kvinnorna att gå ifrån sina män, de må vara hur brutala som helst. Den så kallade sedligheten kräfvver nämligen, att kvinnan skall vara sin man undergifven, han må vara hur dum och hur rå som helst. Men till det sista har man ej tagit hänsyn, då man stiftat våra lagar. Det synes mig därför, att man bör undanröja denna stöttesten, som hindrar männen att vara snälla och ordentliga. Och vidare är att märka rusdryckshandteringsmenliga verk på barnen. Jag tillät mig i fjol, då fråga var om de affliktiva straffen, att göra en anmärkning mot den lagstiftning, som då var föreslagen. Jag ansåg, att denna lagstiftning var onödig och obehöflig, och att lagstiftningen i stället borde gå ut på att göra människorna bättre genom att undanröja orsakerna till brottsligheten. Jag fick instämmanden i denna min uppfattning. Men man uttalade ändå, att lagen vore behöflig. Nu hafva vi ett sådant fall, där man enligt mitt förmenande kan göra någonting för dessa unga. Vetenskapen har bestämdt fastställt, att många af dem, som äro råa banditer, som man säger, hafva blifvit det genom födelsen därför, att deras föräldrar i onaturlig grad användt spritdrycker. Därför synes mig, att lagen bör ingripa och undanröja denna fara för det ofödda släktet. Jag anser sålunda, att vi böra fatta beslut i enlighet med reservationen af herrar Ericsson och Berg.

Jag ber att i likhet med herr Byström kraftigt få understryka, att kammaren bör vara utskottet tacksam för den välvilliga motiveringen, men för min del ber jag att äfven få tacka utskottets taleman här i kammaren därför, att han gifvit på hand, att han är villig att verka för lokalt vetos genomförande i Sverige. Det är något, som jag som nykterhetsman ber att få tacka för. Det är ett stöd, som kommer att blifva oss värdefullt.

Utskottet anser, att det ej föreligger något allmänt yrkande på rusdrycksförbud, d. v. s. att ett sådant ej har den öfvervägande folkmeningen för sig. Det är något, som man omöjligt kan afgöra. Vi, som sitta här i dag, vi äro ej något uttryck för folkmeningen i Sverige, enligt min uppfattning ej ens för folkmeningen bland männen, och då kvinnorna ännu ej få influera på valen, kunna vi ej säga, att vi äro något uttryck för folkmeningen i det hela.

Detta utskottets uttalande synes mig böra gifva oss nykterhetsvänner, särskildt oss här i kammaren, anvisning till att gå ut i landet och förorda kraf på rusdrycksförbud. Detta bör förvisso vara ett ytterligare skäl att rösta för herrar Ericssons och Bergs

*Om förbud
mot försäljning
af brännvin
m. m.
(Forts.)*

Om förbud
mot försäljning
af brännvin
m. m.
(Forts.)

reservation. Jag vet också, att det göres ofantligt mycket just i den riktningen. En kamrat här i kammaren har i dag sändt ut 8,000 kronor, insamlade bland fattiga män och kvinnor för nykterhetsmissionering, och när sådana belopp kunna sändas på en dag från ett håll för den saken, då bör detta vara ett bevis för att upplysningsarbetet fortskrider.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till herrar Ericssons och Bergs reservation.

I detta anförande instämde herrar *Larsson* i Västerås, *Karlsson* i Fjäl, *Sædén*, *Carlsson* i Malmberget, *Wavrinsky* i Stockholm, *Blomberg*, *Lindhagen* och *Kropp*.

Herr Jansson i Krakerud: Jag föreställer mig, att det finnes många i denna kammare, som tycka, att det är underligt, att jag icke reserverat mig mot detta utskottsbetänkande.

Det är också endast för att lämna upplysning i det fallet som jag begärt ordet. Insikten om det omöjliga i att för närvarande, synnerligast i Första Kammaren, genomdrifva det förslag, som motionären här framställt, föranledde oss på afdelningen inom bevillningsutskottet att komma öfverens om att åstadkomma en så välvillig motivering som möjligt för att åtminstone kunna få denna motivering genomförd i båda kamrarna.

Jag för min del var med därom och hade den åsikten och har det än, att om man finge denna motivering igenom, så vore det i alla fall något vunnet. Nu har man här i dag under diskussionen klandrat utskottet, icke för dess motivering, utan därför att det citerat en motivering, som förekommit i utskottsbetänkanden från föregående år. Jag skall med anledning däraf be att få fästa uppmärksamheten på att utskottets motivering börjar i andra stycket på sjätte sidan och har följande lydelse: »Under hänvisning till hvad bevillningsutskottet sålunda vid föregående tillfällen uttalat, vill utskottet i anledning af de nu väckta motionerna framhålla, att, med allt tillbörligt beaktande af individens själfbestämmningsrätt, det dock måste erkännas, att i nykterhetsfrågan så starka sociala intressen spela in, att till motarbetande af rusdrycksmissbruket äfven restriktiva åtgärder, som otvifvelaktigt innebära en inskränkning af den personliga friheten i förevarande hänseende, kunna vara befogade.» Intet föregående bevillningsutskott har lämnat ett sådant erkännande åt en motion.

Och man finner också i detta utskottsbetänkande, att man icke kunde gå längre i en välvillig motivering, ty ehuru man nu bara sagt detta och sedan afstyrkt motionen, finner man dock, att från Första Kammaren är det tre reservanter mot utskottets motivering.

Vår mening på afdelningen var naturligtvis, att man skulle kunna undvika reservationer, så att man fick erkänt och uttaladt af Riksdagen, att det vore befogadt att ingripa mot rusdrycks-

handteringen på sätt här föreslagits. Huruvida detta lyckas eller ej, vet man ej ännu, men det är fara värdt, att dessa reservanter från Första Kammaren komma att yrka afslag på just det stycke jag läst upp, och om det stycket faller bort och sedan måhända kammaren bifaller utskottets kläm, så har man i alla fall förlorat alltihop.

*Om förbud
mot försäljning
af brännvin
m. m.
(Forts.)*

Sålunda, då jag en gång lofvat att icke reservera mig, och afdelningen skref en någorlunda välvillig motivering, kunde jag naturligtvis icke bryta detta löfte. Det var endast den upplysningen jag ville lämna, och jag hyser den öfvertygelsen, att om det ginge så lyckligt, att både Första och Andra Kammaren toge denna motivering, vore det ändå ett steg framåt i riktning mot detta mål. Jag skall för min del icke göra något yrkande.

Herr Branting: Då jag, herr talman, i utskottet varit med om detta betänkande och dess behandling, skall jag be att få yttra ett par ord.

Det har redan under diskussionens lopp från absolutistiskt håll gifvits det varmaste erkännande åt den motivering, som utskottet föreslagit kammaren att godkänna, och jag tror också, att man från det hållet skall ha alla skäl att vara belåten med den förändring, som utskottets ståndpunkt har undergått sedan 1890-talet i denna fråga. Jag skulle knappt, efter allt som här har sagts, ha påpekat detta ännu en gång, om det icke förefallit mig något egendomligt, att reservanterna icke själfva i sin reservation synas ha beaktat detta tillräckligt.

Uti reservationen talas om, att bevillningsutskottet har såsom ett hufvudskäl för sitt afstyrkande framhållit, att »ett sådant förbud skulle innebära ett alltför stort och af förhållandena i vårt land icke berättigadt ingrepp i den enskildes bestämmanderätt».

Såsom redan förut är betonadt, är detta faktiskt *cit*at från 1890-talets bevillningsutskott och är här anfördt just för att utskottet skulle, under hänvisande till hvad där framhålles, kunna uttala sin egen mening, gående i en modifierad riktning mot hvad då ansågs. Nu betonas, att sociala intressen spela in och göra, att man icke kan stanna enbart vid den individualistiska synen på dessa frågor.

Det förefaller mig då, att om man från absolutistiskt håll med verklig logik ville slå in på den väg, som här af motionären är föreslagen, då måste man ha visat två ting: för det första, att detta yrkande uppbäres af en öfvervägande folkmening, för det andra, att det icke står i strid mot eller går vid sidan af andra vägar i samma riktning, hvilka torde kunna påräkna större anslutning.

Hvad beträffar den öfvervägande folkmeningen, skall jag gifva den ärade motionären fullständigt rätt i att förvisso har Riksdagen många, många gånger förut vidtagit åtgärder, som haft långt mindre

Om förbud
mot försäljning
af brännvin
m. m.
(Forts.)

resonans ute bland folket än detta skulle ha. Men det bör dock beaktas, att ingen af dem, som här uppträdt, vågat med bestämdhet påstå, att en öfvervägande folkmening skulle fordra, att man slår in på den väg här föreslagits. Det åligger väl i detta fall dem, som yrka på en så genomgripande åtgärd som ett rusdrycksförbud, att först prestera bevis för hur folkmeningen ligger; men det är icke gjort.

Den andra erinran synes mig på visst sätt ännu mera betänklig. Här föreligger, såsom vi alla känna, en massmotion från nykterhetsgruppens sida att gå fram det *kommunala vetots* väg. Det är redan af bevillningsutskottets vice ordförande för hans del framhållet, att denna fråga, när den kommer att afgöras, torde kunna påräkna understöd af sådana, hvilka eljest icke tillhöra det absolutistiska lägret.

Jag ber att få förena mig i detta uttalande och säga, att det vore önskligt, att man just på den vägen, genom att kommunerna införa veto, där förhållandena sådant påfordra, närmar sig en strängare lagstiftning i detta afseende.

Men att man *samtidigt* först skulle besluta en ren afskrifning med en viss öfvergångstid och sedan efteråt besluta kommunalt veto — ett sådant tillvägagående förefaller mig vara minst sagdt en smula ologiskt af Andra Kammaren.

Jag vill så mycket mindre gå den generella vägen, utan i stället det kommunala vetots väg, som det just därigenom blir möjligt att taga hänsyn till och anpassa denna lagstiftning efter de faktiskt förefintliga, mycket olika förhållandena i olika kommuner.

Det är nämligen icke rimligt, att man, såsom från absolutistiskt håll påyrkats, inför generella bestämmelser, som skola tillämpas lika för befolkningen under totalt olika lefnadsförhållanden. Att t. ex. likställa hvarje litet kråkvinkel, där man lägger sig klockan 8 och ljusen släckas klockan 9, med en storstad som Stockholm med dess pulserande lif, som nödvändiggör, att man vid långt senare timme skall finna möjlighet att få kroppens behof af mat och dryck tillfredsställdt, låter sig icke göra.

Det förefaller mig, att om man går den kommunala vägen, kan man just i detta afseende vinna en smidigare anpassning till de faktiska förhållandena än genom att gå den väg, som här af motionären föreslagits. Redan detta synes mig vara ett alldeles afgörande skäl, hvarför den slutsats är riktig, till hvilken bevillningsutskottet kommit. Och då därtill motiveringen, icke utan ansträngningar inom utskottet, har blifvit sådan den nu är, tror jag, att Andra Kammaren skulle göra rättast i att bifalla detta utskottsbetänkande såsom det föreligger.

Herr Hörnstén: Herr talman, mina herrar! Jag skall först och främst be att få instämma med herr Byström i det beröm han gaf åt utskottets välvilliga motivering. Men jag kommer därjämte

att göra en liten anmärkning. Det ser ut som om bevillningsutskottet här blifvit uppdeladt i tre särskilda grupper, den första, hvarom förstakammarreservationen vittnar och som står kvar på den gamla ståndpunkten, den andra, som gifvit sig uttryck i bevillningsutskottets välvilligt motiverade afstyrkande, och den tredje, som fått ett uttryck i den af herrar Ericsson och Berg afgifna reservationen. Här föreligger sålunda ett bevis på en proportionalism i denna fråga inom utskottet, och detta visar, hur svårt det är att komma fram med något fast och bestämdt beslut i denna sak.

Jag ber ytterligare att få till alla delar instämman med motionären och herr Erlansson i afseende på den *ideella* uppfattningen af frågan. Men nu ha vi samtidigt äfven att göra med den *reella*, och det är från den synpunkten, som utskottets vice ordförande ville framhålla, hvad som ock af den senaste ärade talaren påpekades, nämligen att man bör söka stanna vid hvad man nu genom den välvilliga motiveringen kunnat komma till, och sedan vänta på hvad ett bifall till det s. k. kommunala vetot skulle komma att verka. För min del ser jag saken i en något annan belysning. Jag har nämligen under åtskilliga år haft tillfälle att kanske mer än de flesta af denna kammars ledamöter taga kännedom om hurudan den allmänna folkmeningen i denna sak är. Det har ofta, då jag påpekat nödvändigheten af sammanslutning för nykterhetsverksamhetens bedrivande på öfvertygelsens väg, svarats mig: »Men hvad göra ni då i Riksdagen? Hvarför kunna ni icke taga bort rusdryckerna?» Då har det gällt för mig att förklara det nära sambandet mellan rusdryckshandteringen och vår nations ekonomiska lif, att rusdryckstillverkningen är en industri o. s. v. Det är denna industri, som motionärens framställning går ut på att helt och hållet eller åtminstone till väsentlig del omintetgöra, och jag för min del finner icke några som helst skäl att motsätta mig denna tankegång, d. v. s. totalt rusdrycksförbud efter en viss, förut bestämdt angifven tidsperiod. Jag anser det ej heller finnas något hinder för att detta förslag antages vid samma riksdag, som möjligen kommer att bifalla en framställning om kommunalt veto, utan detta skulle vara så mycket lyckligare, som rusdrycksindustrien därigenom i tid finge så att säga en varningssignal, att om 20 år denna industri icke längre kan bedrivas, då den ju har tid på sig att söka omlägga sina industriella etablissemang till andra ändamål.

Det är dessa skäl, som från praktisk synpunkt behöfva tagas något i öfvervägande, innan man så helt afvisar motionärens eller, såsom man ju ock kan säga, reservanternas tanke på att redan nu få fram ett bifall till motionärens förslag. Det är ock därför, som jag ber att få yrka afslag på utskottets hemställan och bifall till reservationen.

*Om förbud
mot försäljning
af brännvin
m. m.
(Forts.)*

Om förbud
mot försäljning
af brännvin
m. m.
(Forts.)

Herr Sandquist: Jag ämnar rösta för bifall till den afgifna reservationen, och jag ber därför att med några ord få angifva skälen, hvarför jag kommer att göra det. Skälet är icke det, att jag anser att svenska folket i närvarande stund är moget för rusdrycksförbud, utan det, att jag är öfvertygad om att med hvar dag som går det svenska folket *mer och mer mognar* för att mottaga ett sådant förbud; och jag tror, att innan den dagen är inne, då ett rusdrycksförbud blir beslutadt, hvilket jag lifligt önskar må komma att ske, svenska folket skall vara fullkomligt moget därför. — Jag ämnar vidare rösta för reservationen icke därför, att jag vill instämma i någon sorts opinionsyttring här i kammaren, ty det är för litet att göra det, utan jag gör det just af det skälet, att jag är öfvertygad om att motionärens och reservanternas uttalande går i den *rätta riktningen*, pekar åt det rätta hållet, och det är, att nykterhetsvännerna skola komma i besittning af ett af de *starkaste medel*, hvarigenom de kunna befrämja sin sak, nämligen *rusdrycksförbud*, hvilket ju ock på samma gång kan sägas vara *målet* för nykteristernas sträfvanden. — Ett ytterligare skäl har jag däri, att jag anser det mera klokt att *söka förhindra* utbildandet af alkoholister än att man, såsom nyligen här skett, beslutar, låt vara enhälligt, att inspärta dessa arma alkoholister i *tvångsanstalter*. Jag håller det för mycket klokare, mina herrar, att »stämma i bäcken än i ån», och därför ber jag att få uttala min lifliga anslutning till herrar reservanternas yrkande.

Häruti instämde herr *Ström*.

Herr Ericsson i Ofvanmyra: Herr talman! Blott ett par ord. Då ett par af utskottets ledamöter ytterligare framhållit, att reservanternas påbördat utskottet uttalanden, som det i verkligheten icke skulle haft, har jag velat säga några ord. De båda utskottsledamöterna ha nämligen förklarat, att första stycket på sidan 6 egentligen skulle vara ett citat från föregående utskotts-betänkanden, och det är det också. Men jag för min del yrkade, att man bestämdare skulle angifva, att det blott vore ett citat, och att utskottet skulle taga bestämdt afstånd från uttalandena däri. Hade utskottet tillmötesgått denna min framställning, hade jag icke funnits bland reservanternas. Ty i början på nästa stycke säger utskottet: »Under hänvisning till hvad bevillningsutskottet sålunda vid föregående tillfällen uttalat» etc. Häraf framgår tydligt, att man hänvisar till detta uttalande utan att taga afstånd därifrån. Man hade ju kunnat skriva bestämdare och säga: »Sedan utskottet relaterat hvad bevillningsutskottet vid föregående tillfällen uttalat, vill utskottet» etc. Om man talat rent språk, hade vi funnit oss i hvad utskottet i så fall sagt. Ty jag erkänner, att uttalandet i nu berörda del i och för sig är ett godt uttalande. Men då man åberopat hvad föregående utskott sagt, har man där-

med gjort ett försök att stå med den ena foten på den gamla ståndpunkten och med den andra foten på en annan. Man har sålunda velat försöka att ställa sig väl med alla. Och hade man icke gjort på detta sätt utan gifvit en sådan tolkning åt motiveeringen som de båda utskottsledamöterna framhållit, hade det nog blifvit flera reservanter från Första Kammaren.

*Om förbud
mot försäljning
af brännvin
m. m.
(Forts.)*

För öfrigt vill jag säga herr Branting, att vi med vår reservation icke velat förvägra hvarken arbetaren eller någon annan att tillfredsställa kroppens behof af mat och dryck. Vi ha endast velat afhålla dem att begagna sig af spritdrycker, och jag tror icke, att kroppen har något behof af sådana.

Herr Jonsson i Hökhult: Den siste talaren på stockholmsbänken klandrade mig därför, att motionen icke skulle hafva stöd i den allmänna opinionen i landet. Jag undrar, vid hvilka tillfällen Riksdagen uttalat sig på det sättet, att vi först skulle höra efter, om vi ha den allmänna folkopinionen för oss i den eller den frågan, innan vi kunna afgöra den. Det är redan antydt af en talare förut, att vi föga frågade efter den allmänna opinionen, då Riksdagen fattade beslut att utsträcka öfningstiden för våra värnpliktige till så lång tid som vi nu ha. Nej, då frågade man icke alls därefter, och dock innebar detta beslut ett stort ingrepp i den personliga friheten. Jag skulle kunna framdraga åtskilliga andra frågor, i hvilka Riksdagens beslut gått den allmänna meningen emot.

En annan sak, som herr Branting klandrade mig för, var att jag skulle vägra vårt folk mat och dryck. Jag vill då säga, för det första hvad maten angår, att den aldrig har varit inblandad i denna fråga, och för det andra, att jag ej heller velat förvägra vårt folk andra drycker än sådana med öfver tre procents alkoholhalt. Det har aldrig varit tal om några andra drycker; och då vill jag fråga, om vårt folk blir utan dryck genom ett beslut i den ifrågavarande riktningen. Jag tror icke, att så är fallet.

Herr Bergström: Den ärade reservant, som senast hade ordet, har icke afvikit från den gamla traditionen inom bevillningsutskottet att införa kammaren uppgöra sina inbördes mellanhandvanden. Då han här trots de uttalanden, som förekommit, fortfarande velat häfda, att detta utskottsbetänkande skulle innebära en anslutning från årets bevillningsutskott till hvad föregående riksdagars bevillningsutskott ha uttalat i denna fråga, så kan jag icke annat än uttrycka min ytterliga förvåning häröfver. Anledningen till att man icke kunde använda någon sorts citations-tecken kring hvad föregående utskott hade yttrat var den, att detta endast återgafs i form af ett sammanträngdt referat. Hvad utskottet i detta afseende i sitt betänkande meddelat, utgör emellertid, enligt afdelningens och utskottets mening, utslutande ett referat och intet annat. Om den ärade ledamoten af bevillnings-

Om förbud
mot försäljning
af brännvin
m. m.
(Forts.)

utskottet behagade taga del af det ursprungliga utkastet till bevillningsutskottets betänkande i denna sak, torde han där återfinna något helt annat omedelbart efter detta referat, i hvilket det uttryckes, att utskottet vidhåller den mening, som föregående riksdagens bevillningsutskott uttalat. Så har afdelningen icke kommit att uttala sig. Att afdelningen hänvisat till det föregående uttalandet har uteslutande berott därpå, att afdelningen och utskottet sedermera vändt sig mot hvad som förut uttalats.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad, gaf herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, proposition dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på afslag därå och bifall i stället till den af herrar Ericsson i Ofvanmyra och Berg i Göteborg afgifna reservationen, i hvad den rörde den nu föredragna punkten, och förklarade herr talmannen sig anse den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering begärdes emellertid, i anledning hvaraf nu uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i första punkten af utskottets förevarande betänkande n:o 7, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren med afslag å utskottets berörda hemställan bifallit den af herrar Ericsson i Ofvanmyra och Berg i Göteborg afgifna reservationen.

Omröstningen utföll med 86 ja men 89 nej; och hade kammaren alltså med afslag å utskottets hemställan bifallit den af herrar Ericsson i Ofvanmyra och Berg i Göteborg afgifna reservationen.

Härefter föredrogs *punkten 2:o*); och yttrade därvid

Herr Ericsson i Ofvanmyra: Med anledning af det beslut, kammaren nyss fattat, skall jag be att få yrka afslag å utskottets hemställan i den föredragna punkten och bifall till reservationen.

Vidare anfördes ej. Efter af herr talmannen gjorda propositioner i ämnet afslog kammaren utskottets hemställan och biföll i stället den af herrar Ericsson i Ofvanmyra och Berg i Göteborg afgifna reservationen, såvidt den afsäge förevarande punkt.

Efter föredragning slutligen af *punkten 3:o* yttrade

Herr Ericsson i Ofvanmyra: Äfven här skall jag be att få framställa samma yrkande om afslag å utskottets hemställan och bifall till reservationen.

Vidare anfördes ej. Med afslag å utskottets hemställan biföll kammaren den af herrar Ericsson i Ofvanmyra och Berg i Göteborg afgifna reservationen beträffande denna punkt.

§ 14.

Vidare förelåg till afgörande bevillningsutskottets betänkande n:o 8, i anledning af väckt motion om tillägg till 1 § 1 mom. i förordningen om beskattning af socker.

*Om tillägg till
1 § 1 mom.
i förordningen
om beskattning
af socker.*

I en inom Andra Kammaren af herr *A. G. Månsson* jämte sex andra af kammarens ledamöter väckt, till bevillningsutskottet hänvisad motion, n:o 118, hade framställts yrkande, att Riksdagen måtte besluta det tillägg till § 1 mom. 1 i kungliga förordningen af den 2 juni 1905 om beskattning af socker, att momentet erhöles följande lydelse:

För allt socker, som inom riket tillverkas eller dit införes, skall, på sätt i denna förordning närmare bestämmes, vid sockrets utlämnande till fritt bruk erläggas skatt med 13 öre för hvarje kilogram. För det socker, som af hvitbetor tillverkas vid de ny-anlagda sockerfabrikerna i Östergötland och Västergötland, må dock denna skatt nedsättas till 10,84 öre pr kilogram under fyra år, räknadt från den 1 september 1907, och skola med afseende å tillverkningen vid dessa fabriker tillämpas de särskilda kontrollanordningar, Kungl. Maj:t finner godt föreskrifva.

För socker, som till riket införes, skall därjämte erläggas tull enligt tulltaxan.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade emellertid afgifvits af herrar *A. F. Weinberg*, *F. E. K. Åkerberg*, *J. A. Sandwall*, *A. E. Håkansson* och grefve *M. A. H. Hamilton*, hvilka ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till motionen; samt herr *J. F. Wester*.

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, lämnades på begäran ordet till

Herr Månsson, som yttrade: Herr talman! Då bevillningsutskottet äfven i år på ett mindre välvilligt sätt behandlat vår förnyade framställning om skattelindring för de i Västergötland och Östergötland anlagda sockerfabrikerna, så torde det tillåtas mig att i någon mån bemöta den uppfattning, hvartill utskottet kommit.

Om tillägg till
1 § 1 mom.
i förordningen
om beskattning
af socker.
(Forts.)

Utskottet har i hufvudsak använt samma motivering för sitt afslagsyrkande som föregående år, och vill jag för min del äfven hänvisa till de anföranden, som då höllos i denna kammare till förmån för skattelindringen. Dessutom vill jag påpeka några förhållanden, hvilka utskottsmajoriteten synes hafva uppfattat på ett eget sätt. Så har utskottet anført, att just omläggningen till ett rättvisare skattesystem skulle utgöra hinder för skattelindringens beviljande. Mig synes det emellertid vara tvärtom, ty därigenom har ju vunnits en bestämd bas att utgå ifrån och ej såsom förut en beräkning på måfå.

Hvad därefter de i utskottsutlåtandet framhållna svårigheterna med kontrollen vidkommer, så synas mig dessa tillhöra de obotfärdiges förhinder. Utskottet synes vilja utsträcka denna kontroll så långt som till själfva odlingsplatsen och därigenom igångsätta en mekanism, som om möjligt skulle komma att afskräcka till och med sockerfabrikernas ägare. Slutligen kommer utskottet till det resultat, att ett bifall till motionärernas förslag skulle medföra en minskning i sockerskattens afkastning med nära 60,000 kronor. Skulle detta belopp verkligen vara så afskräckande för statsmakterna, att de därför icke skulle vilja främja ett företag, som står i så intimt förhållande till jordbruket, hvilket dock är och förblir landets modernäring?

Såväl i utskottsutlåtandet som under kammardebatten i fjol framhölls, att bakom detta företag stå endast kapitalister, som icke tänka på annat än att genast erhålla så stor förtjänst som möjligt. Men jag kan för min del upplysa, att det icke är endast stora egendomsägare och kapitalister, som stå bakom dessa sockerfabriker; äfven medelstora och mindre jordbrukare äro aktieägare, och dessa hafva icke någon tanke på att genast erhålla stor förtjänst, utan de hafva tagit aktier i dessa fabriker af kärlek till sitt yrke och för att uppmuntra jordbruksnäringen. Dessa jordbrukare idka betodling för att höja sitt jordbruk. De äsyfta ej att erhålla förtjänst genom kontant utdelning från fabriker, utan de tänka mera på att de genom det affall m. m., som finnes att tillgå vid sockerbruken, skola kunna förbättra sin jords kultur och på detta sätt förkofra sin ekonomi.

Till sist säger utskottet, att det ej skulle vara nog med att bevilja nu ifrågavarande fabriker den begärda skattelindringen, utan att äfven sockerbruket i Halland skulle fordra samma förmån. Ja, hvarför icke? Jag skall med nöje gifva min röst äfven därtill, ty så länge vi ej producera tillräckligt mycket socker för vårt behof, är det ej skäl att draga ett streck öfver understödet till denna fabrikation. Då det kan bevisas, att råsocker ej importeras från utlandet, utan vi själfva kunna fylla vårt konsumtionsbehof, då är tiden inne att strama till, ty då har sockerindustrien vunnit stadga, så att den tål vid att beskattas. Hvad vi fordra är att produktionen skall stå i förhållande till konsum-

tionen; och med stöd af hvad under föregående riksdagar blifvit sagdt till förmån för ifrågavarande industri och äfven med hänsyn till hvad jag nu påpekat, ber jag, herr talman, att få yrka afslag å utskottets hemställan och bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

*Om tillägg till
1 § 1 mom.
i förordningen
om beskattning
af socker
(Forts.)*

Herr Karlsson i Göteborg: Herr talman, mina herrar! Som kammarens ledamöter torde erinra sig och för öfrigt hafva sett af det nu föredragna betänkandet, förelåg denna fråga förra året till kammarens afgörande. Det var åtminstone en ganska likartad fråga, ehuru själfva förslaget var i så måtto olika, att man då begärde den ifrågavarande skattelindringen endast för ett år, under det att den nu fordras för flera år. Jag erinrar mig från den då hållna öfverläggningen, att jag för min del framhöll, att det icke endast för den gången blefve fråga om skattelindring, utan att saken skulle komma igen. Då svarades, att därom visste man intet. Men erfarenheten har nu gifvit vid handen, att, om man endast slår in på denna väg, det gäller icke blott ett år utan flera, och vi hafva nu ett sådant anspråk framställt i föreliggande motion.

Af motionärerna och äfven af reservanten liksom af den föregående talaren har framhållits, att landet förut gjort liknande uppoffringar för sockerindustrien, nämligen för de fabriker, som förlagts i de södra delarne af riket, och att det därför icke vore mer än rätt att man nu gjorde samma uppoffringar för Öster- och Västergötland. Jag skall då, herr talman, be att få framhålla, att det endast var en kort tid, som olika beskattning för olika fabriker förekom. Detta förhållande vill man nu återinföra. Frågan är sålunda: Har man verkligen på grund af den vunna erfarenheten skäl att åter slå in på den vägen, att olika stor beskattning lägges på socker från olika fabriker? Jag tror, att, om man studerar sockerfrågan, man alldeles bestämdt skall komma att svara nej på detta spörsmål. Undantagslagstiftningen var gällande, jag tror att det var under tre år, för Roma, Karpalunds, Karlshamns och Hököpinge sockerfabriker. Vid tre af dessa fabriker visade det sig, att de mycket väl kunnat bära sig utan någon sådan premiering, och beträffande den fjärde, nämligen fabriken i Karlshamn, befanns det, att den aldrig kunde bära sig trots premieringen. Hvad särskildt angår fabriken vid Roma på Gottland, hvilken tillkom under dessa förhållanden, visade det sig, att densamma med ett aktiekapital af 600,000 kronor lämnade en utdelning af 381,000 kronor, under det att den inbesparade sockerskatten utgjorde omkring 79,000 kronor. Alltså, äfven om denna fabrik icke åtnjutit skattelindring, hade den kunnat lämna en utdelning af 50 procent utaf aktiekapitalet. Jag tycker, att detta är exempel, som icke mana till efterföljd. Karlshamnsfabriken har, som sagdt, icke burit sig trots premieringen, men den tillkom antagligen på grund af skatte-

Om tillägg till
1 § 1 mom.
i förordningen
om beskattning
af socker.
(Forts.)

lindringen. Det är icke något nyttigt och efterföljansvärdt ekonomiskt system att genom statspremiering uppmuntra tillkomsten af en industri, som icke bär sig. Saknas de naturliga förutsättningarna för densamma, så hjälper icke premieringen.

Jag skall be att få nämna, att under utskottsbehandlingen en förstakammarledamot — och detta en, efter hvad jag hört sägas, framstående landtbrukare, själf västgöte — som talade till förmån för den ifrågavarande motionen, yttrade: Jag tror icke på betodlingen i Väster- och Östergötland. Men detta oaktadt tyckte han, att, när fabrikena kommit till, man väl dock borde stöda dem. Jag tror, mina herrar, att det icke är lämpligt att gå denna väg. Då man gör en jämförelse emellan fabrikena i de södra delarne af landet och de nu ifrågavarande, så må man erinra sig, att sockerindustrien här i riket låg i sin linda på den tid, då vissa fabriker i södra Sverige premierades, och vidare att under större delen af denna tid samtliga fabriker drogo samma skatt. Nu har man erfarenhet. När dessa väst- och östgötafabriker bildades, när man inbjöd till aktieteckning, när man med ett ord startade företagen, visste hvar och en, som tecknade aktier, hvilken sockerlagstiftning vi hafva. Man visste, att vi stodo i begrepp att öfvergå från råvarubeskattning till produktbeskattning, och om man trots detta, trots den gällande eller väntade lagstiftningen, startade företag, som icke hafva förutsättningar inom landskapen i fråga, så ser jag icke någon som helst grund för att vi nu skola fortsätta med premieringen. Jag anser nämligen, att om förutsättningarna för sockerindustrien i dessa landskap äro sådana, att den icke bär sig med det förefintliga höga skyddet — ett skydd af 17 kronor per 100 kilogram socker — så äro nämnda landskap icke lämpliga för industrien, och har man det oaktadt där startat sådan, så får man, liksom eljes då det gäller industriella företag, skylla sig själf, därför att man icke haft tillräcklig blick att se, huruvida förutsättningarna voro sådana, att industrien kunde bära sig.

Den föregående talaren sade, att staten borde för att stöda landtbruket kunna underkasta sig den lilla uppoffring, som innebures i lägre skatt på socker för fabrikena i Västergötland och Östergötland. Ja, mina herrar, jag skall för min del villigt vara med om att rösta för ganska stora uppoffringar till stöd åt landtbruket, men då skall detta stöd lämnas på ett mera rationellt sätt än här förefaller vara förhållandet. Man skall icke riskera att genom statens åtgöranden premiera affärsföretag, som hafva startats på oriktiga grunder. Må man komma med ett förslag, som direkt afser jordbrukets fördel och uppmuntran. Jag vill fråga herrarne: Hvar skall det sluta, om vi skola fortfara att på detta sätt behandla sockerindustrien? Folket har redan fått underkasta sig mycket stora uppoffringar för denna industri. Vi hafva fortfarande, såsom jag förut nämnde, en premie af 17 kronor för 100 kilogram socker. Kan, som sagdt, detta icke vara tillräckligt, så låt oss i all

världens namn upphöra med att på sådana platser, som äro olämpliga härför, drifva sockerbetsodling och sockerindustri.

Den nämnde talaren yttrade, att han gärna skulle vara med om att bevilja äfven Hallandsfabriken en liknande förmån. Betodlingen har nu dragit sig upp till Västergötland. Jag vet, att odling af sockerbetor förekommit äfven på Värmlandsnäs. Den har dock där slagit mindre väl ut, enär Lidköpingsfabriken icke fått tillräckligt med betor därifrån. Har sockerbetodlingen nu hunnit till Värmland, kan den nästa gång gå till Dalarne och sedan ända upp till Norrland, och ju längre mot norr man kommer, ju större blir jordbrukarnes behof af premiering för att sockerindustrien skall bära sig. Jag säger jordbrukarnes behof, men detta är orätt, ty det är egentligen fabrikena och fabrikanterna, som man premierar, och detta kan jag icke vara med om.

Det sades af den föregående talaren, att man väl kunde unna jordbruket den lilla premien af 60,000 kronor. Men jag ber att få påpeka, att detta belopp endast afser den första tiden. Det var under kampanjen 1905—1906, som skattelindringen skulle belöpt sig till 60,000 kronor. Allteftersom betodlingen i Väster- och Östergötland blir större — och detta är ju i alla fall motionärernas mening — skulle gifvetvis den uppoffring, staten finge göra, mer och mer ökas.

Jag anser, herr talman, att vi hafva underkastat oss tillräckliga uppoffringar för sockerindustrien. Det må nu vara slut härmed. Men innan jag slutar, skall jag, ehuru det gifvetvis icke har något inflytande på Andra Kammarens beslut, be att få nämna, att man verkligen i Första Kammaren, där man förra året biföll motsvarande motion, äntligen i år fått det förståndet att afslå det nu framlagda förslaget med 62 röster mot 48. Det skulle vara mig kärt, om Andra Kammaren i detta fall följde exemplet.

Häruti instämde herrar *Berg* i Göteborg och *Röing*.

Friherre Hermelin: Herr talman, mina herrar! Jag skall visst icke underskatta eller söka bagatellisera utskottets skäl för afstyrkande af motionen. Men det må tillåtas mig att i största möjliga korthet beröra några omständigheter, som torde kunna tala för ett sätt att se saken, som är olika det, på hvilket utskottet och den siste ärade talaren hafva sett den.

Kärnan i utskottets bevisföring tyckes gå ut därpå, att skattelindringen numera efter skattesystemets omkastning ej skulle hafva samma fog för sig som under det gamla skattesystemet. Tidigare utgjordes såsom bekant skatten efter det beräknade sockerutbytet, hvilket under de första år, sockerindustri idkades på en viss ort, i allmänhet icke kunde faktiskt uppnås. Nu beräknas åter skatten efter den färdiga varan och drabbar sålunda icke hårdare vid afverkningen af mindre sockerhaltiga betor än vid afverkning-

Om tillägg till
1 § 1 mom.
i förordningen
om beskattning
af socker.
(Forts.)

Om tillägg till
1 § 1 mom.
i förordningen
om beskattning
af socker.
(Forts.)

gen af betor med högre sockerhalt. I följd häraf skulle enligt utskottets sätt att se saken en ändring i den af motionären föreslagna riktning sakna befohgenhet.

Jag tillåter mig dock, mina herrar, betvifla, att Riksdagen förr, då den med ganska gifmild och frikostig hand banat väg för sockerindustrien, endast eller åtminstone blott i första rummet haft denna detalj af frågan för ögonen: svårigheten att under de första åren af betindustri på en viss ort komma upp till den beräknade sockerhalten. Förvisso tog Riksdagen frågan i betraktande från en mycket mera stor och vid synpunkt. Den beaktade de olika brydsamma och vanskliga förhållanden, hvilka alltid äro oskiljaktigt förenade med ifrågavarande industris startande på den ena eller andra platsen, och tog hänsyn till de direkta uppföringar och den risk, som gemenligen åtfölja påbörjandet af sådan industri. Den föregående ärade talaren utgör ett bevis på sanningen af hvad jag härutinnan påstår, ett påstående som också bekräftas af Riksdagens protokoll från föregående tillfällen, hvori just framlyser denna vidare syn på frågan. Herr K. G. Karlsson yttrade nämligen, då denna fråga debatterades, jag tror det var för två år sedan eller i fjol, att man år 1903, då beslut om skattelindring för nyanlagda sockerfabriker beslutades, tog detta steg för att uppmuntra betodlingen i olika delar af landet. Ja, mina herrar, det är just pudelns kärna, som herr K. G. Karlsson så träffande här påpekat. Själftva det centrala i denna sträfvan att vinna skattelindring för nya sockerbruk är just, att man härigenom, enligt hvad erfarenheten lär, på ett effektivt sätt uppmuntrar betodlingen i olika delar af landet. Detta intresse för betodlingen kommer nämligen icke flygande på folk såsom ett bref med posten, utan det är en synnerligen trög, inert och svårubblig kraft, som kräver att med mycket tålmod samt diverse lämpliga och tjänliga medel sättas i rörelse.

Dessa brydsamma, vanskliga förhållanden, om hvilka jag talar, äro i regel alltjämt och öfverallt desamma. Vid hvarje nyanlagdt sockerbruk nedlägges ett väldigt kapital, och detta kapital skall förräntas. Själftva rörelsen gifver i allmänhet icke att börja med ränta på kapitalet. Så må jag här påpeka, att Västergötlands sockerbruk under arbetsåret 1905—1906 gick med en direkt förlust af 142,000 kronor och att hvad Östergötlands sockerbruk beträffar det ju visserligen gick bättre, men att det visade sig, att äfven denna fabrik fick, såsom man säger, tröska för snart sagdt bara halmen. Östergötlands sockerbruk skördade med ett kapital af öfver 2,000,000 kronor under det första arbetsåret en vinst på 15,000 kronor, och man må väl, såsom uttrycket lyder, säga, att detta dock icke är den måg, man i allmänhet drömt sig: en räntedelning på 2,000,000 kronor af 15,000 kronor.

Den hufvudsynpunkt, som bör anläggas i förevarande fråga, är således enligt min uppfattning denna: Ligger det icke i statens,

i det allmännas eget välförstådda intresse att inom skäliga gränser under de första verksamhetsåren uppmuntra en industri, hvaraf staten och det allmänna, så snart denna industri vuxit sig stark, draga en så ofantligt stor profit? Det är alltså icke i första hand för sockerbrukshandteringen, som motionären tigger. Han afser icke, såsom den näst föregående talaren sade, att premiera fabrikanterna, utan motionen afser att minska eller borttaga risken för att dessa sockerbruk skola behöfva läggas ned eller att deras sträfvan den, som anlägga sådana bruk, från början må te sig allt för svåra och otacksamma.

*Om tillägg till
1 § 1 mom.
i förordningen
om beskattning
af socker.
(Forts.)*

Det har så ofta sagts — och jag skall icke trötta herrarne med att anföra några utförligare bevis för detta påstående, hvilket ju för öfrigt är fullkomligt axiomatiskt — att betodlingen i oerhördt hög grad höjer jordvärdet, åkerjordens kultur, kreatursskötseln och kommunikationsväsendet.

Beträffande påståendet om jordens kultur och jordvärdet tager jag mig friheten hänvisa till en auktoritet på detta område, lektorn vid Alnarps landbruksinstitut herr L. Forsberg, som varit med i Skåne redan på den tid, då någon sockerindustri där icke förefanns, åtminstone icke annat än i ytterst ringa skala, och som har följt dessa förhållanden ända tills nu. Efter mer än 30-årig erfarenhet anser han sig kunna göra ett sådant uttalande som detta: »Sockerbetsodlingens införande i vårt land har helt enkelt haft en epokgörande betydelse. Den har, om vi se på Skåne, medfört ett så storartadt uppsving inom jordbruket, att dettas intensitet, välskötthet och afkastning mångenstädes tåla all jämförelse med det förnämsta, som presteras inom Europas högst kultiverade jordbruksområden».

Hvad kommunikationsväsendet beträffar, må det tillåtas mig att påpeka, att inom östgötabygden under de två år, som sockerbruket där arbetat, Mellersta Östergötlands järnvägs inkomster — det gäller en högst obetydlig banbit — ökats med i genomsnitt 35,000 kronor årligen, och att inkomsterna på Fogelsta—Ödeshögs järnväg, en ännu kortare banbit, stigit med i genomsnitt 25,000 kronor om året, samt att sockerbruket i Linköping under ett år i frakter utbetalat 65,000 kronor, hvartill komma alla de frakter, som betalas af sockerbetsleverantörer vid betmassans återforslande.

Om jag vidare ber att få påpeka, att detta östgötabrucks skattskyldighet till staten efter det första arbetsåret uppgick till i rundt tal 162,000 kronor och efter det andra arbetsåret belöpte sig till 327,000 kronor, så hafva vi här under två år en skatt till staten på icke långt ifrån 500,000 kronor, ett belopp, om hvilket man väl ändock må kunna säga, att staten inhöstar det utan alltför mycket besvär.

Jag skall be att få erinra om en annan sak, som torde kunna påverka herrarnes beslut i denna fråga. Såsom herrarne alla veta, förefinnes hos vår tids landtbefolkning en ganska obehaglig och

Om tillägg till
1 § 1 mom.
i förordningen
om beskattning
af socker.
(Forts.)

mindre tilltalande egenhet, den nämligen att den icke trifves med lifvet på landet. Sedan barnet genom en mångårig och alltför ensidig skolundervisning blifvit utan afsevärd motsvarighet till hvad man t. ex. i Tyskland vinner genom s. k. Gewerbeschulen, genom hvilka barnets intresse för de praktiska yrkena hålles vid lif under skoltiden, så är barnet med hela sitt intresse aflägsnadt från jordbruksarbetet, och för de flesta bland den manliga ungdomen hägrar arbetet i den svartaste, sotigaste, osundaste smedja i grännsamhället såsom något oändligt mera lockande än det friska lifvet under bar himmel ute på landsbygden. Men det finnes en sak, som har visat sig kunna reagera mot detta missförhållande, och det är sockerbetsodlingen, på grund af de goda arbetsförtjänster, som därmed äro förknippade. Därför anser jag, att sockerbetsodlingen äfven ur denna synpunkt bör inom alla skäligen gränser uppmuntras.

Det talas i våra dagar så mycket om jordbruksapostlar, och jag skall visst icke söka förklara dem. Jag sätter dessa jordbruksapostlar, ingen nämnd och ingen glömd, lika högt som någon af herrarne gör det. Men jag skall be att få påpeka, att det finnes en jordbruksapostel, som icke behöfver vika tillbaka för någon, vore det så än den af oss alla värderade Jönsson-Rösiö, om hvilken vi talade ett och annat i fjol. Det finnes en jordbruksapostel, som förmår att höja jordkulturen i vårt land utöfver allt, hvad man vågar drömma om, och det är sockerbetsodlingen eller, om herrarne hellre vilja kalla den så, sockerbetan. Den har — jag talar nu om sockerbetodlande distrikt eller distrikt, där sådan odling är möjlig — förmåga att rycka upp den allra slöaste, som icke vill blifva alltför långt efter sina grannar. Den förmår egga till intensiva arbetsmetoder, till vakenhet och påpasslighet, såsom kanske ingen annan faktor inom jordbruket.

Så snart denna fråga under de två sista åren och äfven nu i år här i riksdagen behandlats, har man pekat på ett litet ovädersmoln, som skulle höja sig vid horisonten och hota med en fruktansvärd urladdning, därest Riksdagen ginge med på den åskade skattelindringen. Detta ovädersmoln skulle vara det nya sockerbruket i Halland. Man har hotat med att äfven detta i sinom tid skulle komma och begära skattelindring. Det är mig alldeles omöjligt att uti en sådan eventualitet se någon riksolycka. Då en sådan skattelindring aldrig kan komma att utgöra annat än en bråkdel af den skatt, som staten skördar på sockerindustrien, kan jag icke förstå, att det icke skulle vara öfverensstämmande med statens eget intresse att söka amma upp icke blott 1 sockerbruk, utan därest konsumtionen inom landet eller eventuella exportmöjligheter det medgäfve, mycket gärna för mig 10 nya sockerbruk.

Den föregående ärade talaren glädde sig öfver det beslut, hvar till medkammaren nyss kommit. Jag tror, att man snarare på detta beslut kan tillämpa det gamla klassiska ordstäfvet, att »stun-

dom slumrar själfve Homerus», och jag vill därför vördsamt vädja till kammaren i uttalandet af den vissa förhoppningen, att kammaren i dag vid frågans afgörande icke skall följa Första Kammarens beslut, utan i stället göra till sitt uttalande de ord, som för ett par år sedan uttalades af en ledamot i Första Kammaren, då han vid denna beskattningsfrågas behandling där uttalade sig som följer: »Åtskilliga fabriker i Skåne», yttrade han, »fingo för några år se'n en skattelindring, på det att de skulle kunna utöfva sin verksamhet i konkurrensen med de andra äldre fabriker. Jag finner det fullkomligt rättvist, att dessa fabriker i Västergötland och Östergötland få åtnjuta enahanda lindring, och jag fruktar icke heller efter det nya skattesystemets införande någon öfverproduktion af socker i vårt land. Allt hvad Östergötland och Västergötland på denna väg skulle kunna uträtta för att mota importen af socker kan icke annat än glädja oss alla, vi må nu vara västgötar, östgötar eller skåningar.» Herr talman, jag tar mig friheten att yrka på bifall till reservanternas förslag.

*Om tillägg till
1 § 1 mom.
i förordningen
om beskattning
af socker.
(Forts.)*

Med friherre Hermelin förenade sig herrar *Vahlquist* och *Beckman* i Linköping.

Herr Höjer: Herr talman, mina herrar! Jag skall be till en början att få helt och hållet ansluta mig, såsom naturligt är, till det uttalande, som för en stund sedan här gjordes af min ärade kamrat i bevillningsutskottet herr K. G. Karlsson, men tillika skall jag be att i den föreliggande frågan få göra några erinringar till kammarens medlemmar.

Vid 1893 års riksdag föreslog, såsom något hvar af kammarens ledamöter torde erinra sig, Kungl. Maj:t högst väsentlig skattelindring under de första åren åt nyanlagda fabriker. När den frågan förehades till behandling i denna kammare, var det en af denna kammares mest framstående medlemmar i bevillningsutskottet, som uttalade som sin åsikt, att om en sådan skattelindring kunde hafva fog — som den möjligen hade — när beskattningssystemet var en råämnesbeskattning, så saknade den *hvarje fog*, om beskattningssystemet lades om till en produktsbeskattning, således till det beskattningssystem, som vi i våra dagar ha.

Bevillningsutskottet vid 1893 års riksdag var i sin uppfattning mycket strängare än den bemälda bevillningsutskottsledamoten. Bevillningsutskottet vid 1893 års riksdag afrådade nämligen Riksdagen ifrån alla slag utaf Kungl. Maj:t ifrågasatta lindringar och anförde såsom skäl härför, att antagandet af ett sådant Kungl. Maj:ts förslag skulle innebära återupplifvandet inom vår näringslagstiftning af grundsatser, som af densamma längesedan öfvergifvits. Att på detta sätt genom konstlade medel — hette det vidare — söka uppamma en industri å orter, som måhända icke ägde de naturliga betingelserna för dess fortfarande bestånd, syntes

Om tillägg till
1 § 1 mom.
i förordningen
om beskattning
af socker.
(Forts.)

utskottet icke vara förenligt med sunda nationalekonomiska principer. Detta uttalande af bevillningsutskottet gillar jag den dag, som i dag är, och de däri uttalade åsikterna omfattades äfven af Riksdagens Andra Kammare. Ty Kungl. Maj:ts ifrågavarande lindringsförslag blef af denna kammare afslaget och gick, såsom något hvar af herrarne torde erinra sig, 1893 igenom först vid gemensam votering.

Således, om 1907 års Andra Kammare följer bevillningsutskottets hemställan, blir denna kammare faststående vid de, enligt min uppfattning, sunda nationalekonomiska principer, till hvilka kammaren anslöt sig vid 1893 års riksdag. För öfrigt, trots allt hvad som i denna fråga förekommit vid förra riksdagen liksom vid denna, har jag dock icke sett något nytt för mig bindande skäl framkomma, hvarför man skulle anse bevillningsutskottets föreliggande hemställan icke böra vinna Andra Kammarens bifall. Det enda skäl, som skulle ha kommit till, skulle då vara det, att Lidköpings fabrik under förra året gått med en förlust af 142,000 kronor. Men i mina ögon är det skälet alldeles afgjordt ett skäl för afslag snarare än för bifall, då jag för min del icke kan finna det vara med sunda nationalekonomiska principer förenligt, att svenska staten direkt eller indirekt skall understödja mer eller mindre fallfärdiga industrier, som icke kunna stå på egna ben.

Men här har äfven anförts ett billighetsskäl, hvarför den nu föreliggande motionen skulle utaf Riksdagen bifallas, det nämligen, att då åtskilliga fabriker på grund af 1893 års beslut ha åtnjutit en dylik lindring, är det icke för mycket, att nu ifrågavarande fabriker få åtnjuta samma lindring.

Jag kommer då in på precis samma deduktion, som min ärade vän herr Karlsson nyss var inne på. Om vi följa den grundsats, jag här talade om, billighetsgrundsatsen, och bevilja den här skattelindringen åt de ifrågavarande fabrikerna i Lidköping och Linköping, så finns det icke något det allra ringaste skäl att neka bifall till dylika framställningar längre fram, år efter år, de må komma från hvilket håll som helst. Jag kan icke finna annat än att Riksdagen på detta sätt kommer in uti en »circulus vitiosus», ur hvilken jag icke ser någon möjlighet för Riksdagen att komma ut.

Jag hoppas i det allra längsta, i synnerhet som — jag säger det ännu eu gång — något skäl icke kommit till, hvarför Riksdagen skulle ändra sin ståndpunkt från föregående år, att Riksdagen biträder bevillningsutskottets hemställan, till hvilken jag, herr talman, yrkar bifall.

Herr Biesèrt: Herr talman, mina herrar! Jag skall blott i några få ord göra ett litet tillägg till hvad mina kamrater från bevillningsutskottet anført såsom skäl för utskottets hemställan.

Det var efter min förmening uteslutande utaf den orsaken att

vi hade en råämnesbeskattning, som Riksdagen medgaf den s. k. skattelindringen åt vissa nya fabriker. Men Riksdagen gaf, efter min förmening, icke denna skattelindring såsom skattelindring, utan därför att det hade visat sig betydligt olika sockerhalt på olika ställen i landet, och man ville gärna se, att inte sockertillverkningen och hvitbetsodlingen skulle vara inskränkta allenast till Skånes bästa jord, som förut framhållits här i dag. Jag är fullkomligt öfvertygad om, att den gången en s. k. skattelindring icke alls skulle kommit i fråga, om vi hade haft skatten eller accisen lagd på den grundval som nu, d. v. s. haft produktbeskattning, så att alla sockerbruk blifvit i det afseendet likställda. Såsom nu är fallet, äro östgöta- och västgötafabrikerna, enligt min förmening, ställda precis på samma sätt i förhållande till de skånska fabrikerna, som om vi icke hade någon accis alls. Nu få de betala 13 öre per kilogram i accis såsom skatt till staten. Om vi icke hade någon accis alls, finge skånefabrikerna betala lika litet skatt som fabrikerna i öfriga delar af landet.

*Om tillägg till
1 § 1 mom.
i förordningen
om beskattning
af socker.
(Forts.)*

Då vill jag fråga: om vi vore i det lyckliga läge, att vi icke behöfde ha skatt på tillverkning af socker, skulle det då vara någon, som verkligen hade det modet att stå upp och motionera om direkt statsanslag till några nya sockerbruk? Jag tror det icke.

Man har sagt, att det icke är så mycket för att hjälpa sockerbruken, som fast mer för att uppmuntra hvitbetesodlingen och åstadkomma högre jordbrukskultur i de landsändar, där det är fråga om att inrätta sockerbruk, som denna skattelindring blifvit ifrågasatt. Jag vill visserligen icke bestrida, att det är ett i mycket hög grad önskvärdt ändamål att sätta jordbruket på så goda fötter som möjligt, men då, menar jag, skall man icke på omvägar i form af en direkt premiering ge det, som här föreslagits. Ty jag kan icke komma ifrån att det blir en direkt statspremiering åt vissa fabriker. Kom då fram med förslag om åtgärder att möjliggöra betodling i de och de landsdelarne; visa, att det finnes förutsättningar för att detta skall lyckas, om jordbruket får hjälp och stöd under första början; motivera anslag med sådana skäl, då skall jag också vara med om att ta upp ett sådant förslag till grundlig pröfning och därefter afge mitt votum. Men nu anser jag, att om Riksdagen skulle på detta sätt hjälpa jordbruket, som här ifrågasatts, skulle Riksdagen göra det i blindo och utan att veta hvad den gör.

Jag yrkar bifall till bevillningsutskottets hemställan.

Herr Lindblad: Ja, ingalunda hade jag tänkt uppträda i debatten, enär jag gaf till känna min åsikt i frågan redan i fjol. Men då här framförts ett skäl, som jag icke på villkor kan godkänna, måste jag opponera mig mot detsamma.

Den siste talaren ansåg, att det icke skulle vara Riksdagens skyldighet att skipa, om jag så må säga, en högre rättvisa. Såle-

Om tillägg till 1 § 1 mom. i förordningen om beskattning af socker.
(Forts.)

des, om en landsända blifvit gynnad, skulle man sedermera icke under vissa förhållanden kunna gynna en annan landsända. Men jag tror dock, att just denna princip, som den föregående talaren sålunda underkände, den komma vi här ganska snart att få pröfva, nämligen då fråga blir om att utsträcka järnvägsbyggandet.

Vi veta, att det finnes många trakter i vårt land, som ännu icke fått förmånen af statsbanor. Men jag är alldeles viss om, att under denna riksdag skall framkomma kraf på mycket stora järnvägsanläggningar och att det kommer att framföras goda och talande skäl för dessa framställningar. Jag tror, att det hufvudsakliga argumentet härför kommer att bli, att då vissa landsändar redan fått förmånen af statsjärnvägar, så är det icke otillbörligt att andra trakter också få en liknande förmån. Om vi tänka på den stora inlandsbanan, hvilken med all säkerhet icke kommer att till staten betala igen anläggningskostnaderna eller förränta sig, så tror jag man får medge, att det blir en direkt hjälp åt de där af berörda landsändar, som riket i dess helhet får släppa till. Jag tror också, att man kan jämföra detta gynnande med att nu gynna ett landbruk, som står i en svagare ställning än hvad t. ex. det skånska landtbruket faktiskt gör. När det skånska landtbruket haft statsunderstöd i form af lindring i skatt, är det alldeles icke någon oriktig princip, att en annan fattigare landsända bör få komma i åtnjutande af samma lättnad i beskattningen, som den rikare provinsen faktiskt har förut haft.

Vill man vara rättvis och göra en riktig jämförelse i detta fall, så tror jag, att man hellre bör gynna den fattigare landsändan än att bara slå sig för sitt bröst och säga: det är godt och väl att man gynnat den rikare landsändan, men då den fattigare landsändan kommer i samma predikament, har staten inga penningar till det.

Herr Jansson i Krakerud: Herr talman! Jag ber att först få säga, att det förefaller mig, som om hufvudsaken här icke är, att man vill upphjälpa jordbruket, utan att man vill hjälpa de nu ifrågavarande fabriksidkarne. Om t. ex. en jordbrukare i Skåne toge sig för att odla majs, men på denna odling gjorde förlust och sedan komme in till Riksdagen med begäran om statsbidrag, därför att det icke gått så bra att odla majs, då skulle verkligen många i denna kammare draga på munnen och säga, att det är en bondes skyldighet att taga hänsyn till jordens beskaffenhet och de klimatiska förhållandena, innan han bestämmer sig för, hvad han skall så. På samma sätt är det, enligt mitt förmenande, här i detta fall. Man har såväl i Öster- och Västergötland som på andra ställen att taga hänsyn till, huruvida det bär sig att odla hvitbetor, innan man slår sig på sådan odling i stor skala och börjar bygga upp en fabrik. Men det har man icke gjort i detta fall, utan man har här begått det misstaget att först bygga upp en fa-

brik, och så har man begynt odla betor, och sedan efteråt har man funnit, att kalkylerna voro felaktiga, därför att jordmänen och klimatet voro olämpliga. Då kommer man och säger, att staten skall träda emellan och hjälpa fabrikerne. Ja, skulle staten träda emellan i alla liknande fall, då finge staten träda emellan jämt och ständigt.

*Om tillägg till
1 § 1 mom.
i förordningen
om beskattning
af socker.
(Forts.)*

Trots hvad utskottet anfört i sin motivering och trots de många uttalanden, som blifvit gjorda i denna kammare, söker man i alla fall göra gällande, att när sockerfabrikerne inom andra delar af landet förut fått skattelindring, så böra ovillkorligen äfven de fabriker, hvarom nu är fråga, ha skattelindring eller statsbidrag. Ja, om vi nu hade samma skattesystem som förut, då skulle naturligtvis dessa senare fabriker komma i åtnjutande af samma skattelindring, som de andra fabrikerne förut fått.

En ärad talare påpekade, att betodlingen höjer jordbruket högst betydligt. Ja, det är sant, men jag ber att få fästa uppmärksamheten på, att om staten skulle skydda någon annan jordbruksprodukt på samma sätt, som den alltid skyddat hvitbetsodlingen, skulle jordbruket i de trakter, där ifrågavarande jordbruksprodukt odlades, komma att drifvas upp till kanske samma eller åtminstone i det närmaste samma nivå, som om där hade odlats hvitbetor. Det är just den höga skyddstullen, som betodlarne ha att tacka för att de kunnat så fullständigt, som nu är fallet, kultivera jorden.

Det nämndes också, att de nu ifrågavarande fabrikerne för de senaste två åren erlagt i skatt omkring 500,000 kronor — jag minns icke riktigt summan, men det var i alla fall ett stort belopp. Jag ber att få fästa uppmärksamheten på, att *skatt* här icke är det rätta ordet, utan *skatt* bör här öfversättas med *accis*. Då förstår man, att dessa sockerfabriker i likhet med öfriga sockerfabriker endast ha lämnat tillbaka en del af det stora skydd, som de för närvarande ha, och det är därför, som denna skatt först kommit upp. Det är en finansskatt, som hvilat på en skyddstull, så att sockerfabrikerne endast lämna tillbaka en del af det skydd, som de ha, på det att detta icke måtte blifva för stort. Det är alltså, som sagdt, icke någon skatt utan en *accis*, som det här är fråga om.

Jag yrkar bifall till bevillningsutskottets förslag.

Herr Biesèrt: Herr talman! Jag måste säga, att herr Lindblad påbördade mig ett yttrande, som jag aldrig haft. Om jag uppfattade herr Lindblad rätt, menade han, att jag i mitt förra anförande skulle hafva yttrat, att Riksdagen borde fastslå den principen, att staten aldrig skulle träda hjälpare emellan, då det gällde en mindre gynnsamt ställd landsända. Jag har ju tvärtom sagt, att jag gärna vill vara med om att pröfva ett förslag, som afser att upphjälpa jordbruket, det må nu gälla hvitbetsodling eller något annat. Men då vill jag, att det skall föreslås ett direkt anslag

Om tillägg till 1 § 1 mom. i förordningen om beskattning af socker. (Forts.)

för ändamålet, så att Riksdagen kan pröfva saken och verkligen veta, hvad den gör. Jag har sagt, att de fabriker, som det nu är fråga om, i accishänseende stå i precis samma ställning som landets öfriga fabriker, just på grund af att vi infört produktsbeskattning. Bära sig icke fabrikerne i Väster- och Östergötland ekonomiskt, så kan det bero på olika orsaker. Det kan bero på en icke fullt skicklig ledning, och det kan bero på, att jorden där icke är lämplig för betodling. Hvad jag har velat säga är, att jag icke kan vara med om att på omvägar gifva den hjälp, som jag gärna kan vara med om att gifva direkt, om jag i öfrigt finner mig öfvertygad om, att den är skäligen och billig.

Friherre Hermelin: Herr talman! Blott ett par ögonblick. — Jag anser mig skyldig att meddela kammaren en sak, som jag nyss glömde. Jag har här i min hand ett utdrag af protokollet vid ett sammanträde i Linköping onsdagen den 13 februari 1907 af Östergötlands betodlareförening, och detta protokollsutdrag, som kommit oss riksdagsmän på östgötabanken till handa, är af följande lydelse:

§ 7.

Sedan ledamoten af Riksdagens Andra Kammare A. G. Månsson i Fusagården vid innevarande års lagtima riksmöte motionerat, att skatten å till fritt bruk utlämnadt råsocker, tillverkad vid de nyanlagda fabrikerne i Lidköping och Linköping, måtte nedsättas från 13 kronor till 10 kronor 84 öre per 100 kilogram, beslöt föreningen på förslag af ordföranden att, på de i motionen anförda skäl, på det kraftigaste frambålla vikten af en sådan nedsättning af skatten i hvad densamma afsåge råsocker, tillverkad vid fabriken i Linköping, och skulle protokollsutdrag härom tillställas en af provinsens riksdagsmän i Andra Kammaren.

Jag anhåller, att detta uttalande måtte få bifogas mitt yttrande i frågan.

För öfrigt ber jag att få vidhålla mitt yrkande.

Herr Lindblad: Jag ber endast att i största korthet få taga fasta på herr Bieserts yttrande, att han vill komma en behöfvande landsända till hjälp, där hjälp verkligen visar sig vara af behofvet påkallad. Nu är det konstateradt, att både Östergötland och Västergötland lämpa sig fullkomligt lika bra för betodling och sockerbruksdrift som Skåne, men vid startandet af de nya sockerfabrikerne behöfves hjälp, samma hjälp som sockerbruken i de rikare provinserna inom vårt land i början af sin verksamhet faktiskt åtnjutit. Men, naturligtvis, herr Biesert vill icke biträda dessa nya fabriker på det enda sätt, hvarpå möjligtvis de och den sockerbetsodlande

trakt, där de äro belägna, ha några utsikter att verkligen kunna få hjälp, nämligen i form af en lindring i beskattning. Herr Biesèrt säger, att han gärna skall vara med om att votera om direkta anslag. Men det veta vi ju alla, att den vägen går icke Riksdagen, utan att den enda väg, som här kan komma i fråga, är att höra efter, om icke Riksdagen vill bevilja fabrikerna en skattelindring, motsvarande den, som fabrikerna i de rikare provinserna tidigare åtnjutit. Resonerar man så som herr Biesèrt uti denna fråga, kan man ju lika gärna säga, att man är motståndare till hvarje förslag om att understödja betodlingen i de provinser, hvarest dessa nyanlagda fabriker äro belägna. Ett bifall till det nu framställda förslaget innebär ju endast och allenast, att dessa svagare landsändar försättas i samma predikament som det rikare Skåne, när det började med sin sockerhandtering.

*Om tillägg till
1 § 1 mom.
i förordningen
om beskattning
af socker.
(Forts.)*

Öfverläggningen var härmed slutad. I öfverensstämmelse med de därunder gjorda yrkandena framställde herr talmannen proposition först på bifall till utskottets hemställan och vidare på afslag därå och bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med öfvervägande ja godkänd. Som votering likväl begärdes, blef nu uppsatt, justerad och godkänd följande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets förevarande betänkande n:o 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren med afslag å utskottets berörda hemställan bifallit den i ämnet väckta motionen.

Voteringen utvisade 106 ja mot 62 nej, hvadan utskottets hemställan af kammaren bifallits.

§ 15.

Slutligen fanns å föredragningslistan uppfördt lagutskottets utlåtande, n:o 6, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående vidtagande af sådan anordning, att värnpliktig, som af samvetsbetänkligheter anser sig förhindrad att deltaga i vapenöfning, må i stället få utföra annat arbete för statens räkning.

Om anordnande för vissa värnpliktige af annat arbete än vapenöfning.

Om anord-
nande för vissa
värnpliktige af
annat arbete än
vapenöfning.
(Forts.)

Lagutskottet hade till behandling fått mottaga en inom Andra Kammaren af herr *G. Lindgren* i Islingby väckt motion, n:o 18, däri föreslagits, att Riksdagen behagade besluta en skrifvelse till Kungl. Maj:t med anhållan, det täcktes Kungl. Maj:t taga i öfvervägande, huruvida och på hvilket sätt sådana värnpliktige, som på grund af religiös öfvertygelse funne sig af samvetsbetänkligheter förhindrade att deltaga i vapenöfning eller annan militärtjänstgöring, kunde i stället få utföra annat arbete för statens räkning.

Utskottet hemställde, att Riksdagen, med bifall till förevarande motion, ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t taga i öfvervägande, huruvida och på hvilket sätt sådana värnpliktige, som på grund af religiös öfvertygelse funne sig af samvetsbetänkligheter förhindrade att deltaga i vapenöfning eller annan militärtjänstgöring, kunde i stället få utföra annat arbete för statens räkning.

Vid utlåttandet hade emellertid fogats reservationer af herrar *C. A. Sjöcrona*, *G. Andersson*, *F. A. H. Hedenstierna* och *G. M. U. Rudebeck*; samt herr *Lindhagen* beträffande motiveringen.

Efter föredragning af utskottets hemställan yttrade:

Herr Lindhagen: Herr talman! Om det nu ifrågavarande ämnet kunna mycket olika meningar göra sig gällande, något som också kommit till uttryck i utskottets betänkande jämte de därvid fogade reservationerna. Man kan nämligen för det första hysa den uppfattningen, att ifrågavarande »samvetsbetänkligheter» icke äro af den vikt och betydelse, att de, sedda ur statens synpunkt, böra tillerkännas afgörande hänsyn. På denna ståndpunkt stå, efter hvad jag föreställer mig, de ledamöter från Första Kammaren, hvilka antecknat sig såsom reservanter mot föreliggande utskotts-betänkande. Detta framgår ock af den diskussion, som i ämnet förts inom Första Kammaren, och det beslut, som där nyss fattats. Man anser där sig icke behöfva taga hänsyn till dylika betänkligheter: den, som på grund af sådana ej vill exercera, den får finna sig i att försona sin förseelse med fängelse.

Utskottet har å sin sida sagt, att staten bör respektera dessa samvetsbetänkligheter, »där sådant utan åsidosättande af statens intressen kan ske». I själfva verket — såsom också framgick af den inom utskottet förda diskussion, hvilken gaf anledning till att utskottet skref sitt betänkande så, som det gjort — står nog utskottet på samma ståndpunkt som reservanterna från Första Kammaren, i princip sedt. Utskottet håller emellertid före, att dessa samvetsbetänkligheter hos vissa värnpliktige dock förtjäna

så mycket afseende, att man kan försöka taga hänsyn därtill, ifall det kan på ändamålsenligt sätt ske, utan att staten i öfrigt på något sätt lider förfång däraf.

För min del åter hyser jag den uppfattningen, att man i en fråga sådan som denna måste intaga klara och principiella ståndpunkter, och jag har icke kunnat finna annat, än att det måste vara en undantagslöst gällande och ovillkorligt bjudande grundsats att taga hänsyn till dessa samvetsbetänkligheter, där de verkligen framgå såsom styrkta. I själfva verket står således min uppfattning i principiell motsats till både utskottets och Förstkammarrereservanternas åsikter i denna fråga.

En annan fråga är om de garantier man bör söka uppställa till förekommande af missbruk. I detta afseende har utskottet hänvisat till en utväg, som det förklarar vara den säkraste härvidlag. För min del kan jag icke finna, att den är så säker. Ty dels måste det förtfarande inträffa, att mången värnpliktig icke anser, det hans betänkligheter verkligen blifvit häfda på den väg utskottet anvisar, något som jag sökt närmare påvisa i min reservation. Och vidare föreställer jag mig, att det af utskottet föreslagna arbetet i själfva verket lätt får en så förhatlig form och blir så likt vanligt straffarbete, att det kommer att utdömas både af dem, som skola undergå det, och af dem, som skola åse detsamma, d. v. s. samhället. Äfven i fråga om de anvisade utvägarna att förekomma missbruk är jag således skiljaktig gentemot utskottet.

Jag har föreställt mig, såsom framgår af reservationen, att, när man inlåter sig på denna sak, detta måste ske mera rakt på sak genom att helt enkelt låta dessa värnpliktige på grund af sina samvetsbetänkligheter mot militärtjänst alldeles befrias från värnpliktens fullgörande. Men de böra då å andra sidan styrka sig verkligen hafva denna öfvertygelse, hvilket exempelvis ju kan ske genom intyg från personer i deras hemort jämte en af den värnpliktige på tro och heder afgifven försäkran.

Vid sådant förhållande skall jag, herr talman, be att, då min reservation i fråga om både princip och praktik väsentligen strider mot utskottets motiver, få göra det yrkandet, att kammaren måtte bifalla utskottets hemställan, men med ogillande af dess motivering.

Herr Palme: Herr talman, mina herrar! En af de högsta och heligaste grundsatser, som uttalas i vår regeringsform, är 16 paragrafens ord, att Konungen skall ingens samvete tvinga eller tvinga låta. Konsekvensen af dessa ord läses i fortsättningen af samma grundlagsparagraf, där det står, att han således skall skydda hvar och en vid fri utöfning af sin religion. Däremot kan jag för min del icke förstå, att man utaf denna princip skulle kunna ledas därhän, att man skulle kunna vara med om att befria alla de värnpliktige, hvilka på grund af verkliga eller föregifna samvetsbetänkligheter vilja vinna befrielse från sin värnplikt.

Om anordnande för vissa värnpliktige af annat arbete än väpenöfning.

(Forts.)

Om anord-
nande för vissa
värnpliktige af
annat arbete än
vapenöfning.
(Forts.)

I min allra närmaste krets af bekanta har jag sett för mig kära personer, hvilka hysa dylika samvetsbetänkligheter, och jag har sett, huru de kämpat för sin öfvertygelse gentemot det tvång, som lagen pålagt dem. För min del behjartar jag därför synnerligen lifligt de kraf, som ifrån det af mig antydda hållet framkommit, och jag respekterar fullkomligt »en sådan, på uppriktiga samvetsbetänkligheter af religiös art hvilande uppfattning af värnpliktens utkräfvande».

Men å andra sidan föreställer jag mig, att ett erkännande jämlikt nu väckta förslag af denna princip skulle kunna leda till ganska betänkliga konsekvenser. Det har i flera fall inträffat — heter det i värnpliktslagkommitténs betänkande — »att värnpliktige, tillhörande en viss religiös, kristen sekt, af samvetsskäl vägra, icke att göra vapentjänst, men att deltaga i öfningar å lördag, hvilken dag af dessa ansetts vara rätt sabbatsdag, på hvilken vapenöfningar ej finge utföras». Och hvarför skulle icke dessa få sin religiösa känsla tillgodosedd, hvarför skulle icke deras samvetsbetänkligheter i lika hög grad skyddas som andras, hvilka icke alls vilja fullgöra värnplikt? Jag erinrar om, att det finnes ett ganska stort antal värnpliktige — tillhörande en annan religiös riktning, den mosaiska trosbekännelsen —, hvilka likaledes hafva lördagen till sabbatsdag och hvilka därför mycket väl skulle kunna tänkas fordra detsamma. Hvarför icke i lika mån vara öm om deras samveten?

Jag tror visserligen icke, att, — såsom det yttrats i medkammaren —, om vi ginge in på denna väg, vi därigenom skulle undandra lagligheten allt större och större områden och således förstöra den laglighetens grund, på hvilken vårt samhälle är byggt. Men jag ser tydligt å andra sidan, hurusom i spåren af dessa *verkligt* samvetsömma, dessa som t. ex. gå i fängelse för att häfda sin öfvertygelse i dessa afsenden —, hurusom i spåren af dessa komma alla de andra, hvilka kunna vilja blifva befriade från sin värnplikt af andra anledningar: de äro kanske lata, de äro fega, de äro fosterlandslösa. Det torde icke för kammarens ledamöter vara obekant, att det i vårt land rör sig en ganska stark försvarsfientlig propaganda, och det kan ifrågasättas, huruvida icke genom en eftergift sådan som den nu ifrågasatta denna rörelse skulle kunna få ökad styrka.

Utskottet yttrar, att ehuru det anser »den föreliggande motionen synnerligen behjartansvärd och för sin del vill tillstyrka bifall till densamma, anser dock utskottet, att en nödvändig förutsättning därför är, att fullt betryggande garantier uppställas mot missbruk från sådana värnpliktiges sida, som för att komma i åtnjutande af den ifrågavarande befrielsen ej skulle sky att hyckla samvetsbetänkligheter.» Den garanti, som utskottet här föreslår, består däri, att dessa värnpliktige i stället skulle få för statens räkning utföra annat verkligt arbete. En reservant mot utskottets

förslag, herr Lindhagen, har dels nyss själf muntligen här kritiserat denna uppfattning hos utskottet, dels i reservation på ett enligt mitt förmenande fullkomligt öfvertygande sätt visat, hurusom ett dylikt arbete för allmän räkning icke kan anses såsom en lämplig ekvivalent för värnplikten. Han säger »att berörda arbeten, som ju ej skola verkligt betalas och tydligen behöfva ske under bevakning, måste få en omissskänlig likhet med tvångs- eller straffarbete och därför snart skola utdömas både af »värnpliktsfångarna» — han kallar dem så — »och den allmänna meningen».

Om anordnande för vissa värnpliktige af annat arbete än vapenöfning.
(Forts.)

Då sålunda, enligt mitt förmenande, den garanti, som utskottet här föreslagit, icke är tillräckligt betryggande och icke heller ur andra synpunkter lämplig, samt då jag icke anser, att hittills blifvit framställdt något förslag, genom hvilket man i detta afseende skulle kunna så att säga skilja agnarna från hvetet, skilja de verkliga ärligt samvetsömma, hvilkas sak jag i hög grad behjärtar, från de andra, så kan jag för min del icke vara med om utskottets förslag, utan anhåller, herr talman, att få yrka afslag å detsamma.

Herr Zetterstrand: Herr talman, mina herrar! Det är ett faktiskt förhållande, att det i vårt land finnes åtskillige värnpliktige, som på grund af allvarlig religiös öfvertygelse hysa samvetsbetänkligheter mot att underkasta sig militär tjänstgöring. Och det har, som vi veta, i många fall gått så långt, att dessa värnpliktige hafva, oakadt de underkastats svåra straff, dock fortgått i sitt tredskande och icke velat underkasta sig militär tjänstgöring. Med hänsyn härtill har nu Kungl. Maj:t på framställning af Riksdagen år 1902 utfärdat ett cirkulär, gående därpå ut, att dylika personer skola frikallas från vapentjänst och i stället hållas till annan militär tjänstgöring. Man hade nu godt kunnat tro, att dessa personer skulle känt sig tillfredsställda därmed, och jag får säga, som herr Hedin vid ett tillfälle yttrade: »jag kan icke fatta deras mening, men å andra sidan vill jag icke fördöma deras uppfattning.»

Jag tror, att man måste taga hänsyn äfven till denna på religiös öfvertygelse grundade uppfattning. De vilja icke underkasta sig något slags militär tjänstgöring. Och jag tror, att, när deras religiösa känsla bjuder dem att icke göra det, man bör taga hänsyn härtill och därför, på sätt lagutskottet föreslagit, styra till så, att de bli fria från allt slags militär tjänstgöring. Men nu kan man fråga: då man så gör, skall man då frikalla dem från allt slags motsvarande tjänstgöring? De äro nu så lojala, dessa personer, att från deras sida icke alls ifrågasatts, att de skulle ställas i en dylik undantagsställning. De ha icke tänkt sig annat, än att de skulle göra sin personliga insats i statens fredliga utveckling. Och det är detta, som utskottet tagit fasta på. Vi vilja icke, att de skola tvingas till någon som helst militär tjänstöfning, men i öfverensstämmelse med deras egen åstundan hafva vi tänkt oss,

Om anordnande för vissa värnpliktige af annat arbete än vapenöfning.
(Forts.)

att man skulle kunna påkalla deras fria och otvungna medverkan för statens fredliga utveckling. Det har nu sagts, att det skulle möta öfverstigligen hinder för att anordna dylika arbeten. Ja, det är naturligtvis icke utskottets plikt att i det hänseendet komma med någon utredning. Men det har förefallit oss litet hvar inom utskottet icke alls otänkbart, utan tvärtom helt naturligt, att man skulle kunna hitta på arbeten, som vore lämpliga. Vi ha våra otaliga mossar, som behöfva utdikas, vi ha våra kronoskogar, som behöfva bättre skötas. I dessa och många andra arbeten skulle helt säkert dessa personer, som äro så villiga och så hålla på statens intresse, säkert mycket gärna vilja deltaga. Och det är därför man inom lagutskottet ansett sig böra gå deras berättigade önskan till mötes.

Jag får därför, herr talman, yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Jansson i Edsbäcken: Herr talman! Jag skall endast be få nämna, att jag inom utskottet delat herr Lindhagens uppfattning. Då motionären emellertid icke i sin motion gått längre, än han nu gjort, ansågo vi oss icke heller kunna gå längre i vårt yrkande.

På grund af ett förbiseende kom jag icke att vara med om herr Lindhagens reservation, och därför har jag ansett mig böra i kammaren gifva till känna, att jag ansluter mig till den af honom anförda reservationen angående motiveringen.

I öfrigt ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Eriksson i Elgered: Herr talman! Då talaren på stockholmsbanken inledde sitt anförande med regeringsformens sköna ord: »Konungen bör ingens samvete tvinga eller tvinga låta», så trodde jag, att talaren skulle komma till ett motsatt slut mot det, hvartill han kom. Det skäl, hvarför han icke kunde biträda förslaget, var hufvudsakligen det, att han befarade, att andra personer, än de som hade en allvarlig religiös öfvertygelse, skulle begagna sig af möjligheten till befrielse från militär tjänstgöring och således annullera verkan af lagen om värnplikt.

Jag tror dock, att denna farhåga kan anses undanröjd genom hvad som redan förekommit och särskildt genom hvad som anförts af herr borgmästar Lindhagen. Man skulle nämligen fordra icke endast en högtidlig försäkran af personen i fråga, utan därjämte intyg af personer i den värnpliktiges hemort. Allt detta är tydligen tillräckligt för att förekomma missbruk härutinnan.

För öfrigt synes det mig, att grundsatsen att respektera samvetsfriheten — en grundsats som i vårt land omfattats sedan uråldriga tider — fordrar, att man härvidlag bör vara ytterst samvetsöm och varsam.

Men alldeles säkert är, att det här icke kan få fortfara så,

som hittills skett, nämligen att man sätter sådana personer i fängelse, som hafva en från den allmänna uppfattningen afvikande öfvertygelse, utan vi måste respektera den. Om vi icke kunna förstå den, det är en annan sak, men det går icke an att sätta dem i häkte. Och då synes ingen annan utväg finnas, än att man befriar dem. Nu är frågan: »under hvilken form skola de befrias? *Antingen* de skola, såsom utskottet föreslagit, åläggas annat arbete, som icke kan hänföras till militärtjänst, *eller* de, i likhet med hvad borgmästar Lindhagen föreslagit, skola tillåtas vara helt och hållet fria?» Jag tror, att båda utvägarna hafva sina skäl för sig. Går man in på borgmästar Lindhagens förslag, så är det dock möjligt att göra den invändningen: »att dylika personer helt och hållet befrias, under det att andra äro skyldiga att undergå vapenöfning, strider emot grundsatsen om allas jämlikhet inför lagen.» Jag tror icke heller, att det är farligt att ansluta sig till utskottets hemställan. För mig finnes det äfven ett annat skäl att göra detta. Det finnes nämligen icke något hopp att vinna framgång åt saken annat än genom att bifalla såväl utskottets *kläm* som äfven dees *motivering*.

Jag ber därför, herr talman, att få förena mig med utskottets vice ordförande i hans hemställan.

Herr Kropp: Herr talman, mina herrar! Att den fråga, som nu är föremål för behandling, och som Andra Kammaren nu snart kommer att fatta beslut i — ett beslut som jag vill hoppas skall komma att gå i öfverensstämmelse med lagutskottets utlåtande — att denna fråga, säger jag, är af djupt ingripande art, det tror jag vi alla och enhvar kunna vara öfverens om. Ja, jag tror icke, att jag skall af kammarens ledamöter anses vara naiv, om jag till och med påstår att den föreliggande frågan är en af de största frågorna, om man nämligen ser den ur rent mänsklig, moralisk, humanitär synpunkt.

Oaktadt denna min uppfattning kan jag dock icke gilla den motivering, som finnes i lagutskottets utlåtande, en motivering som icke på något sätt — så att säga — *verkar* i sådan riktning, att just det vackra bud, som finnes i vår grundlag, och som här redan omnämnts, nämligen att Konungen icke bör någons samvete tvinga eller tvinga låta, i vidsträcktare mening efterlefves. Ty, mina herrar, det finnes dock här i lifvet faktorer, som verka så på det unga uppväxande släktet, att de unga, utan att behöfva hafva den varma religiösa öfvertygelse, hvarom här talats, dock kunna känna sig föranlättna att anse öfvande i vapnets bruk vara *afskyvärdt*, rent ut sagdt.

Jag skall endast tillåta mig att citera något af hvad som för åtskilliga år sedan yttrades i det engelska parlamentet af parlamentsledamoten Henry Richard. Visserligen förelåg icke då där till behandling en sådan fråga som denna, utan det rörde sig om

Om anordnande för vissa värnpliktige af annat arbete än vapenöfning.
(Forts.)

*Om anord-
nande för vissa
värnpliktige af
annat arbete än
vapenöfning.
(Forts.)*

införandet af skiljedomstolar, men jag förmodar i alla fall, att den frågan mycket väl kan jämföras med den nu förevarande. Sir Henry yttrade med afseende å de karaktärer, som skapas i och genom kriget, bland annat följande: »Betraktom härnäst krigets inflytande på deras karaktär, som göra det till sitt handtverk. De låta lega sig till att slakta, göra sig till slafviska verktyg i härskares hand, till att verkställa deras blodigaste handlingar, utan en tanke på rättvisan af den sak, de strida för. Af män, som blifvit uppfostrade på stridsfältet till vildhet, vana att begå grymheter, vana att taga människolif, utan sorg eller samvetskval, vana att anse ett tanklöst mod såsom den enda dygd, uppmuntrade af plundring och slöseri, inöfvade af beständiga äfventyr i vågstycken, sammanhållna endast af en järnhård krigsaga, som icke kan vidmakthållas under fred, och medelst krigets oregelbundenheter vordne oskicklige för det vanliga lifvets lugna, enformiga värf — hvad kan man vänta af sådana män annat än förakt mot mänskliga rättigheter och gudomliga lagar?» Han yttrade vidare med hänsyn till krigets verkningar på samhället i dess helhet: »Krigets inflytande på samhället i dess helhet, på dess välstånd samt sedliga och politiska inrättningar är också bedröfligt. Allmänna bördorna ökas, under det att medlen att bära dem förminskas. Inre reformer försummas. Så verkar det förstörande i alla riktningar. Kulturutvecklingen hämmas. Fredens vanliga värf rubbas. Landet blottas på sin kraftigaste befolkning. Statsinkomsterna uttömmas i krigsomkostnader.» Jag vill äfven återgifva hvad han vidare yttrade: »Härefter framhöll motionären med väckande kraft, hvilken skam och nesa det är för civiliserade nationer att på barbarens vis afgöra sina stridigheter, som ofta endast utgöras af missförstånd och olika uppfattning af samma saker. Alla regeringar i Europa öda största delen af sina inkomster på krigsväsendet, medan massor af deras undersåtar sjunka ned i fattigdom, okunnighet och förnedring. Folket beder om bröd, och regeringen bjuder det kulor och krut. Folket beder om uppfostran, och det får rekrytskolor. Det beder om bättre bostäder, hvori det kan lefva ett sedligt familjelif, och man gifver det baracker och fästningar. Se», fortsatte han, »på hela jordens yta dessa människor af alla åldrar, i alla lefnadsställningar, af alla färger, se hur ihärdigt de arbeta, för att afvinna naturen medel till lifvets uppehälle och välfärd: somliga å kontoren, i fabriken, på verkstäderna, andra på fälten eller ute på hafven, åter andra i jordens inre eller vid smältugnarne. De hafva blott ett mål, ty samma lag drifver dem alla att sträfva efter detta — att förbättra sina lefnadsvillkor genom arbete. Och när de ha arbetat, när det från deras händer utgående lifvet så att säga gjort tingen lefvande, när deras befruktande svett frambragt korn ur sädesfälten, vin af drufvan, kläder från fabriken, nyttiga redskap från verkstaden, när de nöjda med resultatet af deras dagars och veckors arbete börja hoppas att i fred få inhösta frukt af deras

möda, så slår regeringens brutala hand ned på denna heliga höst. Hon röfvar den bästa säden, det bästa vinet, det bästa verktyget, de bästa kläderna. Hon tager det bästa järnet, för att däraf göra kanoner, och de bästa människor, för att göra dem till lik.» Ja, detta må vara nog.

Om anordnande för vissa värnpliktige af annat arbete än vapenöfning.
(Forts.)

Såsom kammarens ledamöter torde finna, är det såsom ren fredsvän jag ser denna fråga. Såsom vi veta, tränger sig fredsidén fram genom hela världen, så att säga, allt djupare och djupare, särskildt i de breda lagren, och denna idé skapar just en sådan fredsmoral hos det unga uppväxande släktet, att ingen torde finna det förunderligt, om äfven hos dem, hvilka icke ha en varm religiös öfvertygelse, likväl motvilja finnes för att öfva sig i vapnens bruk för att sedermera kunna slakta sina medmänniskor.

Jag har icke något yrkande att framställa, herr talman, utan jag skulle, såsom jag förut nämnde, helst se, att kammaren antog lagutskottets förevarande hemställan. Då vore det första steget taget, och helt säkert skola vi inom en snar framtid kunna taga det stora, slutliga, afgörande steget.

Herr Kjellén: Herr talman! Lagutskottet har i denna fråga hållit en medelväg mellan tvenne olika ståndpunkter, å ena sidan det bestående cirkuläret af den 20 febr. 1902, där man redan tagit en viss hänsyn till »allvarliga samvetsbetänkligheter», å andra sidan den åsikt, som representeras af den ledamot inom denna kammare, som vill, så att säga, taga absolut hänsyn till samvetsbetänkligheter. Det är några ord i hans reservation, som jag icke kan underlåta att här något omnämna, särskildt med hänsyn till samme reservants begäran, att klara och principiella synpunkter böra komma fram i frågan, och det är de orden: »Det är nämligen just ett statsintresse af första ordningen att ej tvinga någons samvete. Att i dylika fall ådöma medlemmar i samhället borgerliga straff innebär om något ett åsidosättande af statsintressena.»

Jag har högaktning för det öfvertygelsens allvar, som präglar den ärade reservantens politiska arbete, men han får förlåta mig, att det tyckes mig slå ut en rent af reaktionär luft ur detta resonemang. Det är alldeles, som om jag sutte och läste art. 2 i de mänskliga rättigheternas förklaring af den 26 aug. 1789 — således för nära 120 år sedan — där det heter, att staten har icke något annat hufvudintresse än att skydda de privata, de mänskliga, rättigheterna. Vi veta alla, huru väl befogad den ståndpunkten var då, i det att mänskligheten slafvade under ett alltför ensidigt tillgodoseende af statens eller de allmänna intressena. Men det har gått långa tider sedan dess, och vi ha därunder varit i tillfälle att göra många erfarenheter. Jag tror icke, att det är det tryckande statstvånget, som nu kännes som faran för flertalet af oss; jag tror snarare, att vi numera äro beredda att mera allmänt erkänna, att bredvid de mänskliga rättigheterna finnas de mänskliga plik-

Om anord-
nande för vissa
värnpliktige af
annat arbete än
vapenöfning
(Forts.)

terna, och att staten har att bevara och skydda icke blott mänskliga rättigheter, utan ock mänskliga plikter och först och främst de nationella plikterna.

Här är icke fråga om att tvinga någons samvete för ro skull, ty det skulle gifvetvis innebära åsidosättande af ett statsintresse, utan här står staten inför ett val: skall den tvinga ett enskildt samvete och fylla en nationell uppgift, nämligen bevara nationens själfständighet, eller skall den åsidosätta denna uppgift och bringa nationens själfständighet i fara, endast för att icke tvinga det privata samvetet? Det är detta val som här är frågan om. Erkänner man statsbegreppet såsom det högre, då är det väl klart, att det innebure ett verkligt åsidosättande af statsintresset, om staten skulle låta detta stora, allmänna mål fara ur sikte endast för att bevara respekten för den enskilda öfvertygelsen.

Jag får också säga, att det kan finnas skillnad på samvete och samvete. Här har nyligen yttrats, att svenska folket gjort en stor gärning i samvetsfrihetens sak, och jag tror, att vi alla äro eniga om, att det är vårt största minne. Men den gärningen gjordes icke med ömtålig hänsyn till privata intressen och öfvertygelser, nej, den gjordes med de *tyngsta offer af enskilda intressen*, denna vår gärning i samvetsfrihetens sak. Men jag fruktar, att det nu kan vara frågan om en samvetsfrihet, som i grund och botten endast är en mask för afsikten att komma undan enskilda bördor. Det är mycket vackert att tro, att vi alltid äro sådana, som ett inneboende gudomligt samvete skapar oss; men jag är rädd för, att det också finnes samveten, hvilka äro sådana, som *vi göra dem*; det finnes mycket väl dresserade samveten. När nu en så stor frestelse föreligger som den att kunna komma undan en stor medborgerlig börda, kan det hända — sådan är nog, fruktar jag, världen — att ganska många skulle vilja använda samvetet som en lättköpt förevändning.

Och det behöfver visst icke vara rent hyckleri, utan det kan äfven vara den mest allvarliga öfvertygelse. Det kan komma till en verklig principiell motsats mellan två berättigade intressen. Det kan vara allmänt humanitära motiv, såsom då »fredsvännerna» till äfventyrs kunde finna vägen till deras mål vara den, att de hvar för sig i sina länder icke fullgjorde värnplikten. Man kan sedan gå ett steg längre och säga: hvad jag förtjänar till mitt, min hustrus och mina barns nödortfuga uppehälle, det förbjuder mig mitt samvete att lämna till någon annan, till staten; och så kan omsorgen om samvetsfrihet leda därhän, att det heter: vi måste ha skattefrihet. Ja, man kan komma därhän i samvetsfrihetens namn, att man icke anser sig behöfva nedlägga sitt arbete för ett klassintresses skull eller till förmån för en fackförening göra några uppoffringar af hvad man behöfver för hustru och barn — en konsekvens, som reservanten kanske icke vill taga i dess helhet.

Jag menar alltså, att, om man tillägger hvarje enskildt sam-

vete vitsord emot *det nationella samvetet*, då angriper man också statens egen existens från rent praktisk synpunkt. På det sättet kan denna fråga, såsom den siste talaren sade, blifva en af de allra största frågor. Ett medgifvande i detta fall kan blifva en bakväg, på hvilken så småningom aktningen för de statsliga plikterna undergräfvades, och däraf kan till sist den nuvarande statens existens vara beroende.

Om anordnande för vissa värnpliktige af annat arbete än vapenöfning.
(Forts.)

Det är på dessa skäl, som jag ber att få ansluta mig till det af herr Palme framställda yrkandet om afslag å utskottets hemställan.

Herr Byström: Herr talman, mina herrar! Det är icke blott de personer, som detta lagutskottsbetänkande närmast omhandlar, det här gäller. Det finnes äfven åtskilliga andra, som beröras af denna fråga. Jag har sålunda resonerat med en del officerare, hvilka varit synnerligen bekymrade öfver, att de nödgats hålla i häkte personer, hvilka, såvidt de kunnat fatta, af varm religiös öfvertygelse känt sig förhindrade att göra sin värnplikt. Det skulle, tror jag, vara många inom officerskåren, som blefve Riksdagen synnerligen tacksamma, om den kunde finna några utvägar ur de svårigheter, som de ha nu vid behandlingen af sådana beväringssynglingar, hvarom här är fråga.

Det må väl vara tillräckligt att tro på dessa ynglingars djupa allvar, när de kunna låta kasta sig i häkte ända till 7 gånger, hellre än att de underkasta sig exercis. Hvad fordra herrarne för garanti ytterligare?

Sedan må man komma ihåg, att i många fall ha dessa beväringssynglingar opinionen med sig. Såsom exempel härpå kan anföras, att, när en kronobetjänt vid ett tillfälle kom för att hämta en ung man, som redan suttit i häkte 2 gånger för vägran att göra sin värnplikt, stod beväringssynglingen denna tredje gång redo att följa kronobetjänten och visade alls icke något tecken till motstånd, men han anhöll, att han och hans hustru — han var då nämligen gift — först skulle på sitt sätt få tillbedja sin Gud. Detta gjorde ett sådant intryck på kronobetjänten, att han var nästan ur stånd att föra denne man med sig till vederbörande mönstringsplats. När de kommo dit, voro likaledes de, som skulle taga hand om den värnpliktige, bekymrade, huru de skulle förfara med honom. De undersökte mannen, jag vill minnas ända till tre gånger, innan de kunde upptäcka något fel på honom, som kunde möjliggöra för dem att kassera honom. Slutligen funno de, att ett af fingrarna på honom icke var riktigt bra, och så var han nog litet krokig på ryggraden, tycktes det; på så sätt funno de skäl till att kunna kassera mannen, så att han icke behöfde sättas i häkte.

När vid ett annat tillfälle ett par ynglingar frigåfvos, hvilka hållits häktade på grund af utaf samvetsbetänklighet föranledd vägran att delta i vapenöfning, ställde fängelsedirektörens fru

Om anord- till ett litet angenämt samkväm för dem för att glädja dem och
 nande för vissa visa sina sympatier för dem, som de ansågo hade oskyldigt suttit
 värnplåktige af i häkte.
 annat arbete än vapenöfning.

(Forts.) Jag skulle kunna draga fram flera sådana exempel, som visa, huru en del folk betrakta saken och huru svårt officerarne ha att reda sig i vissa fall. Jag tror därför, att det vore en stor välgärning, om Riksdagen bifulle lagutskottets här förevarande förslag.

Jag vill också, innan jag slutar mitt anförande, uttala mitt erkännande åt såväl lagutskottet som reservanten för den välvilja de visat denna motion — en välvilja, som jag också tycker motionen väl förtjänar.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till lagutskottets hemställan.

Häruti instämde herrar *Hammarström* och *Ericsson* i Alberga.

Herr Hildebrand: Herr talman, mina herrar! Det torde vara oförnekligt, att det skulle tilltala ens känsla, om någon frihet från vapenöfningarna och allt hvad därtill hörer kunde beredas det fåtal personer, som af *verkliga* samvetsbetänkligheter anser sig hafva svårt att bära vapen.

Genom herr Kropps anförande sågo vi emellertid, tänker jag, att ett annat perspektiv öppnat sig. Bakom detta fåtal — det har ju hittills endast varit sammanlagdt 32 personer, om jag minnes rätt — bakom detta fåtal, som har verkliga samvetsbetänkligheter, marschera de upp, hvilka af s. k. humanitära bevekelsegrunder ogilla icke blott krig och krigföring, utan hvarje vapenöfning till landets värn.

Kunna vi icke här se en uppmarsch af alla dem, som komma till de ungsocialistiska och socialdemokratiska ungdomsklubbarnas möten, som där få höra tal af den innebörd herr Kropps anförande hade, ehuru naturligtvis tal, som gå oerhördt mycket längre!

Kunna vi icke redan nu tänka oss in i att alla dessa eller ett stort antal af dem kommer att för sig kräfvat samma frihet som det fåtal, hvilket af religiösa bevekelsegrunder önskar draga sig undan. Kommer man icke med ett ord till rent besynnerliga följder, om man, såsom här är fråga om, vill sätta den enskildes rätt framför det allmännas, framför samhällets?

Det synes mig, att frågan här gäller, om det är den enskilde, som skall bestämma öfver i hvilken grad han skall lyda samhällets bud och rätta sig efter dess anordningar. Och hvem kan för öfrigt garantera, att dessa samvetsömma eller dessa andra, som icke ens kunna finna sig till rätta i att vara sjukvårdare och gå på handräckning, klädda i vapenrock, kan man verkligen tänka sig möjligheten af att de skulle finna sig i ett annat civilt arbete? Måste man icke tänka sig, att en del af dem resonerar ungefär så: detta arbete är af samhället mig pålagdt för att tjäna som ersätt-

ning för hvad jag anser mig af samvetsbetänkligheter icke kunna fullgöra?

Men denna individens påstådda rätt att själf bestämma, att själf draga upp gränsen, den kan taga sig äfven andra uttryck. Om man på detta sätt så att säga framkallar samvetsbetänkligheter hos individerna, framkallar öfvervägande, om de böra foga sig i den ena eller den andra anordningen — och jag tror, att ett Riksdagens eller ett kammarens beslut i öfverensstämmelse med lagutskottets hemställan skulle verka i den riktningen —, kan man icke tänka sig, att, om man sålunda framkallar samvetsbetänkligheter, de kunna taga sig sådana uttryck som att individen t. ex. nekar att betala skatt till ett samhälle, som lägger ut så stora penningbelopp till försvaret!

Kan man icke för resten, om man går fram på denna väg eller tänker sig fortsättningen, komma ännu längre? Ännu så länge är det endast fråga om ett negativt motstånd, så att säga, ännu så länge är det endast fråga om en uppfattning, att vissa åligganden *icke* skola fullgöras, därför att den enskilde har betänkligheter emot dem. Men kan man icke komma fram äfven till en sådan situation, att den enskilde anser sig kunna positivt öfverträda lagens bestämmelse, därför att han anser sig hafva rätt och anser samhället hafva orätt?

Jag vill icke icke draga någon direkt jämförelse, men jag vill påpeka, att det i vårt östra grannland naturligtvis icke enbart är bofvar och skurkar, som komma fram med bomber och andra medel för att göra skada på person och egendom. Det är min lifliga öfvertygelse, att man har svärmare ibland dem — personer, som anse, att de af sitt innersta, af sin bättre människa, af det bästa hos dem, af sitt samvete drifvas till att undanröja hindren för en lycklig samhällsutveckling. Ja, därhän förefaller det mig, att läran om individens rätt såsom det primära och samhällets rätt såsom det sekundära kan leda. Och om individen går så långt i anspråk på att göra sin rätt gällande att gå fram på grund af hvad hans samhälle godkänner — kommer man dock icke till en gräns, där samhället icke längre kan finna sig i att individen sätter sig till doms öfver samhällets anordningar och lagar, och måste icke slutligen därför samhällsmyndigheten ingripa? Ja, jag har redan påpekat, att jag icke velat draga någon bestämd jämförelse, utan att jag endast velat framhålla *hvarthän* det kan leda, om man sålunda låter individen själf bestämma.

Härtill vill jag endast lägga, att om man understödjer individen i denna hans sträfvan, om man försätter individen i den ställning, att han kan börja fundera på om han skall fullgöra hvad samhället pålägger honom eller om han icke skall fullgöra det, kan man därmed gifva upphof åt hela andliga epidemier, där det icke längre blir fråga om ett litet fåtal, utan om ett stort antal människor — människor, som kanske aldrig kommit på dessa funderin-

Om anordnande för vissa värnpliktige af annat arbete än vapenöfning.
(Forts.)

Om anord-
nande för vissa
värnpliktige af
nnnat arbete än
vapenöfning.

(Forts.)

gar, om icke lagstiftningen hade gifvit dem rätt att börja på att bestämma sig för eller emot lydnad för samhällets beslut och anordningar.

Innan jag dock ber att få yrka afslag å utskottets hemställan, anser jag mig böra komplettera mitt anförande med det påpekande, att lagstiftningen om *straffen* i dessa fall torde behöfva en reformering. Det ligger dock något upprörande i det förhållande, att, om en individ sju gånger kommer med samma vägran att fullgöra vapenöfning, han för hvar gång skall drabbas af ett allt hårdare straff. Det förefaller därför, som om lagstiftningen i detta fall behöfde undergå en genomgripande ändring, så att det frihetsstraff det är fråga om blefve begränsadt.

Jag har icke nu någon hemställan, som går ut på ändring härvidlag, till hvilken jag skulle kunna yrka bifall; jag nöjer mig därför, herr talman, med att yrka afslag å lagutskottets hemställan.

Herr Lindgren i Islingby: Då lagutskottet i alla delar instämt i min motion, anser jag mig icke böra göra annat än yrka bifall till utskottets hemställan.

Jag ber endast att få framhålla såsom min öfvertygelse, att om Riksdagen beslutar en skrivelse till Kungl. Maj:t i enlighet med hvad utskottet här föreslagit, så får Kungl. Maj:t taga hand om saken och leda den på bästa sätt och kommer väl därvid äfven att pröfva hvad som kan vara bäst och riktigast.

Jag anser det, som sagdt, därför vara bäst, att Andra Kam-maren bifaller lagutskottets hemställan, hvartill jag, herr talman, anhåller att få yrka bifall.

Med herr Lindgren instämde herr *Zimdahl*.

Herr Staaff: Då jag, herr talman, har deltagit i lagutskottets behandling af nu förevarande ärende, skall jag tillåta mig att angifva några af de synpunkter, som hafva förmått mig att ansluta mig till utskottets utlåtande.

Det är ju gifvet, att det måste förefalla väl nästan alla af oss som en i hög grad förvillad och irrig uppfattning, att en medborgare skall kunna anse sig utaf sin religion, af sitt samvetes bud förhindrad att lära sig deltaga i fosterlandets försvar, om det en gång skulle krävas.

An mer förvånande vill det väl synas, att det tillmötesgående, som redan är visadt, icke har fullt tillfredsställt dessa samvetes-ömma värnpliktige. Ty jag åtminstone har svårt att ens med den största ansträngning sätta mig in i en persons uppfattning, hvilken af sin *fromhet* känner sig förhindrad att lära sig det, som den kristna religionen plägar kalla den barmhärtige samaritanens gärning. Men då det nu är på det sättet, att män, om hvilka alla, som känna dem, vitsorda, att de äro uppriktigt tänkande och uppriktigt

fromma människor, likväl uppenbarligen och på det mest öfvertygande sätt bevisa, att de verkligen i djupet af sina sinnen hysa dessa för oss så förvånande och till synes så förvillade uppfattningar, då förefaller det, som om vi här stå inför sådana fall, som enligt historiens vittnesbörd så ofta hafva inträffat, nämligen att personer, som kunna låta sin intelligens förvillas af bokstafstolkning och af egendomliga religiösa läror, i allt fall framstå såsom aktningsoföretade och i hög grad värdefulla karaktärer. Det måste man säga om dessa människor, hvad det än är för ett fel med deras förståndsgåfvor, att då de äro färdiga att lida, och gång på gång lida fängelsestraff för sina religiösa åsikters skull, då äro de i afseende på karaktären kanske dock människor, som stå långt öfver det vanliga måttet. Och då vill det väl i alla fall förefalla de flesta af oss som någonting både upprörande och hjärtslitande att tänka oss sådana människor gång på gång utan barmhärtighet kastade i fängelse. Det är ur denna synpunkt, som jag för min del har trott, att Riksdagen i detta fall bort gå ännu ett steg längre, än man förut kommit — att man borde söka medgifva ännu ett steg till befrielse från det arbete, som synes för dessa värnpliktige så tryckande, sålunda icke blott från själfva vapenföringen, utan äfven från sådant arbete, som, ehuru icke vapenföring, dock måste anses som militärt arbete. Men jag har icke kunnat gå så långt som reservanten, herr Lindhagen, som vill, att de utan vidare skola befrias från allt arbete. Och jag kan icke förstå hans resonemang i reservationen, då han där talar om att man genom att göra som utskottet föreslagit skulle göra sig skyldig till skenfagra förespeglingar för de värnpliktige. Min mening har åtminstone icke varit att skenfagert förespegla dem något. Jag har föreställt mig, att då de få just hvad man begärt för deras räkning eller möjlighet att utträta ett rent civilt arbete för staten, så skulle man därigenom fullständigt och ärligt ha tillmötesgått deras önsknings.

Det har sagts af herr Hildebrand, att ifall man gör ett så stort tillmötesgående, så får man också vänta sig, att efter de religiöst samvetsömma uppträder en hel trupp af sådana, som af s. k. humanitära grunder och fredsintresse o. s. v. skulle yrka på det samma, och han har särskildt hänvisat på ungsocialisterna. Ja, i utskottet tillät jag mig äfven framhålla denna fara, som jag alldeles visst tror existerar. Men det synes mig vara en fara endast ifall man skulle ingå på den af reservanten, herr Lindhagen, förordade uppfattningen. Däremot kan jag icke förstå, att det skulle behöfva vara någon fara, ifall man ingår på utskottets uppfattning. Ty utskottet bjuder ju i ett allvarligt civilt arbete den, som jag tror, på en gång nödvändiga och tillräckliga garantien mot att man skulle försöka slippa undan värnplikten på annan grund än den äkta grund, som ligger i en verklig öfvertygelse om att man icke bör fullgöra den.

Samma ärade talare, som jag nyss hänförde mina ord till, ytt-

Om anordnande för vissa värnpliktige af annat arbete än vapenföring.
(Forts.)

Om anord-
nande för vissa
värnpliktige af
annat arbete än
vapenöfning.
(Forts.)

råde också, att i fall man går in på detta, då skulle det kunna hända, att man på grund af konsekvensen ansåge sig behöfva gå in äfven på mycket annat och att det t. ex. kunde hända, att folk fordrade tillmötesgående, om de yrkade att på grund af samvetsbetänkligheter slippa betala skatt o. s. v. Ja, äfven denna anmärkning synes mig vara träffande, ifall den riktas mot reservanten, ty reservanten har uppställt en så ytterligt vidsträckt princip som att staten i alla afseenden skulle respektera den enskildes samvete, men utskottet har icke trott sig våga ställa sig på samma breda ståndpunkt, utan utskottet har med vida större försiktighet framhållit, att staten bör respektera den enskildes samvete i sådana fall, där detta är möjligt och då samvetsbetänkligheterna synas vara af verkligt trängande art.

Jag vill naturligtvis medgifva, att hvad lagutskottet förordar är ett experiment. Jag kan icke bestrida, att det möjligen kan finnas någon sanning i att ett sålunda anordnad arbete kanske blir svårt att arrangera så, att det icke blir antingen för lätt eller också får karaktären nästan af tvångsarbete. Men utskottet har ju i detta fall begärt ett öfvervägande och en utredning, och det synes mig i alla fall, som om man icke på förhand bör förklara denna väg omöjlig. Jag tror sålunda, att såsom saken nu ligger, har utskottet tillstyrkt kammaren ett förslag, som innebär ett godt försök att komma ur den förlägenhet, hvari jag nästan förmodar, att en bra stor del af kammarens egna ledamöter beträffande detta förhållande befunnit sig. Ty jag tror icke, att det är så många här i kammaren, som alldeles utan all medkänsla kunna tänka på dessa värnpliktige, hvilka — må vara — kanske äro förvirrade och enfaldige, men som dock synas vara mycket goda, ärliga och bra medborgare.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Branting: När herr Hildebrand nyss framställde en rad frågor och utvecklade perspektiv, det ena bakom det andra, rörande hvad som skulle blifva följderna af ett bifall till lagutskottets hemställan, så måste jag se på själfva den kläm, hvarom det gäller, och fråga mig, huruvida det ligger reson i att, som han gör, måla skräckspöken för att hindra kammaren att fatta ett humanitärt beslut. Hvad som föreslås af utskottet är, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t taga i öfvervägande, huruvida och på hvilket sätt sådana värnpliktige, som på grund af religiös öfvertygelse finna sig förhindrade att deltaga i vapenöfning eller annan militärtjänstgöring, må i stället få utföra annat arbete för statens räkning. Om detta och om icke något annat är det vi skola gå att votera. Det har då icke alls synts mig varit skäl att, såsom här nyss herr Hildebrand och före honom herr Kjellén gjorde, ställa i förgrunden de stora principiella frågorna, huru långt individens rätt kan gälla gentemot statens

kraf. Jag vill bekänna, att jag såsom socialdemokrat fäster vida större afseende vid statens kraf i detta fall, än att jag på något sätt ville vara med om att ensidigt tillmötesgå individens rätt i dess allra orimligaste konsekvenser gentemot det allmänna. Jag tror, alldeles som herr Kjellén sade, att om man hade att välja mellan nationens själfständighet i ena fallet och att på något sätt komma för när de enskilda samvetena, som kanske det stora, stora flertalet af nationen anser vara rent af sjukligt känsliga på någon viss punkt, ja, då får nationens existens gå före det andra. Men enligt min uppfattning, föreligger i detta fall absolut icke någon fråga om ett sådant väljande. Här gäller praktiskt föreliggande, påtagliga fall, då personer hafva en ömhet i sitt samvete, som gör dem olämpliga till vapentjänst, och det är frågan om, om det icke skulle finnas någon bättre utväg att komma ur dilemmat, än det för närvarande sker, då man stoppar in dem i fängelse.

Herr Hildebrand framhöll, att bakom de enstaka religiöst påverkade personerna, som tolka sin religion så, att de omöjligt kunna taga befattning med hvad till krigstjänst hör eller ens på minsta sätt vilja hafva något med militärväsendet att skaffa — att bakom dem skulle, som hans ord föllo, från de socialdemokratiska och ungsocialistiska klubbarna marschera upp nya skaror, som där fått höra sådant, som herr Kropp nyss uppläste. Jag får säga: icke skrämde det *mig* det som herr Kropp läste upp. Jag tror, att många af olika partiriktning måste erkänna, att däri låg mycket af sanning, äfven om det kanske lika litet som det mesta, som säges här inom kammaren, innehöll *hela* sanningen. Men hvad jag ville i detta afseende betona är: när det gäller dem, som af *andra* anledningar än enbart religiösa icke vilja vara med om värnplikts-tjänsten, när det sålunda gäller en till ytterlighet drifven humanitär åskådning, hvilken förbjuder dem, som hysa densamma, att taga någon befattning med att utbilda sig ens till att försvara sitt fosterland i nödens stund — när det gäller en sådan, efter min öfvertygelse förvärd, uppfattning, då har man likväl skäl att gentemot en sådan åskådning tillämpa samma slags betraktelsesätt som gentemot den åskådning, hvilken ifrån någon viss doktrinär, religiös grund kommer till samma resultat. Man har att pröfva: Äro de icke, såsom herr Staauffs ord föllo, »värdefulla karaktärer» dessa, som hellre gå in i fängelse, än de underkasta sig detta, vare sig det nu sker på den ena grunden eller på den andra?

Det har synts mig vara skäl, att denna erinran blefve gjord här, när denna sak behandlades. Men något afgörande i den frågan föreligger icke nu. Ty uti den skrifvelse, som utskottet föreslagit att aflåta, är det endast tal om dem, som på grund af religiös öfvertygelse finna sig utaf samvetsbetänkligheter förhindrade att deltaga i militär tjänstgöring.

Jag har velat säga mitt ord till försvar för *karaktären* hos dem, som utaf humanitära skäl — låt vara utaf missförstådda

Om anordnande för vissa värnpliktige af annat arbete än vapenofning
(Forts.)

Om anordnande för vissa värnpliktiga af annat arbete än vapenöfning.
(Forts.)

humanitära skäl — kunna visa, att de hafva allvar med sin öfvertygelse så långt, att de taga fängelsestraff vid sidan af sina religiösa kamrater. Jag gillar icke — det behöfver jag icke här säga — deras åskådningssätt. Jag tror, att det är en förvänd uppfattning, som de förfakta. Men det är en sak för sig.

Således, se vi saken sådan den här föreligger, kan jag icke finna annat, än att det vore i öfverensstämmelse med Andra Kammarrens bästa traditioner och med en humanitär åskådning i det hela, om Andra Kammaren under nu föreliggande förhållanden bifölle utskottets kläm och således låte det komma till Kungl. Maj:ts pröfning, huruvida någonting verklig kan göras för att få annat civilt arbete för sådana, som på grund af samvetsömhet icke vilja hafva med det militära att skaffa.

Herr Hjärne: Herr talman! Jag skall icke, i synnerhet nu i denna så sena timme, inlåta mig på någon principdebatt om statens förhållande till individen, ty då skulle jag kanske med skäl kunna frukta, att man skulle anklaga mig för att förväxla denna kammare med ett akademiskt auditorium. Jag vill i stället anknyta mig till ett par ord, som yttrades af den näst föregående talaren, den ärade ledamoten af lagutskottet. Han ansåg, att under dessa ledsamma förhållanden, som nu onekligen äga rum, man bör ansluta sig till lagutskottets förslag. Det föreföll dock mig, som om han själf hade gifvit anvisning på någon annan utväg än den, som lagutskottet har framhållit. Lagutskottet vill nämligen, att alla, som enträget vägra att t. o. m. göra militär sjukvård, skulle kunna få välja att göra annat arbete för statens räkning. Men på samma gång har den ärade ledamoten af lagutskottet för sin del förklarar, att han icke kan förstå alla dessa samvetsbetänkligheter, och han har t. o. m. gått så långt, att han anser, att dessa människor, som hafva så långt drifna samvetsbetänkligheter, måste karakteriseras såsom förvirrade och enfaldiga. Då förefaller det mig, som om det kanske kunde finnas en annan utväg. Hvarför skall man tvinga dessa stackars förvirrade och enfaldiga människor till ett sådant där val, som nödvändigt måste utsätta dem för att underkasta sig ett hårdt tankearbete? Det är ju tydligt, att en helt annan behandling skulle vara den rätta just för sådana människor. Kamrarna hafva förut enhälligt antagit ett förslag om behandling utaf andra olyckliga människor genom tvångsinternering. Om nu det kan konstateras — jag säger endast, om det kan konstateras — att dessa människor endast på grund af sjukliga föreställningar hysa sådana samvetsbetänkligheter, att de icke vilja underkasta sig den för alla medborgare gemensamma värnplikten, då faller det sig för mig helt naturligt, att dessa människor visst icke böra bestraffas, utan att de måste behandlas på något annat sätt. Huru detta skall ske, om de skola underkastas en tvångsinternering i en eller annan form, det vill jag icke åtaga mig att

utveckla, men det synes mig dock vara en brist i lagutskottets betänkande, att icke detta alternativ blifvit åtminstone uti någon form berördt i utskottets utlåtande.

På den grund, liksom på många andra grunder, ber jag för min del att få instämma med dem, som yrkat afslag å lagutskottets betänkande.

Om anordnande för vissa värnpliktige af annat arbete än vapenöfning.
(Forts.)

Herr Lindhagen: Jag kan mycket väl förstå den ståndpunkt, som Första Kammaren intagit, nämligen att man icke alls bör taga någon hänsyn till dessa samvetsömna personer, utan helt och hållet afslå den förevarande framställningen.

Men vill man däremot göra rätt åt dem, då är det väl så godt att man gör detta riktigt, när man nu en gång skall göra det. Men sedan man försökt att först gifva dem civilt arbete på lägerplatserna, men det icke gått, så vill man nu försöka att flytta arbetet något längre bort och anordna det såsom något själfständigt för sig och hoppas, att ifrågavarande personer därmed kanske skola låta sig nöja. Ja, herrarne kunna kalla dessa samvetsömme hur enfaldiga som helst, i sin tro äro de dock icke så enfaldiga att låta locka sig ifrån densamma. Alldeles gifvet kommer det därför att inträffa, att de i många fall komma att säga: nej, mina herrar, ni lura oss icke med detta; äfven detta nya arbete är helt enkelt ett surrogat för värnplikten, hvilken vi icke vilja underkasta oss.

Jag vill visst icke gå så långt som att gifva full befrielse åt ännu flera personer. Men de personer, som man vill ta hänsyn till, bör man befria genast och på sådant sätt, att frågan icke kommer igen. Och det kan man aldrig göra, om man icke ställer sig på en principiellt klar ståndpunkt och söker därifrån leda sig fram till praktiska resultat. Jag vet ingenting, som är så haltande som medelvägar i principfrågor. Och lagutskottets utlåtande är verkligen en typ för dessa.

Utskottet tycker vidare, att det är den säkraste utvägen, som utskottet valt, då det förordat, att dessa värnpliktige skola utföra ett annat arbete för statens räkning. Men detta arbete kan, som sagdt, icke tillfredsställa alla de personer, som man vill tillmötesgå, och i tillämpningen är det alldeles påtagligt, att detta kommer att leda till opraktiskt resultat. Ja, då säger man: det ordnar nog Kungl. Maj:t. Han tänker öfver saken bättre än vi. Vi kunna skrifva hvad som helst. A la bonne heure. Men då borde Riksdagen åtminstone icke skrifva någonting sådant, mot hvilket otvifvelaktigt berättigade anmärkningar kunna göras, nämligen att hvad lagutskottet föreslagit är den enda rätta och säkra vägen. Hela frågan är ju opröfvad, huruvida den kommer att realiseras på sätt lagutskottet föreslagit, eller på sätt jag föreslagit. Men att på förhand säga att lagutskottets enligt min och mångas mening påtagligen opraktiska utväg är den enda riktiga, detta är väl ej lämpligt.

Därför maste jag vidhålla mitt yrkande om bifall till utskottets

förslag, men med ogillande af motiveringen, inom hvilket yrkande olika meningar kunna inrymmas.

Härmed förklarades öfverläggningen slutad. Därunder hade yrkats 1:o bifall till utskottets hemställan, 2:o) bifall till det af herr Lindhagen under öfverläggningen framställda yrkandet och 3:o) afslag å utskottets hemställan. Herr talmannen, som nu framställde propositioner å dessa yrkanden, förklarade sig anse svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för sistnämnda proposition. Votering begärdes likväl, i anledning hvaraf och sedan till kontraposition antagits det under 1:o) upptagna yrkandet, nu uppsattes, justerades och anslogs denna voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren afslår lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande n:o 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Omröstningen utföll med 49 ja, men 91 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 16.

Justerades protokollsutdrag.

§ 17.

Till bordläggning anmäldes sammansatta stats- och bankoutskottets utlåtande, n:o 1, i anledning af verkställd granskning af fullmäktiges i riksbanken och fullmäktiges i riksgäldskontoret åtgärder för utförande af det dem gemensamt lämnade uppdrag i fråga om uppförande å Helgeandsholmen af riksdags- och riksbankshus.

§ 18.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>F. Söderbergh</i> i Karlshamn under	2 dagar fr. o. m. d. 22 febr.
» <i>J. M. Juhlin</i> »	4 » » » 22 »

herr <i>L. Eriksson</i> i Bäck.....	under	den 21 febr.
» <i>J. Ericsson</i> i Vallsta	»	5 dagar fr. o. m. d. 22 febr.
» <i>K. Otto</i>	»	den 23 febr.
» <i>K. L. J. Larsson</i> i Bondarfve	»	8 dagar fr. o. m. d. 22 febr.
» <i>K. G. Karlsson</i> i Göteborg	»	2 » » » 21 »
» <i>C. G. Sædén</i>	»	12 » » » 26 » .

Kammarens ledamöter åtskildes häruppå kl. 5,7 e. m.

In fidem
Herman Palmgren